

บทที่ 3

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจาก เอกสาร

การวิเคราะห์ข้อมูลจาก เอกสารในส่วนนี้ มีจุดประสงค์ เพื่อศึกษาถึงสภาพและปัญหาพื้นฐานโดยทั่ว ๆ ไป ของจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกี่ยวข้อง และมีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งสภาพและปัญหาทางด้านการศึกษาของจังหวัดชายแดนภาคใต้ สภาพและปัญหาทางด้านการศึกษาของโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ในบทนี้ แบ่ง เป็น 6 ตอน คือ

- ตอนที่ 1 สภาพทางด้านภูมิศาสตร์ของจังหวัดชายแดนภาคใต้
- ตอนที่ 2 ประวัติความเป็นมาของจังหวัดชายแดนภาคใต้
- ตอนที่ 3 สภาพและปัญหาทางด้านการ เมืองการปกครองของจังหวัดชายแดนภาคใต้
- ตอนที่ 4 สภาพและปัญหาทางด้านสังคมของจังหวัดชายแดนภาคใต้ แยกพิจารณาในหัวข้อต่อไปนี้
 - 4.1 ศาสนา
 - 4.2 วัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อของท้องถิ่น
 - 4.3 ภาษา
 - 4.4 เศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ
 - 4.5 ความมั่นคงปลอดภัยในสังคม
- ตอนที่ 5 สภาพและปัญหาทางด้านการศึกษาของจังหวัดชายแดนภาคใต้
- ตอนที่ 6 สภาพและปัญหาทางด้านการศึกษาของโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ตอนที่ 1 สภาพทางด้านภูมิศาสตร์ของจังหวัดชายแดนภาคใต้

จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ 21,258 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 24.5 ของพื้นที่ในภาคใต้ทั้งหมด (สนอง จันทรนิทร 2526: 66-74) เป็นพื้นที่ในเขตการศึกษา 2 4 จังหวัด คือ จังหวัด บัคคานี ยะลา นราธิวาส และสตูล และเขตการศึกษา 3 หนึ่ง จังหวัด คือ จังหวัดสงขลา (กรมการปกครอง บ.ป.ป.: 5) มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือจดจังหวัดพัทลุง

ทิศใต้ ติดต่อกับประเทศมาเลเซีย โดยมีพรมแดนติดต่อกันยาวประมาณ 400 กิโลเมตร

ทางจังหวัดนครราชสีมา ยะลา และสตูล

ทิศตะวันออก ติดต่อกับทะเลจีนใต้ ด้านอ่าวไทย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับทะเลอันดามันของมหาสมุทรอินเดีย (สำนักงานศึกษาธิการเขต 2
2531: 7)

ลักษณะภูมิประเทศ ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นป่า ภูเขา, มีที่ราบน้อย ลักษณะที่ราบส่วนใหญ่ เป็นชายทะเลและที่ราบลุ่มแม่น้ำ และที่ราบลุ่มหุบเขา นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ที่เป็นเกาะแก่ง เป็นจำนวนมากในจังหวัดสตูล มีแม่น้ำสำคัญ 3 สาย ได้แก่ แม่น้ำปศุคามี ยาวประมาณ 190 กิโลเมตร แม่น้ำสายบุรี ยาวประมาณ 170 กิโลเมตร และแม่น้ำสุโขทัย ซึ่งเป็นแม่น้ำกั้นเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศมาเลเซีย (สำนักงานเขตการศึกษา 2 2531: 7) มีเทือกเขาทอดต่อกันเป็นแนวจากทิศเหนือไปสู่ทิศใต้ เชื่อมต่อกับ เทือกเขาสันกาลาศรี ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำสายสำคัญทั้ง 3 สาย (ฉวีวรรณ วรณประเสริฐ และคณะ 2525: 1) ลักษณะทางด้านภูมิประเทศของจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ได้เป็นอุปสรรคในการติดต่อสื่อสารคมนาคมกับประเทศมาเลเซียแต่อย่างใด

สภาพภูมิอากาศ ภูมิอากาศแบ่งออกได้ 2 ฤดู คือ ฤดูฝน และฤดูร้อน ฝนตกเกือบตลอดปี มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยสูงกว่า 2,000 มิลลิเมตร (สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 2531: 7)

ตอนที่ 2 ประวัติความเป็นมาของจังหวัดชายแดนภาคใต้

การศึกษาวิเคราะห์ถึงประวัติความเป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์ เป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นแนวทางให้เกิดความเข้าใจถึงสภาพในปัจจุบันได้ เพราะในแต่ละสังคมแต่ละท้องถิ่น แต่ละชาติ ย่อมมีประวัติความเป็นมาที่เป็นของตนเอง ว่ามีความเป็นมาอย่างไร ซึ่งเป็นเครื่องสร้างความสำนึกร่วมกัน เกิดความภาคภูมิใจในหมู่พวกของตน ดังนั้น การศึกษาวิเคราะห์ความ เป็นมาของจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ทราบถึงความ เป็นมาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง การปกครอง สังคม วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ภาษา ความเชื่อ เศรษฐกิจ และการประกอบอาชีพ เพื่อจะได้เป็นพื้นฐานประกอบ ในการพิจารณาการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้

สำหรับประวัติความเป็นมาอันแท้จริงของดินแดนจังหวัดภาคใต้ของไทย ซึ่งประกอบด้วย

จังหวัดสงขลา ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล ในยุคแรก ๆ ไม่ได้มีหลักฐานที่แน่ชัด การสืบประวัติต้องอาศัยจดหมายเหตุของชาติต่าง ๆ ที่มาติดต่อกับชาย เช่น ชาวอินเดีย ชาวจีน ชาวยุโรป ชาวอาหรับ 'ศิลาจารึก ตลอดจนนิทาน วรรณคดีต่าง ๆ ที่มีการเล่าและจดบันทึกต่อ ๆ กันมา แต่ก็ไม่ได้รายละเอียดหลักฐานที่ถูกต้อง นำเชื่อถือได้เพียงแค่นิษฐานไปตามเรื่องราวและเหตุการณ์เท่านั้น ต่อมาในสมัยกรุงสุโขทัย และอยุธยาตอนแรกเริ่มปรากฏหลักฐานที่พอจะเชื่อถือได้เพิ่มขึ้น แต่ก็ยังไม่ชัดเจนนัก ซึ่งในยุคปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมาที่พอจะมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์อ้างอิงได้ และน่าเชื่อถือมากขึ้น และในการศึกษาเรื่องราวของสี่จังหวัดภาคใต้ จำเป็นต้องแบ่งศึกษาออกเป็น 2 ตอน คือ จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ส่วนหนึ่ง และสตูลอีกส่วนหนึ่ง

ตามจดหมายเหตุของจีน ตอนที่เข้ามาติดต่อกับดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในคริสต์ศตวรรษที่ 2 นั้น เมืองลังกาสุกะ (Longkasuka) ตั้งขึ้นแล้ว จากจดหมายเหตุนี้ เชื่อว่าเมืองลังกาสุกะดังกล่าวเป็นเมืองเดิมของปัตตานี และเชื่อว่าในช่วงนี้ชาวเมืองลังกาสุกะนับถือศาสนาฮินดูหรือพราหมณ์ ภายใต้อิทธิพลของอารยธรรมอินเดีย และเมืองนี้ได้เป็นเมืองท่าที่สำคัญตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 2 เพราะอำเภอลังกาสุกะใช้เป็นท่าลบลภัยพายุของชาวเรือค้าขายได้เป็นอย่างดี ต่อมาอาณาจักรศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ 12-18) ได้แผ่อำณาเขตครอบคลุมบริเวณปัตตานี แห่มมาลายู อิทธิพลของพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองมากในบริเวณนี้ ดังนั้นชาวปัตตานีจึงนับถือพุทธศาสนาโดยทั่วไป ศาสนาอิสลามเข้าสู่ปัตตานีโดยอิทธิพลของเมืองมะละกา สมัยบุษิหาร์ ราว พ.ศ. 2002 กษัตริย์เมืองปัตตานี ชื่อว่า ศรีอินทรา เป็นผู้เข้ารับองค์แรก (เจวีร์รณ วรรณประเสริฐ และคณะ 2525, หน้า 7) การเข้ามาของศาสนาอิสลามที่ปัตตานี ซึ่งต่อมาเป็นที่ตั้งของจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น จะส่งผลต่อสภาพสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ภาษาศาสนา ความเชื่อ การเมืองการปกครอง ตลอดจนการศึกษาของจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่แตกต่างจากภาคใต้ตอนบนและส่วนอื่น ๆ ของประเทศ ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดในตอนต่อไป

ตอนที่ 3 สภาพและปัญหาทางด้านการเมืองการปกครองของจังหวัดชายแดนภาคใต้

ตามที่ปรากฏในประวัติศาสตร์แหลมมาลายู ซึ่งว่าด้วยเมืองปาหังและหนังสือสะยะยะระห์-มาลายู ชาดไทยได้เข้ามาเป็นเจ้าของปาหังและมาตั้งเมืองปัตตานี เมื่อครั้งยังเป็นสะการ์มาเช่น

ในหนังสือสละพระหัตถ์มาลาว่า ไทยได้แผ่อำนาจส่งมาปกคลุมแหลมมลายูทั้งหมด ตลอดไปจนถึง
สุมาตราด้วย (กรมศิลปากร 2502: 5)

การเมืองการปกครองของจังหวัดชายแดนภาคนี้ แต่เดิมเมืองปัตตานีเป็นเมืองขึ้นของ
มครศรีธรรมราช (สงคราม ชื่นภิมาล 2518: 13) ดังนั้น ปัตตานีจึงเป็นส่วนหนึ่งของไทย
ตั้งแต่นั้นมาโดยจัดการปกครองระบบประเทศราช (สุรจันท์ บัวทอง 2517: 1-3) จนกระทั่ง
สมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้จัดการปกครองปัตตานีใหม่โดยให้ขึ้นกับสงขลา
(ประพันธ์ คูหามูข ฆปป.: 7) แต่ปัตตานีได้ก่อการขบฏหลายครั้ง ก่อความยุ่งยากในการปกครอง
ฉะนั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้แยกออกเป็น 7 หัวเมือง คือ หัวเมืองปัตตานี
ยะลิ่ง ยะหริ่ง ระแงะ รามัน สายบุรี และหนองจิก (สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 2
2448: 169) โดยที่หัวเมืองแต่ละเมืองถูกลดลงมาเป็นหัวเมืองศรี อยู่ในความควบคุมดูแลของ
เมืองสงขลาตามเดิม ซึ่งเจ้าเมืองจะได้รับการแต่งตั้งโดยตรงจากกรุงเทพฯ โดยคำนึงว่า
เมืองใดมีชาวพุทธมาก ก็ให้ชาวพุทธเป็นเจ้าเมืองและเมืองใดมีมุสลิมมากก็ให้มุสลิมเป็นเจ้าเมือง
ทำให้เหตุการณ์ในบริเวณ 7 หัวเมืองสงขมเรียบร้อยจนสิ้นรัชกาลที่ 2 (ขจิตภัย มุขหพันธ์ 2519: 75)
และต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้จัดให้ยุบหัวเมืองดังกล่าวเข้าเป็น 4 เมือง ได้แก่ เมืองปัตตานี
ยะลา สายบุรี และเมืองระแงะ ซึ่งต่อมาภายหลังเมืองปัตตานี ยะลา สายบุรี และระแงะ
ก็ได้ถูกยกขึ้นเป็นจังหวัด ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ตามลำดับ (สถิตย์ แสงศรี 2513: 23)
ส่วนสคูเดิมเป็นตำบลเล็ก ๆ ตำบลหนึ่งของไทรบุรี เรียกว่าเมืองสะโคย (เจ๊ะอับดุลลา หลังปูเต๊ะ
2521: 4) ต่อมาตำบลสะโคยก็ถูกยกฐานะเป็นจังหวัดสหุณตั้งแต่ปี พ.ศ. 2478 เป็นต้นมา
(ประกิจ ประจมนัจจนิค 2516: 20)

ส่วนการเมืองการปกครองของจังหวัดชายแดนภาคได้ในปัจจุบันนี้ทางราชการได้จัด
การปกครองเป็นกรณีพิเศษ แต่ได้มีการแก้ไขปรับปรุงหลดลงมา เพื่อให้สอดคล้องผสมกลมกลืน
กับศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของไทย มุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคได้
(ถนอม ไวถนอมสัหวิ 2520: 108) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองของประเทศมาเป็น
ระบอบประชาธิปไตยนั้นพระราชมัญเษิตระ เษียบบริหารราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476 ได้จัดการ
บริหารราชการส่วนภูมิภาคออกเป็นจังหวัด และอำเภอ ซึ่งมีรายละเอียดของการปกครองดังนี้

จังหวัดปัตตานี แบ่งการปกครองออกเป็น 8 อำเภอ 3 กิ่งอำเภอ 104 ตำบล 564
หมู่บ้าน (จังหวัดปัตตานี 2526: 20-21) มีหน่วยราชการ 23 หน่วย หน่วยราชการส่วนภูมิภาค

24 หน่วย หน่วยราชการส่วนท้องถิ่น 11 หน่วย คือ เทศบาลเมือง 1 หน่วย เทศบาลตำบล 1 หน่วย สุขาภิบาล 8 หน่วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 หน่วย (จังหวัดมัตตานี, 20-21)

จังหวัดยะลา แบ่งการปกครองออกเป็น 6 อำเภอ 50 ตำบล 299 หมู่บ้าน (สมชาย ห่มละอาด และประเสริฐ ลีวานนท์ 2530: 515) เทศบาลเมือง 1 หน่วย เทศบาลตำบล 1 หน่วย สุขาภิบาล 5 แห่ง (จังหวัดยะลา 2526: 16-17)

จังหวัดนราธิวาส แบ่งการปกครองออกเป็น 10 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 68 ตำบล 425 หมู่บ้าน เทศบาล 2 แห่ง สุขาภิบาล 8 แห่ง (จังหวัดนราธิวาส 2526: 14-15)

จังหวัดสตูล แบ่งการปกครองออกเป็น 4 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 30 ตำบล 230 หมู่บ้าน มีเทศบาล 1 แห่ง สุขาภิบาล 3 แห่ง (จังหวัดสตูล 2526: 13)

ปัญหาการเมืองการปกครองของจังหวัดชายแดนภาคใต้

การเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองโดยการยกเลิกระบบที่มีอำนาจโดยเด็ดขาด เป็นเหตุให้มีผู้สูญเสียอำนาจและผลประโยชน์ไม่พอใจ จึงทำการยุยงและปลุกปั่นให้ชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามกลุ่มหนึ่ง กระด้างกระเดื่องก่อระบอบการปกครองด้วยอาศัยศาสนา ภาษา วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมเป็นเครื่องมือ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะแยกบริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้ (โดยเฉพาะ 3 จังหวัด คือ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส) ออกเป็นรัฐอิสระเรียกว่า สาธารณรัฐปัตตานี การดำเนินงานดังกล่าวนี้คนไทยทุกคนถือว่าเป็นการทำลายบูรณภาพแห่งดินแดน ซึ่งได้กระทำสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันนี้ (อุทัย ทิรัญโค 2521 : 147) เพียงแค่นี้เปลี่ยนแปลงรูปแบบและวิธีการต่อสู้ไปบ้างเพื่อความเหมาะสมกับยุคสมัยเท่านั้น

ตามความเป็นจริงในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพียง 3 จังหวัดเท่านั้น คือ จังหวัด นราธิวาส ยะลา และปัตตานี ส่วนจังหวัดสตูล และสงขลา แทบจะไม่ปรากฏเลย สำหรับจังหวัดสตูลแม้ว่าจะมีชาวไทยที่นับถืออิสลามมากกว่าชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธแต่ประชาชนในจังหวัดสตูลเกือบทั้งหมดพูดภาษาไทย และใช้ภาษาไทยได้เหมือน ๆ

กับจังหวัดอื่นในภาคใต้ ส่วนจังหวัดสงขลา ซึ่งในตอนหลังก็จัดเป็นจังหวัดหนึ่งในชายแดนภาคใต้นั้น มีประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ ๘๐ เป็นไทยที่นับถือศาสนาพุทธ ส่วนไทยมุสลิมเองก็พูดและ ใช้ ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน ดังนั้นจังหวัดสตูลและสงขลาจึงไม่มีปัญหาทางการเมือง ดังเช่น ๓ จังหวัดที่กล่าวมา นอกจากจะมีปัญหาผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในเขตติดต่อกับประเทศมาเลเซีย บางส่วนเท่านั้น

ความรุนแรงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นใน ๓ จังหวัดภาคใต้นั้นได้เกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ ตาม โอกาสและสถานการณ์ จะเห็นว่าในช่วงที่ พลเอกหาญ ลีลาพันธ์ เป็นแม่ทัพภาคที่ ๒ สภาวะต่าง ๆ ได้กลับเงียบสงบอยู่ระยะหนึ่ง คือ ช่วงที่มีนโยบาย ๖๖/๒๕๓๒ นโยบาย ๖๖/๒๕๒๕ และนโยบาย ได้รับเยินของกองทัพภาคที่ ๔ ซึ่งนำไปปฏิบัติเป็นผลสำเร็จ (โมหัมมัด อับดุลกาเดร์ ๒๕๒๙ : ๒๒) พื้นที่ ๓ จังหวัดภาคใต้ ซึ่งเคยรุนแรงขัดแย้งในอดีต ได้กลับสู่สภาวะเงียบสงบ ซึ่งถือได้ว่า เงื่อนไขสงครามหรือการก่อการร้ายได้ถูกขจัดให้หมดไปสิ้นเชิง ภัยที่กำลังคุกคามอยู่ปัจจุบัน เป็นเพียงภัยจากโจรร้ายทั่วไป ซึ่งก็มีอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการเรียกค่าไถ่ ขอบคำคุ้มครอง ล้วนแต่สร้างความไม่ปลอดภัยแก่ทรัพย์สินและประชาชนทั้งสิ้น รัฐจะต้องเร่งรัด บัดเป่าให้หมดไปโดยเร็ว อย่างไรก็ตามความสงบนั้นอยู่ได้ไม่นานก็ปรากฏว่าความรุนแรงใน จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้กลับปะทุขึ้นมาอีกจากเหตุการณ์ที่ได้มีการสังหารโหดครู ๓ คน ที่ กิ่งอำเภอศรีสาครในปลายปี ๒๕๓๐ ในเขตของจังหวัดนราธิวาส การลอบวางระเบิด พระพุทธทักษิณมิ่งมงคลที่วัดเขาทอง แต่ปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสามารถปฏิบัติทัน ก่อนที่จะ ระเบิด ซึ่งเป็นข่าวลงในหน้าหนังสือพิมพ์โดยทั่ว ๆ ไป เหตุการณ์ดังกล่าวจะเกิดขึ้นอย่าง ค่อเนื่องและรุนแรงหลาย ๆ ครั้ง โดยเฉพาะการบุกทำลายสถานที่ราชการ เช่น โรงเรียน สถานือนามัย และอื่น ๆ ตามที่ทำได้ และโอกาสเหมาะ และรายล่าสุดก่อนการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๓๑ ก็ได้มีการเผาโรงเรียน อนามัย สถานที่เลือกตั้งโดยเฉพาะ โรงเรียนจะถูกเผาเป็นจำนวนมากที่สุด และถ้าวิเคราะห์ จะเห็นว่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ได้เกิด ขึ้นนั้นจะเกิดขึ้นในจังหวัดนราธิวาส และยะลา บ่อยที่สุด ส่วนจังหวัดปัตตานีที่เคยเป็นแหล่งของ ความรุนแรงในอดีตกลับปรากฏว่าแทบไม่มีเหตุการณ์เลย นี่ก็แสดงว่า การพัฒนาทางบ้านค่าง ๆ ของจังหวัดปัตตานี โดยเฉพาะการเมืองการปกครองและการศึกษาน่าจะได้ผลไม่มากนัก

ความขัดแย้งและปัญหาทางการเมืองนั้นมีสาเหตุมาจาก

1. ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากฝ่ายปกครอง สืบเนื่องมาจากข้าราชการที่เข้าไปรับราชการในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ขาดความรู้ความเข้าใจในศาสนาอิสลาม และวัฒนธรรมของอิสลามอย่างแท้จริง เมื่อเป็นดังนี้การบริหารการปกครอง ตลอดจนการปฏิบัติต่อประชาชนในท้องถิ่น จึงไม่อยู่ในรูปแบบแนวทางที่ประชาชนจะยอมรับและอาจจะขัดกับความเชื่อความศรัทธาของประชาชนก็เป็นได้ (สวนา. พรพัฒน์กุล 2526: 38)

2. ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากฝ่ายประชาชน สืบเนื่องมาจากฝ่ายประชาชนซึ่งเป็นที่ไทยมุสลิมก็ไม่เข้าใจนักปกครองอย่างถูกต้องตาม เหตุการณ์ และตามแนวทางในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ของข้าราชการไทยพูดด้วยการรับรู้ที่ไม่ตรงตามความเป็นจริง และเมื่อรับรู้ผิดพลาดแล้ว การตอบสนองต่อการรับรู้ก็ย่อมจะผิดไปจากความเป็นจริงตามความถูกต้อง และเหมาะสมด้วยความขัดแย้งกันทั้งสองฝ่ายก็เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความวุ่นวายแตกแยกจนถึงขั้นแบ่งแยกแผ่นดินจึงเกิดขึ้น (สวนา พรพัฒน์กุล 2526: 38-44) การต่อสู้เพื่อแบ่งแยกดินแดนก็ปรากฏขึ้นอย่างจริงจัง เริ่มขึ้นหลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง ได้เสร็จสิ้นลงใหม่ ๆ คือ นายหะยี สุหลง อับดุลกาเดร์ ผู้นำทางการเมืองของชาวไทยมุสลิมในขณะนั้นได้ใช้ความพยายามต่าง ๆ มากมายในวันที่จะขอแบ่งแยกดินแดนออกไปจากประเทศไทย (สถิตย์ แสงศรี 2513: 99) โดยได้พยายามชักชวนปลุกปั่นโฆษณาชวนเชื่อ โดยวิธีการต่าง ๆ ให้ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าใจว่าพวกเขาไม่ใช่คนไทย ซึ่งได้หยิบยกเอาภาษา และศาสนาที่แตกต่างกันมาเป็นเครื่องอ้าง เป็นเหตุผลในการแบ่งแยก (ขจิตภิชัย บุรุษพัฒน์ 2519: 251)

ปัญหาของจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส เป็นปัญหาที่คิดแก้ไขมาเป็นเวลานานแล้ว แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรซึ่งต้องยอมรับว่าอุปสรรคอย่างหนึ่งนั่นก็คือ กลไกของรัฐ รัฐยังขาดคุณธรรม และความตั้งใจจริงในการปฏิบัติราชการ มีการแตกแยกในการทำงานในระหว่างบุคคลและหน่วยงาน ต่างคนต่างทำไม่ประสานสอดคล้องกัน การคัดเลือกและแต่งตั้งข้าราชการฝ่ายบริหารที่ไม่ปกครอง บางยุคบางสมัยก็ได้คนดี บางยุคบางสมัยก็ได้คนไม่ดี ทำให้เกิดการสร้างเงื่อนไขและปัญหาต่าง ๆ สร้างสมกันมาจนยากที่จะแก้ไขได้ เมื่อเป็นเช่นนี้การแก้ไขสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้จำเป็นต้องแก้ไขทั้งด้านนโยบายและตัวบุคคลพร้อม ๆ กันไป (นิคม อัลภาชน์ 2523 : 485) และ นิคม อัลภาชน์ ได้เสนอแนะในเรื่อง

ข้าราชการว่า "สิ่งสำคัญที่รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยพึงจะต้องระมัดระวังอย่างยิ่งก็คือ จะต้องรู้ความต้องการที่แท้จริงของชาวไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เขาต้องการข้าราชการที่เป็นคนดีมีฝีมือไปบริหารบ้านเมือง โดยมีได้ค้ำประกันว่าผู้นั้นจะนับถือศาสนาใด ๆ จากผลการวิจัยของหน่วยงานของทางราชการ รวมทั้งการสังเกตจากประสบการณ์ที่ผ่านมาพอจะจำแนกคุณภาพของข้าราชการที่เคยไปรับราชการใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ออกได้ 4 ประเภทซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

1. ข้าราชการที่เป็นไทยพุทธ แต่เป็นผู้ที่มีถิ่นกำเนิดเดิมโตมากับชนบทธรรม เนียม ประเพณี และภาษาพูดที่นั่น มีญาติพี่น้องพวกที่อยู่มาก สามารถปฏิบัติงานได้ผลดี จึงเป็นที่นิยม เลื่อมใสของชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่
2. ข้าราชการดีมีฝีมือ แม้ว่าจะ เป็นไทยพุทธมาจากที่อื่น เมื่อ เข้าไปรับราชการอยู่ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ก็พยายามศึกษาชนบทธรรม เนียมประเพณีและภาษาพูดได้เล็กน้อย เท่าที่จำเป็น เพื่อให้เข้ากับเขาได้ ก็สามารถปฏิบัติงานได้ดีเป็นที่นิยม เลื่อมใสของชาวไทยมุสลิม อยู่ไม่น้อย
3. ชาวไทยมุสลิม ซึ่งเกิดและเติบโตใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นเอง พวกนี้ว่าที่จริงแล้วมีข้อได้เปรียบอยู่มาก แต่ไม่พยายามใช้ข้อได้เปรียบสร้างควมดี ให้มากเท่าที่ควรหรือพยายามเข้ากับคนในท้องถิ่นมากเหมือนกับบุคคล 2 พวกแรก เพราะ เขาถือว่าเป็นบ้านเกิดเมืองนอนของเขาเอง มีพวกห้องและญาติพี่น้องอยู่มากแล้ว จึงมีความทะนง ทำคนเป็นเหตุ ให้ได้รับความนิยมน้อยกว่า 2 พวกแรก
4. ชาวมุสลิมในท้องถิ่น ซึ่งชาวไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้รวมเรียกว่ามุสลิมบางกอก ซึ่งบางครั้งทางส่วนกลางมองข้ามปัญหาเข้าไป เห็นว่าเป็นคนมุสลิมก็ส่งไปปฏิบัติงานใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ พวกนี้มีความเชื่อว่าตนเองเป็นมุสลิมได้ เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องศาสนาดีกว่ามักจะเอาหลักศาสนาตามพระคัมภีร์ ไปอ้างข่มชาวมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และบางครั้งยังกล่าวหาว่าชาวมุสลิมใน 3 จังหวัดภาคใต้ เป็นคนงมงาย เชื่อถือศาสนาในทางที่ผิด ด้วยเหตุนี้ชาวมุสลิมบางกอกบางคนจึงปฏิบัติคนไม่เคร่งครัดและออกนอกกลุ่มออกทางต่างไปจากมุสลิมภาคใต้ เช่น เลี้ยงสุนัขไว้ในบ้าน คัมสุราและขอมิน เมฆา หรือไม่เคร่งครัดต่อการกิน ทำให้ชาวมุสลิมในท้องถิ่นมีความรังเกียจเคียดชังที่อยู่ในใจ" (นิคม อัลภาชน์ : ๑๘๕-๑๘๖) อนึ่งถ้าเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นกับข้าราชการที่เป็นไทยมุสลิมในพื้นที่จะก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าฝ่ายแรก เพราะจะกระทบกระเทือนความรู้สึกต่อสังคมมุสลิมมากกว่าและลึกซึ้งด้วย

ข้อวินิจฉัยหรือข้อสังเกตที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นน่าจะเป็นประโยชน์ และเป็นสิ่ง
 เด็ดใจแก่รัฐบาลได้เป็นอย่างดี ในเรื่องกวดพิจารณาบรรจุแต่งตั้งข้าราชการไปรับราชการใน
 จังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากนี้ยังจะต้องศึกษาปัญหา พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ พื้นฐานทาง
 สังคม ตลอดจนทำที่และขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ของชาวมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้
 เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการและแก้ปัญหาที่เสื่อมทรามลงให้ดีขึ้นต่อไป

การพัฒนาทางด้านการเมืองการปกครอง

ดังได้กล่าวแล้วในตอนต้นว่า จังหวัดชายแดนภาคใต้มีปัญหาด้านการเมืองที่มีลักษณะ
 เฉพาะไม่เหมือนกับภูมิภาคอื่นของประเทศ รัฐบาลจึงได้กำหนดนโยบายทางด้านการปกครอง
 และการรักษาความสงบเรียบร้อย ดังนี้ (อนันต์ อนันตกุล 2526 : 93 - 94)

1. กระทรวงมหาดไทย มีนโยบายส่งเสริมชาวไทย ที่นับถือศาสนาอิสลามให้มีส่วน
 ร่วมในการปกครองทั้งระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค และระดับชาติ

1.1 ระดับท้องถิ่น ได้แต่งตั้งให้เป็นกรรมการหมู่บ้านและตำบล กรรมการ
 สภาตำบล สมาชิกสภาจังหวัด

1.2 ระดับภูมิภาค ได้สนับสนุนให้ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และ
 สนับสนุนให้เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เช่น ปลัดอำเภอ นายอำเภอ ปลัดจังหวัด และผู้ว่า
 ผู้ว่าราชการจังหวัด

1.3 ระดับชาติ รัฐบาลได้สนับสนุนให้ชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามสมัครเข้า
 รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือให้ได้รับแต่งตั้งเป็นวุฒิสมาชิก

ในปัจจุบันชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นจำนวนมากที่ดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ใน
 ส่วนภูมิภาค เช่น นายแพทย์ประจำโรงพยาบาลต่าง ๆ ผู้กำกับการตำรวจ นายอำเภอ
 ปลัดจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามได้รับ
 การแต่งตั้งให้เป็นข้าราชการระดับสูงในหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาล

2. รัฐบาลมีนโยบายที่จะส่งเสริมให้ชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามมีโอกาสเข้ารับ
 ราชการมากขึ้น ซึ่งทางการกำลังดำเนินการติดต่อบริษัทเอกชนกับ กท. เพื่ออนุมัติให้บรรจุบุคคล
 ที่มีคุณสมบัติเฉพาะเข้ารับราชการในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๓. การอำนวยความสะดวก ให้ไปประกอบพิธีฮัจญ์ รัฐบาลได้มอบหมายให้กระทรวงต่าง ๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาวางแผนให้ความสะดวกในการไปประกอบพิธีฮัจญ์ ของพี่น้องชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลาม โดยศูนย์อำนวยความสะดวกการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ร่วมกับกระทรวงต่างประเทศ กระทรวงศึกษาธิการ จังหวัดและอำเภอในพื้นที่ร่วมกันอำนวยความสะดวกในการทำหนังสือ เดินทางไปฮัจญ์ ให้ผู้ยื่นคำร้องที่อำเภอสามารถรับเล่มได้ภายใน 30 วัน โดยผู้ยื่นคำร้องมีต้อง เดินทางไปจังหวัดหรือกระทรวงการต่างประเทศทำให้ชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามพอใจมาก และรัฐบาลมีแผนปฏิบัติการอื่น ๆ ทุกชั้นตอนที่อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้จะไปประกอบพิธีฮัจญ์อีกด้วย

4. การยอมรับธรรมจาริก (คะวะห์)* หลังจากที่เกิดกิจกรรมการธรรมจาริก (คะวะห์) ได้แพร่หลาย เข้ามาในประเทศไทย และได้รับความนิยมนอย่างกว้างขวางในหมู่ชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามทางราชการได้พิจารณาเห็นว่า เป็นกิจกรรมทางศาสนาที่ช่วยให้เกิดความสงบสุข ในท้องที่ เช่น มีโจรผู้ร้ายน้อยลง ช่วยแก้ปัญหายาเสพติด เป็นต้น ทางราชการจึงมีนโยบายกว้าง ๆ เกี่ยวกับการธรรมจาริก (คะวะห์) ดังนี้

- 4.1 ยอมรับกิจกรรมธรรมจาริก
- 4.2 ให้ความปลอดภัย
- 4.3 กำกับดูแลในสายตาแห่งความมั่นคง

5. การรักษาความสงบเรียบร้อย เนื่องจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นจังหวัดที่มีโจรผู้ร้ายหลายพวก รัฐบาลจึงมีนโยบายที่จะปราบปรามโจรผู้ร้ายอย่างเฉียบขาด เพราะถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของรัฐบาลที่จะป้องกันคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

นอกจากนี้รัฐบาลมีนโยบายที่จะเรียกร้องให้ผู้หลงผิดกลับใจด้วยการให้อภัยโทษ หรือด้วยการไม่เอาโทษนี้ ซึ่งรัฐบาลได้ดำเนินการมาแล้วอย่างค่อ เนื่องและได้ผลมีผู้หลงผิดที่ไป เข้ากับขบวนการโจรก่อการร้ายซึ่งพยายามแบ่งแยกดินแดน เข้ามอบตัวมีละจำนวนมาก ๆ

ตอนที่ 4 สภาพและปัญหาทางค่านิยมของจังหวัดชายแดนภาคใต้

จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งประกอบด้วยจังหวัด นราธิวาส บัคคานี ยะลา สงขลา และสตูล มีโครงสร้างสังคมที่มีลักษณะพิเศษโดยเฉพาะในเขตจังหวัดบัคคานี ยะลา นราธิวาส และสตูล แตกต่างจากภาคอื่น กล่าวคือ ประชาชนส่วนใหญ่เป็นชาวไทยที่ นับถือศาสนาอิสลาม ใช้ภาษามลายูในชีวิตประจำวันไม่นิยมพูดภาษาไทย มีบางส่วนที่พูดภาษาไทยไม่ได้เลย มี

* คะวะห์ หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่เผยแพร่ศาสนาอิสลาม

ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมแตกต่างไปจากท้องถิ่นอื่น ยกเว้นประชาชนในจังหวัดสุคูล ซึ่งส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม แต่พูดและใช้ภาษาไทยอย่างแพร่หลายสภาพของสังคมดังกล่าวจึงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและนำไปสู่ปัญหาความล้มเหลวทางสังคมและปัญหาความมั่นคงของจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วย (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ.2525-2529: 169-170) ซึ่งขอแยกพิจารณาในรายละเอียดในหัวข้อต่อไป

4.1 ศาสนา จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นภูมิภาคที่มีชาวไทยมุสลิม หรือคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลามอยู่เป็นจำนวนมาก และหนาแน่น "คือส่วนใหญ่ประชากรร้อยละ 73.00 นับถือศาสนาอิสลาม" (สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 2531: 8) ศาสนาอิสลามสอนให้ผู้นับถือรักความสันติสุข เป็นชีวิตจิตใจ โดยการแสวงหาความสันติสุขนั้นค้ำจุนของศาสนาคัมภีร์อัลกุรอาน (สวนา พรพัฒน์กุล 2526: 37) อนึ่งผู้นับถือศาสนาอิสลามจะอยู่ส่วนใดก็ตามจะมีเอกลักษณ์อย่างหนึ่ง คือ ชาวไทยมุสลิมจะอยู่เป็นกลุ่มก้อน คือ เป็นหมู่บ้าน และในแต่ละหมู่บ้านนั้นจะมีมัสยิดหรือสุเหร่าเป็นศูนย์กลางที่ชาวไทยมุสลิมจะไปประกอบศาสนกิจร่วมกัน เป็นที่เรียนหนังสือของเยาวชน ฯลฯ โดยมีอิหม่ามซึ่งชาวบ้านเลือกขึ้นมาเป็นผู้นำทางศาสนาในหมู่บ้านหรือชุมชนนั้น ซึ่งเป็นไปคามหลักการของศาสนาอิสลามที่ใช้อยู่ทั่วโลก (เสาวนีย์ จิตต์หมวด 2527: 2) ประเทศไทยมีผู้นับถือศาสนาอิสลามมากเป็นอันดับสองของประเทศ คือ อิสลาม จำนวน 2,124,973 คน พุทธจำนวน 50,828,024 คน คริสต์ 282,422 คน และศาสนาอื่น ๆ อาทิเช่น พราหมณ์ ฮินดู ซิกข์ 330,152 คน (กรมศาสนา 2530: ไม่ปรากฏหน้า)

ชาวไทยมุสลิมจัดเป็นชนส่วนน้อยในประเทศไทยถ้าเปรียบเทียบกับคนส่วนใหญ่ของประเทศชาวไทยมุสลิมมีวิถีทางการดำเนินชีวิตที่ผูกพันกับศาสนาอิสลามอย่างแนบแน่น ทั้งในด้านการดำรงชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรม โดยมีคัมภีร์อัลกุรอาน เป็นบทบัญญัติในการดำเนินชีวิตหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นธรรมนูญแห่งชีวิต (Code of life) ที่จะต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ชาวมุสลิมจึงต้องมีความศรัทธาในพระเจ้าเป็นเจ้าอย่างจริงใจ และพร้อมเสมอที่จะปฏิบัติตามแนวทางของศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด (กัญนิภา พรหมพิทักษ์: 2530: 54-55) หลักสำคัญของศาสนาอิสลาม คือ (อาณัติ ทมานสนิท 2529: 3)

หลักศรัทธา (รูกุ่นอิหม่าน) 6 ประการ คือ

1. ศรัทธาว่ามีพระเจ้าพระองค์เดียวเท่านั้น คือ อัลเลาะห์ (ซุบฮ่า)
2. ศรัทธาในบรรดาอัครทูต

3. ศรัทธาในบรรดาพระคัมภีร์ ที่พระเจ้าประทานมาแก่มนุษย์ชาติ โดยมีคัมภีร์อัล-กรุอาน เป็นเล่มสุดท้าย
4. ศรัทธาในศาสน พุคจากพระเจ้าโดยมีศาสดามูฮัมมัด (คือลา) เป็นองค์สุดท้าย
5. ศรัทธาในวันพิพากษา หรือวันสิ้นโลกว่ามีจริง
6. ศรัทธาในการกำหนดสภาวะการณ์ของพระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้า

หลักศรัทธา (รูกุ่นอิสลาม) 5 ประการ คือ

1. การปฏิญาณตนว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากองค์พระอัลเลาะห์ และท่านศาสดามูฮัมมัด คือ ศาสนทูตของพระองค์
2. การนมาซ (นบนอบต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าทั้งกาย วาจา ใจ วันละ 5 เวลา)
3. การถือศีลอด
4. การบริจาคชะกาต
5. การเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ ณ นครเมกกะ ในกรณีที่สามารถทำได้

ปัญหาเรื่องศาสนา

การที่ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ทำให้สภาพทางสังคมของไทยมุสลิมแตกต่างจากสังคมไทยโดยทั่วไป ดังที่ อารง สุทธาศาสน์ (2525 : 15) กล่าวไว้

ศาสนาอิสลาม มีลักษณะแตกต่างจากศาสนาอื่นอยู่หลายประการ ประการที่สำคัญคือ เป็นศาสนาที่มีบทบาทกำหนดความเชื่อ และการปฏิบัติเกือบทุกแง่มุม มีคำสอนเกี่ยวกับ วิทยาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ จริยศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ฯลฯ มีคำสอนทั้งในระดับนโยบายทั่ว ๆ ไป และในระดับการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน มีคำสอนเกี่ยวกับโลกหน้า และโลกนี้อย่างสมบูรณ์ สรุปแล้วแทบจะเรียกได้ว่า ไม่มีเหตุการณ์ใดของมนุษย์ที่จะพ้นจากขอบข่ายของศาสนาอิสลาม

โดยลักษณะดังกล่าวของศาสนาอิสลาม จึงทำให้ศาสนาเป็นวัฒนธรรมของสังคมอิสลามไปในตัว เพราะในหลักการของศาสนาได้กำหนด ความเชื่อ และหลักปฏิบัติสำหรับผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามไว้ การเปลี่ยนแปลงความเชื่อหรือหลักปฏิบัติต่าง ๆ ของชุมชนอิสลาม จึงทำได้ยาก สามารถทำได้เท่าที่จะเปิดช่องว่างให้เท่านั้น ซึ่ง อารง สุทธาศาสน์ (2525 : 16) ชี้ให้เห็นว่า แหล่งที่มาของความเชื่อและหลักปฏิบัติของชาวไทยอิสลาม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

มี 2 ทางคือ จากบทบัญญัติคำสอนทางศาสนาโดยตรง และจากจารีตประเพณีและการปฏิบัติ
ตั้งแต่ดั้งเดิม ซึ่งสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งความเชื่อและหลักปฏิบัติจากทั้งสองทางจะผสม
กลมกลืนกันจนประชาชนไม่สามารถแยกได้ว่า ส่วนใดมาจากบทบัญญัติทางศาสนาโดยตรง
ส่วนใดมาจากจารีตประเพณี ส่วนมากจะถือว่า แนวทางการปฏิบัติทุกอย่างในชีวิตประจำวัน
มีนัยสำคัญทางศาสนาทั้งสิ้น การฝ่าฝืน หรือบ้ายเบี่ยงจะเป็นมาบ

ภคคินี เปรมโยธิน ได้ให้เหตุผลเกี่ยวกับความขัดแย้งในเรื่องศาสนาอิสลามในจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ว่า

1. ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้นับถือศาสนาอิสลาม แต่บางส่วนไม่รู้ซึ่งถึง
แก่นศาสนา คือรู้บ้างไม่รู้บ้าง ทำให้เกิดความไม่มั่นคงได้

2. ผู้ไม่หวังดีและต้องการผลประโยชน์บางอย่างกลุ่มอ้างหลักการศาสนาไปในทางที่ผิด ๆ
เพื่อหาประโยชน์เข้าตนเองหรือพวกพ้อง ซึ่งอาจทำให้มุสลิมไขว้เขวได้ และยังทำให้คนนอกศาสนา
มองศาสนาผิดแปลกจากหลักความเป็นจริงของศาสนาอิสลาม ทำให้เกิดความแตกแยกกันได้

3. ชาวไทยอิสลามบางส่วนเข้าใจผิดว่าไทยอิสลามต้องพูดภาษามลายูเท่านั้น ห้าม
พูดภาษาอื่น เพราะเข้าใจว่าภาษามลายู เป็นภาษาของเขาและเป็นภาษาทางศาสนา

4. ความเคร่งครัดในศาสนา ถือศาสนาเป็นหลักดำเนินชีวิตอย่างขึงยวดอันกลายเป็น
การแบ่งชาติว่า คนที่นับถือศาสนาอิสลามไม่ใช่คนไทย ซึ่งในเรื่องนี้ยอม เป็นภัยต่อความมั่นคง
ของประเทศอย่างยิ่ง

5. ชาวมุสลิมไม่สนใจในการศึกษาในสายสามัญและอาชีวะ และแม้แต่การศึกษา
ทางศาสนาอิสลามเองก็ตาม มีคนไม่มากนักที่เข้าเรียนในปอเนาะและส่วนมากก็ศึกษาแบบ
กลาง ๆ ไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย ที่ไม่ศึกษาตามปอเนาะ มีโต๊ะครูมาสอนที่บ้านก็มี สอนศาสนา
และหนังสืออารบิกก็มี เฉพาะบ้านผู้ที่มีฐานะดีหน่อยเท่านั้น ชาวบ้านธรรมดาไม่ค่อยจะศึกษาเล่าเรียนกัน
จึงมีความรู้ทางศาสนากันเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

6. ขาดการเผยแพร่ศาสนาที่ถูกต้อง ทั้งนี้ก็คงจะเป็นด้วยผู้นับถือศาสนาบางส่วน
ไม่ค่อยสนใจในการศึกษาและไม่ค่อยให้ความสนใจยอมรับแบบการศึกษาสมัยใหม่ จึงมีวิธีการ
เผยแพร่ศาสนาด้วยวิธีเก่า ๆ ไม่ปรับปรุงให้เหมาะสมกับกาลสมัย ความรู้ทางศาสนาจึง
ขยายออกไปสู่ผู้นับถือไม่สมบูรณ์ และผู้รับความรู้ก็ไม่ค่อยได้รับความรู้หลักธรรมที่ถูกต้อง

7. เจ้าหน้าที่ของรัฐขาดความรู้ความเข้าใจในศาสนา ข้าราชการในจังหวัดชายแดน
ภาคใต้ ส่วนใหญ่เป็นไทยพุทธ ไม่ค่อยสนใจหาความรู้ในเรื่องของศาสนาอิสลาม ความไม่รู้
ไม่เข้าใจจึง เป็นเหตุให้ทำอะไร ที่ขัดกับความรู้สึกของประชาชนในด้านศาสนาอยู่บ่อย ๆ ยิ่งกว่านั้น
ด้วยความรู้ ไม่สนใจศึกษา บางคนกลับไปดูหมิ่นว่า ศาสนาของเขาไม่ดีไม่ถูกต้อง เป็นเหตุให้

ชาวไทยมุสลิมยิ่งเพิ่มความไม่ชอบคนนอกศาสนายิ่งขึ้น ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยชอบข้าราชการที่นับถือศาสนาอื่น ถ้าเป็นข้าราชการที่นับถือศาสนาอิสลาม เขาก็ให้ความนิยมนับถือดีกว่าปลัดอำเภอที่นับถือศาสนาอื่น ๆ และชาวบ้านชอบเรียกว่า "ปลัดมลายู" ซึ่งเป็นการแสดงการยอมรับว่าเป็นพวกเดียวกัน (ทักษิณี เปรมโยธิน 2519 : 155 - 156)

เมื่อวิเคราะห์ถึงสภาพและปัญหาต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้นพบว่าทางราชการ หน่วยงานต่าง ๆ ได้เข้าไปดำเนินการแก้ไขแล้วแทบทั้งสิ้น ซึ่งในัจจุบันนี้ ปัญหาเกี่ยวกับการนับถือศาสนาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้คลี่คลายอย่างเห็นได้ชัด จะมีอยู่บ้างก็เป็นส่วนน้อยซึ่งเป็นหน้าที่ของทางราชการที่จะต้องแก้ไข เสริมสร้างความเข้าใจติดต่อกันต่อไปเพื่อความสงบสุขที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่เหมือนกับพื้นที่อื่น ๆ ของชาติ

อันที่จริงแล้วตามหลักการของศาสนาอิสลาม มิได้เป็นสาเหตุให้เกิดความขัดแย้งแต่อย่างใด เพราะศาสนาอิสลามก็เช่นเดียวกับศาสนาอื่น ๆ ที่มุ่งอบรมสั่งสอนศาสนิกให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม มีคุณธรรม จริยธรรมเป็นศาสนิกที่ดีซึ่งทางสงบสุขและสันติแก่ผู้ปฏิบัติศาสนาอิสลาม เป็นศาสนาที่ได้รับการยอมรับนับถือ มีศาสนิกอยู่ทั่วโลก เพราะถ้าศาสนาอิสลามไม่ดีแล้วคงไม่ได้รับความยอมรับนับถือมากเช่นนี้เป็นแน่ การที่มีผู้กล่าวว่า ศาสนาอิสลามเป็นสาเหตุให้เกิดความแตกแยกในพื้นที่ของจังหวัดภาคใต้นั้น ไม่ใช่เพราะหลักการหรือคำสอนของศาสนาอิสลามแต่อย่างใด แต่เป็นเพราะคนที่นับถือบางคนไม่ทราบหลักการที่แท้จริง หรือทราบแต่มีเจตนาทำให้เกิดความขัดแย้งเกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีนักการเมืองที่สูญเสียอำนาจ ที่ต้องการอำนาจแก่คนและพรรคพวกก็ได้ ซึ่งการกระทำเช่นนี้ย่อมทำให้เกิดผลกระทบคือจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยตรง

4.2 วัฒนธรรมชนบธรรมเนียม ประเพณี และความเชื่อของจังหวัดชายแดนภาคใต้

โดยปกติแล้ว ประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ ของไทย จะมีชนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูดแตกต่างกันออกไปบ้าง สุดแต่คำว่าอยู่ไกลจากศูนย์กลางของวัฒนธรรมไทยมากน้อยเท่าใด ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งสภาพทางภูมิศาสตร์อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางวัฒนธรรมไทย มีผลทำให้ชนบธรรมเนียมประเพณีและภาษาพูด แตกต่างไปเป็นอันมาก นอกจากนี้ยังได้รับอิทธิพลจากมาเลเซียในด้านวัฒนธรรมประเพณี ภาษา ศาสนามาเป็นเวลานานจนฝังรกรากลึกกลงไปในจิตใจของชาวไทยมุสลิม ยากที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ สภาพการณ์เช่นนี้จึงยิ่งทำให้ราษฎรชาวไทยมุสลิมมีความแตกต่างไปจากคนไทยโดยทั่วไปอย่าง

มากมาย (ขจัดภัย มุรุษหัตม์ 2519 : 197 - 198) โดยทั่วไปแล้ว วัฒนธรรมประเพณี และศาสนามีความแตกต่างกันอยู่บ้าง คือ วัฒนธรรมชนธรรมนิยมประเพณี นั้นอาจเปลี่ยนได้ตามเหตุการณ์ของบ้านเมือง และสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้จากชนธรรมนิยมของชาวไทยพุทธ มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ แต่ชนธรรมนิยมประเพณีและวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง ชาวไทยมุสลิมดำเนินชีวิตประจำวันอยู่ในขอบข่ายของชนธรรมนิยมประเพณีของศาสนาอิสลามทั้งสิ้น แทบจะกล่าวได้ว่า ศาสนาอิสลาม กำหนดวิธีปฏิบัติของชาวมุสลิมไว้ตั้งแต่เกิดจนตายทีเดียว

การที่ประชาชนที่เป็นไทยมุสลิม มีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อต่าง ๆ มาจากศาสนาอิสลามนั้นพอสรุปที่มาได้ 3 ประการ คือ (อาณัติ หมายานสนิท 2529 : 2 - 3)

1. วัฒนธรรมอิสลามดั้งเดิม (al Hadzarat al Islamiah al Aslish)
2. วัฒนธรรมประชาชาติมุสลิม (al Hadzarat al Dauliah)
3. วัฒนธรรมอิสลามที่ได้มาจากอารยธรรมโบราณ (al Hadzarat al Tajribiah)

ประเภทแรก วัฒนธรรมดั้งเดิม เป็นหลักการหรือแนวความคิดอิสลามดั้งเดิม อาทิ เช่น ความเชื่อหรือแนวความคิดที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ การศึกษา สิทธิสตรี สงคราม และสันติภาพ รวมถึงแนวความคิดเกี่ยวกับการพิจารณาคุณค่าทางกฎหมาย และปัญหาทางจริยธรรม บ่อเกิดแหล่งสำคัญทางวัฒนธรรมประเภทนี้ ได้แก่ คัมภีร์ อัล-กุรอาน (Quran) การแสดงออกของท่านศาสดามูฮัมมัดทั้งทางกาย (Hadisun Filiun) วาจา (Hadiam Qauliun) และท่าทีของท่านที่มีต่อปรากฏการณ์ใด ปรากฏการณ์หนึ่ง (Hadisun Taqririun)

ประเภทที่สอง วัฒนธรรมประชาชาติมุสลิม เป็นวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นภายใต้ระบอบการปกครองประชาชาติมุสลิมในยุคสมัยต่าง ๆ เช่น สมัยการปกครองของตระกูลมูอาเวียห์ ตระกูลอับบาเซียห์ และยุคสมัยการปกครองของตระกูลฟาติเมียห์ เป็นต้น วัฒนธรรมประเพณีประเภทนี้ไม่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตประจำวันของชาวมุสลิมมากนัก เนื่องจากเป็นเรื่องเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางประวัติศาสตร์เป็นสำคัญ

ประการที่สาม วัฒนธรรมอิสลามที่ได้มาจากอารยธรรมโบราณ เป็นวัฒนธรรมที่มีบ่อเกิดมาจากวัฒนธรรมของชาติต่าง ๆ ก่อนอิสลาม เช่น ชาดกรีก เปอร์เซีย และอินเดีย

โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (Natural Sciences) เช่น สาขาวิชาแพทยศาสตร์ คณิตศาสตร์ เคมี และดาราศาสตร์ เป็นต้น ชาวมุสลิมได้นำเอาหลักวิชาต่าง ๆ เหล่านี้มาศึกษาวิเคราะห์อธิบายเพิ่มเติมและเรียบเรียงเป็นตำราวิชาการ ซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อความเจริญก้าวหน้าในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติบางสาขาคงกล่าวข้างต้น และได้ช่วยให้การศึกษาค้นคว้าวิจัยของชาวยุโรปในสาขาวิชาเดียวกันนี้เจริญรุ่งเรืองเร็วยิ่งขึ้น

จากการจำแนกประเภทของวัฒนธรรมดังกล่าว เห็นได้ชัดเจนว่า วัฒนธรรมอิสลามประเภทแรก คือ วัฒนธรรมอิสลามดั้งเดิมเป็นวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อวิถีชีวิตของชาวมุสลิม ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวเห็นได้ชัดเจนจากความสำนึก และการแสดงออกที่เกี่ยวกับหลักความศรัทธา 6 ประการ หลักปฏิบัติ 5 ประการ ตลอดจนหลักประจำใจ ซึ่งชาวมุสลิมจะยึดมั่น ถิ่นมั่น และปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้จะสังเกตอิทธิพลของวัฒนธรรมอิสลามได้จากหลัก 3 ประการ ดังกล่าวแล้ว ยังศึกษาได้จากความสำนึก และการแสดงออกทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา ครอบครัว จริยธรรม และอื่น ๆ อีก (อาณัติ ทมานสนิท 2529 : 3)

นอกจากนี้แล้วชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีวัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างจากชาวไทยโดยทั่วไปที่ถือปฏิบัติอยู่ เรื่องอาหาร เครื่องดื่ม เช่น ไม้รับประทานเนื้อหมู สัตว์ที่ไม่ได้เชือด สัตว์ที่ห้องห้ามตามพระคัมภีร์ อัล-กุรอาน ไม้ดื่มสุราของมึนเมา และยังมีประเพณีที่อาจจะเกี่ยวและไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาได้เช่น การเรียนพระมหาคัมภีร์ อัล-กุรอาน การเรียนหนังสืออาวี ประเพณีหญิงทับชาย การเข้าสู่ันัด การแต่งงาน การหย่าร้าง การจัดการศพ การแต่งกาย การถือศีลอด นอกเหนือจากเดือนรอมฎอน วันเริ่มศักราชใหม่ วันเมาลิด วันอาชูรอ วันเม็ยะร่าจ วันนิจฺญะฮ์มาน การเกิด การโกนผมไฟ การเคาะหม และขนบธรรมเนียมที่ทำโดยทั่วไป ๆ ไปไม่เกี่ยวกับศาสนา เช่น การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ประเพณีลาซัง หรือบุญมือแน และนอกจากนี้ก็มีการเล่นอีกหลายอย่าง เช่น มะโย่ง ร่องเง็ง คีเกตุล ลีละ หนึ่งคูลง เป็นต้น (ชำเลื่อง วุฒิจันทร์ 2523 : 37 - 40)

จะเห็นว่าขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่จะได้รับอิทธิพลจากศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็มีส่วนจะได้รับอิทธิพลจากสภาพท้องถิ่น ดังนั้นจึงทำให้ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่เปลี่ยนแปลงซึ่งจะเห็นได้จาก

1. การแต่งกายที่แตกต่างจากคนในศาสนาอื่น คือ ยังนิยมนุ่งโจงกระเบนและหิญาที่เปลี่ยนแปลงบ้างก็เฉพาะพวกที่อยู่ในตลาด หรือแหล่งชุมชนเท่านั้น

2. มีความเป็นอยู่ง่าย ๆ ไม่ชอบให้มีอะไรผูกมัด ไม่ชอบมีข้อบังคับหรือระเบียบยัดเยียด
วิธีการทำมาหากินแบบเก่า เคยทำมาอย่างไรก็ทำไปอย่างนั้น ไม่ชอบสังคมกับคนภายนอกศาสนา
รักความสงบ และมีความเป็นอยู่ง่าย ๆ

3. ส่วนใหญ่ใช้ภาษามลายูเป็นภาษาพูดประจำ ไม่ค่อยยอมพูดภาษาไทย และไม่ค่อย
นิยมให้ลูกหลานเรียนภาษาไทยมากนัก (อารงค์ สุทธาศาสตร์ 2525: 15)

การได้ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อในด้านต่าง ๆ ของ
ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงเป็นแนวทาง หรือกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่ความเข้าใจ
สภาพ และปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีความสลับซับซ้อนยุ่งเหยิงมาเป็นเวลานานได้ตรงจุด
ถ้าเราเข้าใจถึงต้นตอที่มาตลอดจน เบื้องหลังของปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ก็น่าจะหวังได้ว่า
การกำหนดแผนนโยบาย หรือแนวการปฏิบัติในการแก้ปัญหาจะกระทำได้อย่างถูกต้อง และตรงจุด
เหมาะสมยิ่งขึ้น ทำให้สามารถประหยัคทางด้านบุคลากร งบประมาณค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เป็นอันมาก
และสิ่งที่หวังอย่างยิ่งก็คือ ความสงบสุขและความเข้าใจอันดีของคนในชาติเกิดขึ้น และน่าพอใจ
มากกว่าที่เป็นอยู่ในอดีตและปัจจุบัน (อารงค์ สุทธาศาสตร์ 2525: 15-16) ดังนั้นถ้าได้มีการศึกษา
ที่ความเข้าใจในศาสนา วัฒนธรรม, ประเพณี ความเชื่อของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้
ให้มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้แล้ว เชื่อว่าปัญหาต่าง ๆ ก็คงจะลดน้อยลง และอาจจะหมดไปที่สุดในที่สุด

4.3 ภาษา

ภาษามลายูเป็นภาษาในตระกูลมลายูโพลินีเซียน (Malayo polynesian)
ซึ่งเป็นภาษาตระกูลใหญ่ที่แบ่งออกเป็น 2 สาขา คือ สาขาตะวันตก หรืออินโดนีเซีย และสาขา
ตะวันออก ภาษามลายูที่ใช้ในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นภาษาตะวันตก ซึ่งเป็นกลุ่มเดียวกันที่ใช้
อยู่ในเกาะสุมาตรา อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ บอร์เนียว กวม และมาดากัสการ์ (หุ้่งเพื่อง
เครือคาช 2509: 113) ภาษามลายูที่ใช้อยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เขียนด้วยอักษรยาวี
(Malayo Arabic letters) เขียนจากขวาไปซ้ายตัว เขียนและตัวพิมพ์เหมือนกัน ไม่มีอักษร
ตัวใหญ่เหมือนภาษาอังกฤษ (วิทยาลัยครูยะลา 2506: 156)

ชาวไทยมุสลิมที่อยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีการใช้ภาษาที่แตกต่างกันไป
ตามสภาพของท้องถิ่นต่าง ๆ เช่น ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานีเฉพาะอำเภอโคกโพธิ์ ใช้
ภาษาไทยกันมาก ส่วนอำเภออื่น ๆ ใช้ภาษามลายู เช่นเดียวกับจังหวัดยะลาและนราธิวาส ซึ่ง
ประชาชนส่วนใหญ่ใช้ภาษามลายูในชีวิตประจำวันและพูดภาษาไทยไม่ได้ แต่พื้นที่จังหวัดสตูลปัจจุบัน
นี้ ปัญหาประชากรพูดภาษาไทยไม่ได้เกือบหมดไปแล้ว (มานิตย์ จารงค์ นพป.: 114)

ปัญหาของการใช้ภาษาไทย

การที่ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่สามารถพูดและใช้ภาษาไทยได้แค่พูดภาษามลายูท้องถิ่น ซึ่งสามารถสื่อความกับประชาชนของประเทศมาเลเซียบางรัฐ เช่น กลันตัน ตรังกาบู จึงเกิดเป็นปัญหาด้านภาษาขึ้น ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญมาจนถึงปัจจุบัน ดังกระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่กล่าวในคราวเสด็จเยี่ยมราษฎรจังหวัดยะลา ณ ครุสัมพันธ์ เขตการศึกษา 2 เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2502 ความว่า "การศึกษาที่สำคัญมากให้พยายามจัดให้ดี ให้พลเมืองสามารถพูดภาษาไทยได้ แม้จะพูดไม่ได้มากนัก เพียงแต่พอรู้เรื่องก็ยังดี เพราะเท่าที่ผ่านมานคราวนี้ มีผู้ไม่รู้ภาษาไทย ต้องใช้ล่ามแปล ควรให้พูดเข้าใจกันได้ เพื่อความสะดวกในการติดต่อซึ่งกันและกัน" (เขตการศึกษา 2 2502 - หน้าพิเศษ) ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะจังหวัดชายแดนภาคใต้พูดภาษามลายู หรือภาษายาวีมาก่อน และถือว่าเป็นภาษาที่ใช้คู่มาดั้งเดิมจากบรรพบุรุษ และได้ฝังรกรากในพื้นที่นี้มานาน แล้วตั้งแต่ชนชาวมลายูได้อพยพเข้ามาสู่แหลมสุวรรณภูมิซึ่งต่อมาเรียกว่าแหลมมลายู ซึ่งมีปัตตานีเป็นศูนย์กลาง ก่อนที่ไทยจะเข้าครอบครองเสียอีก และก่อนที่พ่อขุนรามคำแหง จะได้คิดประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นใช้ ได้มีการพบสำนวนภาษามลายูปรากฏอยู่ในวรรณคดีไทยมากมายนอกจากมีภาษามลายู ก็ยังเป็นเอกลักษณ์ของสังคมในภูมิภาคนี้ โดยเฉพาะเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมอิสลาม ดังที่จะเห็นได้จากคำรับคำร่ำที่ใช้ในการสอนศาสนาอิสลามไม่ว่าจะเป็นสถานที่สอนศาสนาหรือบ้านเรือนโดยทั่วไป ใช้ภาษามลายูทั้งสิ้น ที่เป็นภาษาอาหรับแท้ ๆ นั้นก็มีเพียงแต่พระมหาคัมภีร์อัลกุรอานเท่านั้น ความสัมพันธ์ดังกล่าวทำให้ชาวไทยมุสลิมในภูมิภาคนี้มองภาษามลายูในแง่ศาสนาไปด้วย (อารง สุทธาศาสตร์ 2525 : 21) เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้จึงเป็นแนวทางให้ผู้ไม่หวังดีบางกลุ่มได้หยิบยกมาเป็นข้ออ้างในการปลุกระดมชักจูงเข้าร่วมขบวนการก่อความไม่สงบหรือการแบ่งแยกดินแดนดังที่โจน กรองเห็น ได้กล่าวว่า "เรื่องภาษานี้ทำให้ฝ่ายตรงข้ามหยิบมาเป็นชนวนชี้ให้เห็นความแตกต่างได้เด่นชัด เพื่อทำการแบ่งแยกดินแดนจังหวัดชายแดนภาคใต้ดังกล่าว ออกเป็นรัฐอิสระ กลายเป็นหนามยอกอกกริฐบาลมาทุกยุคทุกสมัยที่พยายามขจัดความไม่เข้าใจของประชาชนในภูมิภาคนี้ให้หมดไป ปัญหาการใช้ภาษาจะมีผลต่อปัญหาด้านการเมืองการปกครอง การศึกษา กลายเป็นปัญหาเชิงลูกโซ่ซึ่งเกี่ยวเนื่องกันไป เมื่อได้มีขจัดปัญหาทางภาษาให้หมดไปได้ ปัญหาอื่น ๆ ก็จะมีบรรเทาเบาบางลงไปด้วย" (โจน กรองเห็น 2527 : 6) อย่างไรก็ตามภาษามลายู หรือมาเลย์พื้นเมือง และมาเลย์กลางก็ยังมีบทบาทในจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ (อาดัตติ หมานสนิท 2531 : 64)

การที่ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้กับจังหวัดสตูลและสงขลา ไม่นิยมพูดภาษาไทย แต่กลับใช้ภาษามลายูท้องถิ่นในชีวิตประจำวันนั้น จำลอง ธารณะ (2504 : 11) กล่าวว่า มีสาเหตุมาจาก 2 กรณี คือ

1. ผู้ที่พูดภาษาไทยไม่ได้เลย คือ ชาวไทยที่พูดไม่ได้จริง ๆ เนื่องจากใช้ภาษามลายูในชีวิตประจำวันไม่ต้องใช้ภาษาไทยเลย คิดต่อราชการที่ใช้ล่าม การเข้ารับการศึกษาก็ไม่ทั่วถึงขาดคุณภาพ ขาดแรงจูงใจที่จะพูดภาษาไทย รวมทั้งสื่อมวลชนก็ไม่ทั่วถึง จึงทำให้พูดไทยไม่ได้เลย

2. ผู้ที่พูดได้แต่ไม่พูด เช่น กลัวพูดผิด ได้รับการดูถูกดูแคลน และบางส่วนถูกขู่ข่มขู่หรือลัทธิชาตินิยมค้ายเกรงไปว่า การพูดภาษาไทยจะทำให้ถูกกลืนชาติกลายเป็นคนไทยไปเสีย จึงไม่ยอมพูดภาษาไทย

ปัจจุบันนี้ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แม้จะพูดภาษาไทยไม่ได้ หรือไม่กล้าพูด เพราะกลัวการออกเสียงไม่ชัดเจนเรียงประโยคผิด ๆ ถูก ๆ ก็ตาม แต่ส่วนใหญ่แล้ว ถ้าพยายามพูดไทยกับเขาโดยการออกเสียงช้า ๆ ชัดเจนแล้วเขาคงจะฟังได้รู้เรื่องพอสมควร (มานิต จารงค์ มปป. : 31) และมีแนวโน้มว่าการพูดและการใช้ภาษาไทยในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไปในอนาคตจะเพิ่มมากขึ้น แต่ต้องใช้เวลาเท่านั้นเอง

4.4 เศรษฐกิจ และอาชีพ ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพด้านการเกษตรกรรม เช่น การทำสวนยางพารา สวนผลไม้ ทำสวน สวนปาล์มและพืชไร่อื่น ๆ นอกจากนี้ก็ยังมีการทำเหมืองแร่ การประมง และการค้าขาย (วินัย ศุภรณวัฒน์ 2523 : 6) และปัจจุบันอาชีพที่เริ่มเข้ามามีความสำคัญในจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ อาชีพเกี่ยวกับการบริการ การท่องเที่ยว เพราะมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศมาเลเซีย

ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ

เกี่ยวกับสภาพและปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพในเขตชายแดนภาคใต้นี้ สอนง จันทรนิทร กล่าวว่า

โครงสร้างการผลิตของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีฐานแคบส่วนใหญ่เน้นหนักในการผลิตยางพาราและการประมงเท่านั้น อีกทั้งการตลาดก็ยังต้องอาศัยตลาดต่างประเทศเป็นสำคัญอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านเนื้อที่ถือครองเพื่อการเกษตรน้อย เกษตรกรจำนวนมาก

ขาดที่ดินทำกินและผลผลิตต่ำส่วนในด้านการประมงซึ่งเป็นอาชีพหลักอีกด้านหนึ่งของประชาชนในจังหวัดปัตตานี และนราธิวาส ประสบปัญหาปริมาณทรัพยากรสัตว์น้ำมีจำนวนลดน้อยลง ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นและราคาลดต่ำลง ทำให้ชาวประมงมีฐานะยากจนแร้นแค้น จึงมีประเด็นการพัฒนาที่ต้องปรับโครงสร้างการผลิตให้มีฐานกว้างขึ้น และให้เศรษฐกิจชายแดนภาคใต้มีความเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจของภาคใต้ และของประเทศ พร้อมทั้งปัญหาความยากจนของเกษตรกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวประมง และก็ไม่ใช้ที่ดินทำกิน และชาวสวนยางขนาดเล็ก ดังสถิติรายได้จังหวัดชายแดนภาคใต้กับภาคใต้

จังหวัดปัตตานี	7,975	บาท/คน/ปี
จังหวัดยะลา	16,912	บาท/คน/ปี
จังหวัดนราธิวาส	12,004	บาท/คน/ปี
จังหวัดสตูล	15,357	บาท/คน/ปี
เฉลี่ยภาคใต้	18,770	บาท/คน/ปี (เขตการศึกษา 2

2531 : 8)

จากสถิติรายได้พบว่า จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ยกเว้นสงขลา) จะมีรายได้น้อยกว่ารายได้เฉลี่ยของภาคใต้โดยเฉพาะจังหวัดปัตตานีมีรายได้น้อยที่สุด ซึ่งในเรื่องเศรษฐกิจของจังหวัดชายแดนภาคใต้นี้ วิจิตรฯ สมานญาติ ได้กล่าวว่า

1. รายได้คือประชากร อยู่ในระดับต่ำเมื่อเทียบกับระดับภาคและระดับประเทศ
2. โครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังเป็นโครงสร้างที่เน้นหนักด้านเกษตรกรรมและจากการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรม
3. โครงสร้างเศรษฐกิจการเกษตรมีฐานแคบ โดยเฉพาะลักษณะเป็นเศรษฐกิจที่ขึ้นกับยางพาราเป็นหลักจึงเป็นผลให้การผันผวน ราคายางพาราในตลาดโลกมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อภาวะเศรษฐกิจในพื้นที่
4. เนื้อที่ถือครองเพื่อการเกษตรมีจำกัด เนื่องจากพื้นที่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีภูเขาและป่าไม้อยู่มาก แต่ประชากรเพิ่มขึ้นในระดับสูง
5. ผลผลิตยางพาราต่ำ เนื่องจากสวนยางส่วนใหญ่เป็นส่วนยางขนาดเล็ก พันธุ์พื้นเมืองคั้นยางมีอายุมากให้น้ำยางต่ำ
6. ระบบการตลาดประเทานยังไม่ทั่วถึง ผลผลิตด้านการเกษตรอื่น ๆ ต่ำ

7. การใช้แรงงานไม่เต็มที่และมีปัญหาการว่างงานตามฤดูกาลสูงเนื่องจากลักษณะการผลิตในเศรษฐกิจการทำอาหารามีการใช้แรงงานไม่เต็มที่ และภาวะของตลาดแรงงานแคบจึงเป็นปัจจัยเสริมทำให้การว่างงานสูงขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเยาวชน

8. อุปกรณ์การทำประมงยังล้าหลัง แทบไม่มีการนำเครื่องมือและเทคโนโลยีมาใช้เลย จะมีบ้างก็เป็นเรือประมงขนาดใหญ่ซึ่งเป็นของนายทุนหรือคนอื่นเข้ามาดำเนินการและเป็นเจ้าของ เมื่อเป็นเช่นนั้น ชาวประมงในพื้นที่ก็คงจากจนเหมือนเดิมและกลับจะจนลงไปอีกเพราะจับสัตว์น้ำได้ลดลงเนื่องจากอุปกรณ์เครื่องมือล้าสมัยดังกล่าว (วิจิตรฯ สมานญาติ 2528 : ไม่ปรากฏหน้า)

เท่าที่กล่าวมาจะเห็นว่า สภาพเศรษฐกิจของจังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้นอยู่กับผลิตผลทางการเกษตรกรรมเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการทำสวนยางพาราซึ่งราคาขายก็ไม่ค่อยมั่นคงและยังประสบกับการบิดสวนยางเพื่อเรียกค่าคุ้มครอง และโจรประเภทต่าง ๆ การทำสวนผลไม้ก็มีไม่มากนัก ส่วนมากเป็นส่วนหลังบ้าน ยังขาดหลักการและความรู้ ปลอ่ยให้เป็นไปคามธรรมชาติ ยังต้องปรับปรุงส่งเสริมอีกมาก การทำนาก็เป็นอาชีพที่ประกอบกันมารองจากการทำสวนยางพารา แต่เพื่อบริโภคในครัวเรือนมากกว่าจำหน่าย และอาชีพการประมงก็มีการประกอบกันมากแถบชายฝั่งทะเล แต่ก็เป็นไปแบบธรรมชาติมากกว่า ขาดเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ทันสมัย จึงทำให้จับสัตว์น้ำได้น้อย ชาวประมงส่วนใหญ่ก็ยากจนเหมือนเดิม เมื่อเป็นเช่นนี้ทางรัฐบาลควรเร่งรัดพัฒนา เศรษฐกิจและรายได้ให้เพิ่มขึ้นเพื่อจะได้ลดความกดดันเกี่ยวกับอาชีพและรายได้ซึ่งถ้าทำได้น้อยจะเป็นแนวทางสำคัญให้ปัญหาทางด้านอื่น ๆ ลดลงได้

4.5 ความมั่นคงของจังหวัดชายแดนภาคใต้ การที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากภาคอื่น ๆ ของประเทศในเรื่องเดียวกับ ศาสนา เชื้อชาติ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และภาษาค่อนข้างชัดเจน ดังนั้นปัญหาที่เกิดขึ้นในบริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงมีความสลับซับซ้อนมากกว่าภาคอื่น ๆ ของประเทศ เนื่องจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องแตกต่างกันหลายประเภท ซึ่งเป็นปัญหาที่สะสมเรื้อรังมานานไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา อารง สุทธศาสตร์ (2523 : 31) กล่าวว่า

พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยก็ประสบความขัดแย้งระหว่างเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมเช่นกัน เพราะจากการที่ประชาชนมุสลิม ส่วนมากที่อาศัยอยู่ในชนบท ที่มีลักษณะเป็นสังคมปิด การเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีน้อย การเลือกชั้น

1/10

ทางสังคม (social mobilization) มีน้อยจึงทำให้ชาวไทยมุสลิมพบปะคบหาสมาคม แต่ เฉพาะชาวไทยมุสลิมด้วยกัน การดำรงชีวิตของชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิม มีลักษณะที่แตกต่างกันอยู่ ลักษณะเช่นนี้ทำให้ชาวไทยทั้งสองกลุ่มนี้มีความรู้สึกที่ไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ทว่าตระแวงฝ่ายหนึ่งจะไม่จริงใจด้วย มีความรู้สึกเป็นคนละพวกมากกว่าเป็นพวกเดียวกัน ขาดความเข้าใจดีต่อกัน และยากที่จะผสมกลมกลืนเข้าด้วยกันได้

เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมจะก่อให้เกิดความไม่มั่นคงขึ้นในพื้นที่ซึ่งอาจจะสืบเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น เช่น ในด้านประวัติศาสตร์ การเมืองการปกครอง สังคมวัฒนธรรม ประเพณี ภาษา ศาสนา และความเชื่อ เศรษฐกิจ การศึกษา เป็นต้น ในปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าว ปัญหาด้านศาสนาและภาษาจะเป็นปัญหาที่สำคัญมากที่สุด และเป็นปัญหาเรื้อรังมานาน (ประสงค์ สุ่นศิริ 2526 : 14) และที่รองลงมาคือประชาชนไม่พึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ราชการอยู่มาก (นิคม อัลภาชน์ 2523 : 9) และข้าราชการที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์มากที่สุดก็คือนักข้าราชการตำรวจและข้าราชการปกครอง (ขจิตกัญ บุรุษพัฒน์ 2519 : 413) ในเรื่องนี้ ผลการสัมมนานักบริหารของจังหวัดและอำเภอในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ชี้เหตุผลสนับสนุนข้อกล่าวหาดังกล่าวข้างต้นว่า (จตุฎ โลกผลิน งบประมาณ. : 19)

1. ข้าราชการยังมีความรู้สึกเป็นนายราษฎรหรือผู้ปกครองราษฎร
2. ข้าราชการมีมากที่ขาดความซื่อสัตย์สุจริต การปฏิบัติงานต่อประชาชน

หวังผลประโยชน์ตอบแทน

3. ข้าราชการคูห่มั่นราษฎรว่าเป็นอิสลาม โง่งมงาย ไม่ค่อยสูงส่งด้วย
4. ข้าราชการทำงานล่าช้าไม่ลุ่มลุ่ม
5. ขาดความสามัคคีในหมู่ข้าราชการด้วยกันเอง
6. ข้าราชการไม่ให้ความ เป็นธรรมแก่ราษฎร มีความลำเอียงกับพวกตน

(ไทยพุทธ)

7. ข้าราชการไม่รู้ภาษาพื้น เมืองและขนบธรรมเนียมประเพณีพื้น เมือง เมื่อไม่เข้าใจกันจึง เกิดการขัดแย้งกันตลอดเวลา
8. ข้าราชการประพฤติน่ารังเกียจ เมื่อมีการสอบสวนก็เข้าข้าง ไม่มีการลงโทษกันทำให้ประชาชนมีความขุ่นเคือง

นอกจากนี้แล้วยังมีปัญหาที่กระทบต่อความมั่นคงได้อีก ซึ่ง นิคม อัลภาชน์ (2523: 989) ได้กล่าวว่าจะมีปัญหาจาก

1. ความรู้สึกแบ่งแยก เป็นพื้นฐาน ซึ่งเกิดจากความแตกต่างในเรื่องชนบทรวม เนิยมวัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนภาษาพูดและพื้นฐานทางประวัติศาสตร์
2. ความรู้สึกในเรื่องศาสนานิยมมากกว่าชาตินิยม
3. ความรู้สึกไม่พึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของฝ่ายเจ้าหน้าที่ ที่ไม่เป็นธรรม และปฏิบัติต่อพวกเขาในทางที่ไม่พยายามช่วยเหลือและเป็นมิตร ของข้าราชการบางคน
4. ความรู้สึกเคียดแค้นที่เกิดจากการปรามปรามอย่างรุนแรง และกระทำเกินขอบเขตของรัฐบาล เป็นสิ่งที่สะเทือนใจชาวมุสลิม เช่น ข่าอย่างทารุณ แล้วปล่อยทิ้งศพให้สุนัขไปเสีย ให้ทำความเคารพ รูปภาพหรือสิ่งสมมุติ เป็นต้น
5. การบรรจุข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐไปปฏิบัติงานใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังไม่ได้นคนที่ดีและเหมาะสม บางคนไม่เต็มใจที่อยู่ก็ปฏิบัติงานไปวันๆ พึ่ง
6. การปรามปรามก็ล้มเหลว ไม่มีแนวทางต่อสู้ที่ถูกต้องชัดเจน และค่อนข้างต่างฝ่ายต่างทำ แก่งแย่งชิงดีชิงเด่นซึ่งกันและกัน แม้รัฐจะจัดตั้งกองอำนวยการรักษาความสงบภาคใต้ (ก.ร.ส.ค.) ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร
7. การสร้างมวลชนและการจัดตั้งกำลังมวลชนยังทำกันไม่จริงจัง
8. ความล้มเหลวของนโยบายการเข้าไปควบคุมส่งเสริมปอเนาะ (โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม) ให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ ซึ่งอยู่ในอิทธิพลของโคะเคดู
9. ความไม่เหมาะสมต่อการจัดหลักสูตร การศึกษาใน 3 จังหวัดภาคใต้ ไม่สอดคล้องกับชีวิตความเป็นอยู่ และชนบทรวม เนิยมประเพณีวัฒนธรรมทางสังคม

นอกจากไทยมุสลิม และชาวไทยพุทธจะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกันแล้ว ชาวไทยมุสลิมบางส่วนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีทัศนคติที่คิดต่อประเทศมาเลเซีย แทนที่จะเป็นประเทศไทย ค้าย้ำไป ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง (วิบูลย์ ธรรมรัตน์ 2523: 231) ปัญหาอื่นๆ ที่นับว่าสำคัญคือ ปัญหาความยากจน การค้อยการศึกษา สภาพภูมิประเทศไม่เอื้ออำนวยต่อการคมนาคม และการสื่อสาร ปัญหาการแทรกทรงกิจการร้ายที่ทางการ เมืองทั้งในประเทศ และต่างประเทศ (กองวิชาการกฎหมายและสังคมศาสตร์ ม.ป.ป. 181) และปัญหาที่กระทบกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน คือ ปัญหาใจก่อการร้ายที่บิดส่วนเรียกค่าคุ้มครอง ก่อความไม่สงบเมื่อปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้มาประกอบกันเข้าก็ก่อให้เกิดความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งไม่เกิดผลร้ายแรงในภูมิภาคอื่นของประเทศกับมาผลกระทบคือความมั่นคงของชาติภายในบริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยเป็นพื้นที่ล่อแหลม ขาดความมั่นคง :
ปลอดภัยสูง เมื่อ เปรียบ เทียบกับส่วนอื่นของประเทศ ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากสภาพและปัญหาต่าง
ของท้องถิ่นนี้มีความแตกต่างจากส่วนอื่น ๆ นั้นเอง ดังนั้น; ปัญหาต่าง ๆ. ไม่ว่าจะเป็นการเมืองการปกครอง
เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา ก็เกี่ยวพันกัน เป็นลูกโซ่ ซึ่งรอการแก้ไขจากรัฐบาล

ตอนที่ 5 สภาพและปัญหาทางการศึกษาของจังหวัดชายแดนภาคใต้

ระดับการศึกษาของจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ในระดับล้าหลัง และต่ำลุดลงมา ดัง เช่น
สถิติในปี 2503 มีคนไม่รู้หนังสือในจังหวัดชายแดนภาคใต้ถึงร้อยละ 69 % และทั่วประเทศไม่รู้
หนังสือร้อยละ 25% รัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการ ได้พยายามเอาใจใส่ทำแนวทางแก้ไข
ปัญหาทางการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตลอดมา เช่น การทดลองหารูปแบบการจัดการ
เรียนการสอนภาษาไทยแก่เด็กไทยมุสลิมก่อน เข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 การให้ทุนการศึกษา
แก่เด็กยากจนที่เรียนในระดับมัธยม การเปลี่ยนแปลงสภาพ "ปอเนาะ" เป็นโรงเรียนราษฎร์
สอนศาสนาอิสลาม และโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม การจัดการศึกษานอกโรงเรียน
ปรับหลักสูตร และหนังสือเรียนให้เหมาะสมกับท้องถิ่น ตลอดจนการเปิดสอนวิชาศาสนาอิสลาม
ในโรงเรียนของรัฐบาล (มานิชญ์ มุญญานูวัตร 2525 : 38-39)และในปัจจุบันการศึกษาประเภท
ต่าง ๆ ทุกระดับได้เพิ่มขึ้นทั้งจำนวนและปริมาณดังสถิติของเขตการศึกษา 2 ในปี 2531 ที่ระบุว่า
จำนวนโรงเรียน วิทยาลัยและมหาวิทยาลัย จำนวนรวม 1,608 โรงเรียน จำนวนนักเรียน 326,775 คน
ครู 4,694 คน (สำนักงานศึกษาธิการเขตการศึกษา 2 2531 : 12-13)

สำหรับ เรื่องการศึกษาที่ ขจัดภัย มุรุษัทธน์ (2519 : 183) ได้กล่าวว่า

การจัดการศึกษาอย่างเหมาะสมให้แก่ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เฉพาะอย่างยิ่ง
ชาวไทยมุสลิมจะก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านสังคมจิตวิทยาอย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติ เพราะ
การศึกษาจะเป็น เครื่องมืออันสำคัญที่สุดที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ปัญหาเรื่องการเมือง ทั้งนี้ถ้าหากว่าชาวไทยมุสลิมในพื้นที่นี้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง และ
พอเพียงแล้ว ก็ย่อมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ อีกหลายประการ เช่น ช่วยเปลี่ยนแปลง
พื้นฐาน เกี่ยวกับทัศนคติและจิตใจของชาวไทยมุสลิมให้มีความจงรักภักดีต่อชาติ และให้ความ
ร่วมมือสนับสนุนรัฐบาล

รูปแบบของการจัดการศึกษาใน 3 จังหวัดภาคใต้ ไม่เกื้อหนุนต่อการจัดการศึกษา เช่น
ประชากรส่วนใหญ่ไม่สามารถ พูด อ่าน เขียน ภาษาไทยได้ การศึกษาของประชาชนอยู่ในระดับ
ที่ค่อนข้างต่ำ สภาพเศรษฐกิจก็อยู่ในระดับต่ำสถานการณ์ทางการเมืองก็เป็นปัญหามาทุกยุคทุกสมัย
ลักษณะ เช่นนี้ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นโดยทั่วไป ซึ่งการศึกษาจะเป็นปัจจัยสำคัญส่วนหนึ่งที่จะช่วย

ขจัดปัญหาเหล่านี้ และช่วยให้ประชาชนมีคุณภาพของชีวิตและสังคมที่ดีขึ้น แต่ความพยายามของรัฐ ในอันที่จะยกมาตรฐานการศึกษาของเยาวชนในภูมิภาคนี้ให้สูงขึ้น มิได้บรรลุผลดีเท่าที่ควร เพราะ เป็นการกระทำที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน (มยุรี จารุปาน 2518: 5-18) และ จากการวิจัย พบว่าชาวไทยมุสลิมที่มีการศึกษาสูงจะมีทัศนคติที่ดีต่อประเทศไทยมากกว่าชาวไทย มุสลิมที่มีการศึกษาน้อย (วินัย ครุวรรณพัฒน์ 2523: 231-234) นอกจากนี้เขตการศึกษา 2 พบว่า การศึกษาที่จัดขึ้นในโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลามช่วยให้ทัศนคติของชาวไทยมุสลิมที่มีต่อความ เป็นชนชาติไทยดีขึ้น (สำนักงานศึกษาธิการ เขต 2 2513: 118) และสุรพล โทพิศ ได้วิจัยเรื่อง คำนิยมทางสังคมของนักศึกษาไทยมุสลิมทั้งหญิงชายในวิทยาลัยครูยะลา พบว่า นักศึกษาทั้งหญิงชาย มีค่านิยมทางศาสนาอันค้ำ สูงสุด ซึ่งแสดงถึงความมีศรัทธาเชื่อมั่นในศาสนาเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ เนื่องมาจากศาสนาอิสลาม มีลักษณะ เป็นทั้งกฎหมายและระเบียบ ประเพณี ตลอดจน วิธีการปลุกย่อย ที่ชาวไทยมุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติตามไม่มีการยกเว้น ก็จักรประจำวันหลายประการผูกพันอยู่กับ บทบัญญัติทางศาสนา ซึ่งทำให้นักศึกษาไทยมุสลิมเลือกค่านิยมทางศาสนา เป็นอันค้ำสูงสุด (สุรพล โทพิศ 2518: 99)

นับตั้งแต่ได้มีการพัฒนาการศึกษาในเขตการศึกษา 2 มาตั้งแต่ปี 2503 มาจนถึงปัจจุบัน รวมเวลาประมาณ 30 กว่าปี สามารถช่วยให้ชาวไทยมุสลิมซึ่งเดิมพูดและใช้ภาษาไทยได้น้อยมาก แต่ปัจจุบันนี้ชาวไทยมุสลิมสามารถพูด อ่าน เขียน ภาษาไทยได้เพิ่มขึ้น ในปัจจุบันสภาพสังคม ก็เปลี่ยนไปจากเดิม เป็นอย่างมาก บางส่วนก็ได้มีโอกาสได้ศึกษาในระดับสูงและสำเร็จออกมา รับราชการ รับใช้ชาติ และพัฒนาชาติไทยอยู่ไม่น้อย และมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มขึ้นในอนาคต นอกจากจังหวัดชายแดนภาคใต้มีลักษณะแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ภาษา ศาสนา ความเชื่อจากส่วนอื่น ๆ ของประเทศ การจัดการศึกษาในพื้นที่ของจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึง แบ่งได้ 2 สายใหญ่ คือ (มานิชญ์ บุญญาวัตร 2525: 53-54)

1. การศึกษาสายสามัญ
2. การศึกษาสายศาสนาอิสลาม

การจัดการศึกษาทั้ง 2 สาย ได้ประสบปัญหาค้าง ๆ มากมายแต่ในตอนนี้ใคร่ขอ กล่าวถึงเฉพาะการจัดการศึกษาสายสามัญก่อน ซึ่งปัญหาการศึกษาของสายสามัญเขตการศึกษา 2 ได้วิจัยพบว่า การสอนภาษาไทยในโรงเรียนตามชนบทนั้นไม่ค่อยได้ผล นักเรียนจบแล้วบางคนยังพูด ภาษาไทยไม่ได้ดี พูดไม่ชัด พูดไม่ถูกต้อง เนื่องจากนักเรียนใช้ภาษาไทยเฉพาะในโรงเรียน เวลาเรียนเท่านั้น พอกลับบ้านแทบไม่ได้ใช้ภาษาไทยเลย จบออกไปแล้วก็ไม่กล้าพูดภาษาไทย

นาน ๆ เข้าก็ลืมภาษาไทยไปเลย (เขตการศึกษา มปป.:7) เมื่อคนส่วนใหญ่พูดภาษาไทยไม่ได้ก็จะเกิดปัญหาตามมา เช่น

1. อัตราการตกซ้ำชั้นสูง ทั้งนี้เพราะหังครไม่รู้เรื่องอ่านหนังสือไม่แตก
2. รัฐต้องเพิ่มขึ้น เรียนพิเศษชั้นทำให้ต้องเพิ่มงบประมาณโดยใช้เหตุผลว่าคือ ต้องเพิ่มขึ้น เด็กเล็ก เข้าไป 1 ปี ก่อนเข้าเรียน ป. 1 ต้องเพิ่มขึ้น เรียนสำหรับผู้ใหญ่มากกว่าปกติ เช่น การจัดอบรม กำนันผู้ใหญ่บ้านที่ยังพูดและเขียนภาษาไทยให้ใช้และพูดได้
3. เรียนจบแล้ว ประสิทธิภาพ และคุณภาพไม่ดีพอ สอบต่อสู้นักเรียนทั่วไปไม่ได้ ทำให้อัตราการเรียนต่อค่า ผู้ที่จบออกมารับราชการก็พลอยมีน้อยตามไปด้วย รัฐบาลต้องให้สิทธิพิเศษ แก่เด็กเหล่านี้ เป็นการแก้ปัญหา แต่ก็ยังมีปัญหาอื่นคุกคามมา คือ ไทยพุทธมองว่ารัฐบาลเอาใจใส่ชาวมุสลิมมากเกินไปจนละเลยชาวไทยพุทธ
4. เนื่องจากมุสลิมมีโอกาสเรียนค่อน้อยผู้ที่ เป็นครูส่วนใหญ่จึง เป็นชาวไทยพุทธ จากจังหวัดอื่น ๆ เช่น พัทลุง ตรัง นครศรีธรรมราชและสงขลา ครูเหล่านี้พูดภาษามลายูไม่ได้ ไม่ค่อยเข้าใจวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นจึงทำให้เกิดความเห็นต่าง และความไม่เข้าใจกันเท่าที่ควร (มาโนชญ์ บุญญาวัชร 2525: 42)

ความเหล้าหลังทางด้านการศึกษาดังกล่าวแท้จริงไม่ได้เกิดจากประชาชนแต่เกิดจากปัจจัย 2 ประการ คือ

1. ในอดีตรัฐบาลไม่สนใจอย่างจริงจังที่จะให้การศึกษาที่เหมาะสมแก่ประชาชน มีโครงการที่จะยึดเยี่ยคให้ประชาชนพูดภาษาไทย รักชาติไทย มีความสำนึกในความเป็นไทย
2. แม้พระราชบัญญัติประถมศึกษาใช้บังคับในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และมีโรงเรียนอยู่ทั่วไป แต่การจัดการเรียนการสอน วิธีสอน และตำราเรียนไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ไม่ตั้งอยู่บนหลักพื้นฐานของหลักจริยธรรมของศาสนาอิสลาม ระบบการศึกษาของรัฐบาลจึงไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชน (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ มปป.:7)

จะเห็นว่าการเข้ารับการศึกษานั้นไม่ได้อยู่ที่ประชาชนแต่ฝ่ายเดียว แต่อยู่ที่นโยบายและแนวทางของรัฐในการที่จะจัดการศึกษาแก่ประชาชนด้วยการจัดนั้นสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นหรือไม่ เขามีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ เศรษฐกิจ อาชีพ อย่างไร และที่สำคัญ ศาสนาที่เป็นหัวใจสำคัญของไทยมุสลิมนั้นแตกต่างจากคนส่วนใหญ่ของชาติ เมื่อเป็นเช่นนี้ยังควรพิจารณาว่า การจัดการศึกษาที่ผ่านมาสนองสิ่ง

เหล่านี้แล้วหรือ ถ้าหากรัฐบาลไม่จัดการศึกษาในภูมิภาคนี้ให้เหมาะสมแล้ว ชาวไทยมุสลิมที่พหมีอันจะกินจะพากันส่งบุตรหลานไปรับการศึกษาเพิ่มเติมในต่างประเทศ ซึ่งจะทำให้เกิดความเห็นต่างจากระบอบรัฐบาล และบ้านเมืองไทยมากขึ้น ความเห็นต่างนี้จะเป็นสาเหตุให้เกิดความหวาดระแวงและมีอคติต่อกันมากยิ่งขึ้น (ชัคคิม่า กรรณสูตร 2525 . 9) ดังนั้น การส่งเสริมการศึกษาให้แก่ชาวไทยมุสลิมเป็นเรื่องที่ควรส่งเสริมเป็นอย่างยิ่ง และโดยหลักธรรมของศาสนาอิสลามเองก็สนับสนุนการศึกษาทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้านศาสนา ภาษา และวิทยาศาสตร์ทุกสาขา (โมหัมมัด อับดุลกาเคร์ 2523 : 100) ถึงแม้ว่าเป้าหมายประการแรกและเป้าหมายสูงสุดของการศึกษาแห่งอิสลามคือ การขัดเกลาทักษะศีลธรรม และการอบรมทางจิตวิญญาณ แต่ศาสนาอิสลามก็สนับสนุนการศึกษาในด้านอื่น ๆ เพื่อขจัดความยากจน และเชื่อว่าเด็ก ๆ มุสลิมจำเป็นต้องได้รับการศึกษาเบื้องต้นเพื่อให้รู้จักคิดและใช้สติปัญญา และจากนั้นควรจะได้รับการศึกษาในด้านอาชีพด้วย (นูฮัมมัด อมิม บิน กาชัน 2521 : 32)

ปัญหาที่เป็นปัญหาหนึ่งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นับว่าเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการจัดการศึกษา คือ การที่ผู้ปกครองไม่นิยมส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียนรัฐบาล เพราะมองไม่เห็นประโยชน์ แต่จะส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษารอบนอกในโรงเรียนเอกชนแทน (จรรยา มิลินทร์ 2523 : 4) ทั้งนี้เพราะชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่ได้รับการสั่งสอนมา และมีความเชื่อว่า การศึกษาเฉพาะศาสนาเป็นเรื่องจำเป็นมากกว่าไปเรียนวิชาการด้านอื่น ๆ (สมานมิตร วิทยอภิบาลกุล และคณะ 2526 : 33) ถึงแม้ว่าจะมีครอบครัวชาวไทยมุสลิมบางครอบครัวส่งบุตรหลานของตนเองให้เข้ารับการศึกษาระดับมัธยม อาชีวศึกษา สึกหัดครู และอื่น ๆ แต่มีจำนวนไม่มากนัก (จรรยา มิลินทร์ 2523 . 6) การส่งบุตรหลานให้เข้าเรียนในระดับสูงนี้ มักจะได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่า

การเรียนในระดับสูง ๆ ต้องไปเรียนที่อื่น ต่างจังหวัดบ้าง ในกรุงเทพมหานครบ้าง ต้องไปอาศัยตามหอพักซึ่งไม่ค่อยจะได้อุดหนุนเด็กให้อยู่ในแนวทางของศาสนาอิสลาม จึงมีเด็กเป็นจำนวนมากที่ละเลยต่อการปฏิบัติกิจทางศาสนา และปฏิบัติผิดกฎหมายทางศาสนา อย่างร้ายแรง เช่น คีบสุรา รับประทานเนื้อสุกรไม่สนใจต่อการละหมาด เป็นต้น ดังนั้นจึงสรุปว่า การเรียนภาษาไทยในโรงเรียนรัฐบาลจะทำให้เด็กเสียเด็ก สัมผัสศาสนาเดิมบางคนถึงกับเข้าใจว่าคนไทยพุทธพยายามเปลี่ยนศาสนาลูกหลานของเขาเพราะมีการสอนเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธศาสนาด้วย (จรรยา มิลินทร์ 2523 : 7)

และผู้นำทางศาสนาบางคนได้แสดงทัศนคติว่า

เขาอยากให้บุตรหลานได้เรียนสูง ๆ เช่น เคียวกัน เพราะจะช่วยให้เด็ก ๆ ของเขามีความรู้วิชาสามัญ และความรู้วิชาชีพ มีโอกาสเข้ารับราชการมีหน้ามีตา ซึ่งพวกเขาชื่นชอบ

แต่เด็กไทยมุสลิมส่วนใหญ่ ซึ่งคุ้นเคยกับภาษาไทยน้อยกว่าเด็กไทยพุทธ จะ เป็นเหตุให้เรียนอ่อน สอบเข้าเรียนคือที่ไหนไม่ค่อยได้ ทั้งนี้ไม่ใช่เด็กไทยมุสลิมสติปัญญาไม่ดี หากแต่ภาษาเป็นอุปสรรคสำคัญของเขา (จรรยา มิลินทร์. 2523: 7)

ในค่านิยมวิชาสามัญทั่วไปก็ เช่นเดียวกัน จบประถมศึกษาแล้วก็ยังทำอะไรไม่ได้เพราะยังไม่ได้เรียนวิชาชีพจะส่งบุตรหลานให้เรียนคือในชั้นสูงขึ้นไปอีก ก็มีอุปสรรคทางด้านเศรษฐกิจไม่สามารถส่งไปเรียนคือในชั้นมัธยมได้ เพราะโรงเรียนมัธยมตั้งอยู่เฉพาะในควำอำเภอ และในสภาพปัจจุบันนี้ ปรากฏอยู่ทั่วไปว่า แม้เด็กเรียนเรียนจบชั้นมัธยมแล้ว ก็ไม่มีประโยชน์จบแล้วก็หางานทำไม่ค่อยได้ต้องกลายเป็นคนว่างงาน เช่นเดียวกับผู้ที่ไม่ได้เรียน จึงหันไปส่งบุตรหลานให้เรียนทางศาสนา เพราะผู้ที่เรียนทางศาสนาได้เรียนรู้ศาสนาภาษาอาหรับ ซึ่งชาวไทยมุสลิมทั่วไปให้ความนับถือมีหน้า ตากว่าเรียนภาษาไทย (จรรยา มิลินทร์ 2523: 7)

การที่ผู้ปกครองนิยมส่งบุตรหลาน เข้า เรียนคือในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเป็นจำนวนมากกว่า เข้าเรียนในสายสามัญ ซึ่งพอจะสะท้อนให้เห็นเจตนาของบางประการ คืออยากให้บุตรหลานของคนมีศาสนานั้นเอง แต่ยังไม่อาจจะมีใจได้ว่า นักเรียนที่จบจากปอเนาะนั้นจะเป็นผู้ที่รู้ศาสนา เป็นอย่างดี ในขณะที่เดียวกันก็ไม่อาจรับรองได้ว่า นักเรียนจะเก่งทางด้านวิชาสามัญมากพอที่จะสอบแข่งขัน เข้าศึกษาคือในระดับอุดมศึกษาโดยการแข่งขันกับนักเรียนที่เรียนวิชาสามัญเพียงอย่างเดียว (ชายาคี มิแอ 2528: 11) ประกอบกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นพื้นที่พิเศษ ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของประเทศ และรัฐบาลก็ได้เอาใจใส่เป็นพิเศษโดยจัดรูปแบบการบริหารใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น และปัญหาสังคมในด้านการศึกษาก็เช่นเดียวกัน ได้เอาใจใส่ให้ประชาชนได้รับการศึกษามากขึ้น โดยมีนโยบายอย่างชัดเจนให้กระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบในการดำเนินการ เพื่อให้คนไทยที่นับถือศาสนาอิสลาม มีความสำนึกเป็นคนไทย และให้มีโอกาสได้รับการศึกษาในโรงเรียน ทั้งสายสามัญ สายอาชีว และการศึกษาออกโรงเรียนมากขึ้น (อนันต์ อนันตกุล. 2525: 11-12)

เขตการศึกษา 2 ได้กล่าวถึงปัญหาทางการศึกษาโดยทั่ว ๆ ไปของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ว่า (เขตการศึกษา 2 2531: 17-18)

1. เด็กที่นับถือศาสนาอิสลามก็เริ่มเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ส่วนใหญ่พูดภาษาไทยไม่ได้ ทำให้การจัดการเรียนการสอนในชั้นประถมศึกษา มีความยากลำบากและต้องสั่งให้มีการเตรียมความพร้อมทางด้านภาษาไทยก่อนระยะหนึ่ง ทำให้การเรียนการสอนในชั้นประถมศึกษาไม่สามารถเรียนจบภายในระยะเวลาที่หลักสูตรกำหนด

2. หลักสูตรชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในปัจจุบันมีหลายประการที่ยังไม่เหมาะสมและไม่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น จำเป็นที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับภาษา ศาสนา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ และทัศนคติของประชาชนส่วนใหญ่

3. ประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลาม นิยมส่งบุตรหลานของตนเข้าศึกษาต่อในโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลาม เพราะเห็นว่าบุตรหลานของตนจะมีโอกาสเรียนวิชาการทางศาสนาพร้อม ๆ กับวิชาสามัญ แต่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามส่วนใหญ่ยังคงมีคุณภาพไม่สามารถสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างเต็มที่ จำเป็นที่จะต้องได้รับการปรับปรุง ส่งเสริม ดูแล และช่วยเหลือทั้งทางด้านวิชาการ และเงินทุนอุดหนุนเพื่อยกระดับมาตรฐานของโรงเรียนประเภทนี้ให้มีคุณภาพดีขึ้น

4. ประชาชนส่วนใหญ่ ขาดความเชื่อมั่นในโครงการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนรัฐบาล เกี่ยวกับความมั่นคงของโครงการและประสิทธิภาพของการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษาที่กำลังดำเนินการอยู่ จึงต้องเร่งประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมการปฏิบัติให้บรรลุอย่างจริงจัง เพื่อสร้างความเข้าใจว่ารัฐบาลมีความจริงใจ และให้การสนับสนุนในการสอนวิชาอิสลามศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาอย่างแท้จริง

5. ปริมาณการศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาของนักเรียนไทยมุสลิม ยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการที่ประชาชนนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลามดังกล่าวแล้วส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากปัญหาด้านเศรษฐกิจยังไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของการศึกษาคือ และอาจเป็นผลสืบเนื่องมาจากความด้อยสภาพของกรศึกษาในระดับต่าง ๆ ของบุตรหลาน ทำให้ผู้ปกครองและนักเรียนไม่มีความมั่นใจว่าจะสามารถได้สำเร็จในระดับที่สูงขึ้นนั้นหรือไม่

ข้อเสนอแนะและแนวทางในการแก้ไขปัญหาการพัฒนาการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

รัฐบาลได้กำหนดนโยบายที่จะพัฒนาการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้สูงขึ้นทุกระดับ และสนับสนุนให้ชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามได้เข้าศึกษาระดับอาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษาเป็นพิเศษ ทั้งนี้เพื่อจะเปิดโอกาสให้ชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามได้เข้ารับราชการ หรือประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่มีคนคงต่อไป (สนอง จันทรนิทร. 2526: 30-31) ในการนี้รัฐบาลได้ดำเนินการไปแล้วดังนี้ (อนันต์ อนันต์กุล 2527: 93-94)

1. ส่งเสริมให้คนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้เข้ารับการศึกษานในโรงเรียน

สายสามัญ สายอาชีพ และการศึกษานอกโรงเรียนให้มากขึ้น เพื่อเยาวชนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ และใช้ภาษาไทยอย่างแพร่หลาย

2. ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ ให้มีหลักสูตรและแบบเรียนสำหรับจังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้นโดยเฉพาะให้เหมาะสมกับความ เป็นอยู่ของท้องถิ่น

3. ปรับปรุงและควบคุมการค้า เบื้องานของโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลามที่พัฒนา มาจาก "ปอเนาะเดิม"

4. สอนศาสนาในโรงเรียนประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีววะ วิทยาลัย และระดับ มหาวิทยาลัย เพื่อให้เยาวชนเรียนในประเทศไม่ไป เรียนต่อต่างประเทศ

5. ดำเนินการแก้ไขปัญหาการหูดและใช้ภาษาไทยและความสำนึกในความเป็นคนไทย ของชาวไทยมุสลิมอย่างจริงจัง โดยคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายจากอำเภอชายแดนที่ติดต่อกับประเทศ มาเลเซีย บริเวณลุ่มแม่น้ำสโกล-ลก เพื่อดำเนินการปรับปรุงการศึกษา

6. ให้ความช่วยเหลือ เด็กกำพร้า และ เด็กยากจนชาวไทยมุสลิมในด้านการศึกษา และสวัสดิการทางสังคมในลักษณะโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ หรือศูนย์รับ เด็กกำพร้า

นอกจากนี้ทางรัฐบาลได้มีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาสำหรับชาวไทยมุสลิม เป็นกรณีพิเศษอีกหลายประการ เช่น (อนันต์ อนันตกุล 2527: 96)

1. กระทรวงมหาดไทยสนับสนุนส่งเสริมชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามที่จบชั้นมัธยมศึกษา หรือ เทียบเท่าให้ได้ เข้าศึกษาต่อในสถาบันต่าง ๆ รวมทั้งมหาวิทยาลัยทั่วประเทศ และโรงเรียนนายร้อยตำรวจสามพราน เป็นกรณีพิเศษด้วย สำหรับปีการศึกษา 2526 แม่ทัพภาคที่ 4 ได้มีนโยบายให้สถานศึกษาระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย 20 สถาบัน ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ รับนักเรียนชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลาม เข้าเรียนในกรณีพิเศษจำนวน 260 คน ซึ่งได้ดำเนินการเป็นที่เรียบร้อย

2. รัฐบาลส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามเข้าศึกษาต่อ โดยไม่ต้องสอบคัดเลือก เป็นกรณีพิเศษทุกปีในสถาบันการศึกษาของหน่วยราชการ เช่น โรงเรียนสุลต่านร็อยห์ วิศวกรรมรถไฟ การไปรษณีย์ โรงเรียนวิทยาลัยพณิชยการ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษาในสาขาต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น

3. รัฐบาลได้จัดให้มีการศึกษาในรูปแบบฝึกฝนอาชีพ เคลื่อนที่ตามหลักสูตรระยะสั้น ในสาขาต่าง ๆ เช่น เครื่องยนต์ ช่างไฟฟ้า ช่างวิทยุ ช่างตัดผม ช่างตัดเสื้อ เป็นต้น

4. จัดให้มีการสอนวิชาอาหาร เป็นวิชาเลือกของวิชาต่างประเทศในระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และคัมภีร์อัลกุรอานให้กว้างขวางและแตกฉานยิ่งขึ้น

5. ปรับปรุงพอ เนาะให้เป็นโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลาม เติมพอ เนาะตามห้องถิ่นต่าง ๆ สอนแต่วิชาศาสนาอิสลาม ภาษาบาลี และภาษาอาหรับ เมื่อนักเรียนสำเร็จจากพอ เนาะแล้วจะไม่มีความรู้พอที่จะประกอบอาชีพได้ รัฐบาลจึงได้ปรับปรุงพอ เนาะมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 เพื่อให้เป็นสถาบันการศึกษาที่ดีมีมาตรฐาน โดยมีระบบการสอนที่ดีขึ้น มีหลักสูตร และมีการแทรกสอนวิชาสามัญ วิชาชีพเข้าไปด้วย เพื่อให้นักเรียนที่จบจากโรงเรียนมีความรู้ความสามารถที่จะศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาที่สูงขึ้นไม่ได้ หรือสามารถออกไปประกอบอาชีพได้ตามความต้องการของคน พร้อมกันนี้ยังได้ทำให้มีการฝึกอบรมเฉพาะเรื่องในกลุ่มสนใจ เช่น ฝึกทำอาหารคาวหวาน ขนม กลุ่มสนใจเพาะเห็ดฟาง กลุ่มสนใจเลี้ยงผึ้ง และกลุ่มสนใจอื่น ๆ อีกมากมาย (อนัน อนันตกุล 2527 : 96)

สรุปได้ว่าการศึกษาของจังหวัดภาคใต้ได้เริ่มพัฒนาอย่างจริงจังมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบันรวมเวลาประมาณ 30 ปีแล้ว แต่เมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่น ๆ ของประเทศแล้วก็ยังนับว่าด้อยกว่าอยู่นั่นเอง ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากความแตกต่างในหลายองค์ประกอบที่สำคัญคือ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรมประเพณีความเชื่อของคนในพื้นที่ที่แตกต่างออกไปคือชาวไทยในบริเวณนี้จะเป็นชาวไทยมุสลิมซึ่งมีการดำเนินชีวิตตามหลักการของศาสนาอิสลามทุกภาษามลายูส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม โดยที่ศาสนาอิสลามให้ความสำคัญกับการศึกษาคือถ้าได้ศึกษาหลักศาสนาของศาสนาอิสลามแล้วกลับมีข้อบังคับให้ศาสนิกเห็นความสำคัญของการศึกษาเป็นอย่างสูงทั้งสายศาสนาและสามัญ หรือวิชาชีพก็ตาม แต่ที่ชาวไทยมุสลิมกลับไม่ค่อยเข้ารับการศึกษายสามัญเท่าที่ควรนั้นสืบเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ เช่น การจัดการศึกษาไม่ทั่วถึง จัดหลักสูตรการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับศาสนาวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ โดยเฉพาะภาษาที่ใช้สอนคือภาษาไทยกลาง ซึ่งคนในพื้นที่ฟังไม่เข้าใจเลย จึงทำให้ประชาชนไม่ค่อยให้ความสนใจการศึกษาที่ทางรัฐบาลจัดให้เท่าที่ควรเป็นสาเหตุให้มีผู้ที่เรียนจบสูง ๆ และรับราชการน้อยไปด้วย แต่เนื่องจากตามหลักการของศาสนาอิสลามเน้นความสำคัญของการศึกษามากดังนั้น ผู้ปกครองก็นิยมส่งบุตรหลานของตนเข้าไปเรียนใน "พอ เนาะ" ซึ่งต่อมารัฐบาลได้เข้าไปช่วยเหลือปรับปรุงในหลายด้าน และเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลาม และปัจจุบันเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

การศึกษาในพอ เนาะในระยะนั้นจัดการเรียนการสอนอย่างไม่มีระเบียบกฎเกณฑ์ที่แน่นอน คือไม่มีหลักสูตร ไม่มีตำราเรียน ผู้ปกครองสนใจเชื่อศรัทธาในโต๊ะครูคนใดที่ไหนก็ส่งบุตรหลานของตนไปรับการศึกษาได้เพราะพอ เนาะมีอยู่ทั่ว ๆ ไปในจังหวัดชายแดนภาคใต้

การเรียนการสอน เรียนเฉพาะศาสนาอิสลาม ใช้ภาษามลายู ปนภาษามาเลย์กลางและภาษา
 อหรับบ้าง ไม่มีภาษาไทยปะปนเข้าไปเลยการเรียนนั้นเรียนเฉพาะศาสนาไม่มีวิชาสามัญและ
 วิชาอาชีพเลยซึ่งวิชาสามัญและวิชาชีพต่างก็ยอมรับว่าเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิตสำหรับสังคมในยุค
 ปัจจุบัน จึงทำให้ผู้ที่จบมาขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ ซึ่งจะ
 ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของครอบครัว สังคม และบางส่วนทำให้พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
 ขาดความมั่นคง เมื่อเป็นเช่นนี้ทางราชการจึงได้เข้าไปควบคุมดูแลป้อนะหาทางช่วยเหลือ
 ปรับปรุงให้สามารถเป็นสถาบันที่สนองนโยบายการจัดการศึกษาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
 แห่งชาติได้จัดให้มีการเรียนการสอนวิชาสามัญและวิชาชีพ เพื่อความสงบสุขความเป็นอยู่ที่ดีของ
 คนในชาติสืบไป (ป้อนะหา หรือ เรื่องเกี่ยวกับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จะกล่าวโดย
 ละเอียดในเรื่องที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชน)

ถึงแม้ว่าประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (เขตการศึกษา 2) นิยมส่งบุตรหลาน
 เข้าเรียนคือในป้อนะหาจริงแต่มีบางส่วนที่ได้เข้ารับการศึกษาศาสามัญ (โรงเรียนมัธยม
 ทั่วไป) จนจบเข้าประกอบอาชีพราชการ ธุรกิจส่วนตัวก็มีไม่น้อย ประกอบกับช่วงหลังทางรัฐบาล
 ได้ออกพระราชบัญญัติการประถมศึกษาบังคับให้ส่งบุตรหลานให้ผู้ปกครองที่มีบุตรหลานอยู่ในความ
 ดูแลต้องส่งบุตรหลานของคนเข้ารับการศึกษาภาคบังคับ การดำเนินการดังกล่าวทำให้สามารถ
 ยกระดับการศึกษาและพัฒนาการศึกษาของจังหวัดชายแดนภาคใต้มากขึ้น ประกอบกับปัจจุบัน
 ความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตและสำคัญมากขึ้น อาชีพ
 ใหม่ ๆ ต้องใช้ เทคนิค วิธีการ ความรู้ในการดำเนินการ ถ้าไม่เช่นนั้นแล้วก็ไม่ประสบผลสำเร็จ
 ดังนั้นผู้ปกครองประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ให้ความสนใจส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษา
 มากขึ้นโดยเฉพาะวิชาสามัญและวิชาชีพถึงแม้จะเข้าเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
 ก็ยังส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียนที่เปิดสอนวิชาสามัญด้วย และมีแนวโน้มว่าจะสูงขึ้นในอนาคตซึ่ง
 นับว่าเป็นนิมิตหมายที่ดี

เมื่อมองถึงปัญหาการศึกษาที่จัดการศึกษาอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะมีปัญหาคล้ายคลึง
 กับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชาติ แต่ถ้าพิจารณาในรายละเอียดแล้วจังหวัดชายแดนมีมากกว่า
 ที่สำคัญคือ การจัดหลักสูตรไม่สนองตอบสภาพทางด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ภาษา
 และที่สำคัญมากคือ ศาสนาจึงทำให้ผู้ปกครองไม่นิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนเท่าที่ควร แต่กลับส่ง

เข้าศึกษาทางศาสนาในโรงเรียนเอกชนแทน แต่ก็พบว่ายังมีปัญหาในการจัดการเรียนการสอน ยิ่งกว่าโรงเรียนของรัฐเสียอีก โดยเฉพาะมาตรฐานและคุณภาพทางการศึกษา ต่อมาในระยะหลังรัฐบาลได้เห็นความแตกต่างของจังหวัดชายแดนภาคใต้และให้ความสำคัญมากขึ้นโดยได้ดำเนินการจัดการศึกษาวางแผนการจัดการศึกษาที่สนองตอบประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น ได้จัดให้มีหลักสูตรวิชาศาสนาในระดับประถม มัธยม และอุดมศึกษาขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายดังกล่าวซึ่งทำให้ปัญหาการศึกษาในพื้นที่คลี่คลายได้อย่างมาก และถือได้ว่าการพัฒนาการศึกษาของจังหวัดภาคใต้ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง และยังคงต้องได้รับการพัฒนาที่ถูกต้องต่อไปในอนาคต เพื่อสร้างความมั่นคง ความเป็นปึกแผ่นและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติสืบไป

ตอนที่ 6 สภาพและปัญหาของการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามภาคใต้ เป็นโรงเรียนประเภทหนึ่งในจำนวน 3 ลักษณะ และการจัดตั้งโรงเรียนในหมวด 2 มาตรา 15 (2) แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 เป็นที่รู้จักดีในนามหนึ่งว่า "ปอเนาะ" ซึ่งกระจัดกระจายในจังหวัดภาคใต้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคใต้ตอนล่างได้แก่ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล เป็นสถานศึกษาที่ประวัติกวามเป็นมาที่น่าสนใจแตกต่างไปจากสถานศึกษาประเภทอื่น ๆ กล่าวคือ นอกจากสอนวิชาศาสนาแล้ว ยังได้สอดแทรกการสอนวิชาสามัญ และวิชาชีพในระดับต่าง ๆ เข้าไปในหลักสูตรและเป็นสถานศึกษาที่ได้รับความนิยมจากบุคคลระดับสูงและหน่วยงานสถาบันต่าง ๆ อย่างกว้างขวางตลอดจนเป็นสถานศึกษาที่มีส่วนสัมพันธ์กับความมั่นคงของชาติอีกด้วย (เขตการศึกษา 2531 :

1) ในปัจจุบันได้รับความนิยมจากประชาชนในพื้นที่ ผู้ปกครองนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนเอกชนนี้เป็นจำนวนมาก ซึ่งสภาพการดังกล่าวทำให้เกิดทั้งผลดีและผลเสียติดตามมาดังจะกล่าวโดยละเอียดต่อไป

ความเป็นมาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

ความสำคัญของการศึกษาได้เน้นหนักอย่างมากในศาสนาอิสลาม ซึ่งจะเห็นได้จากหลักฐานจากการขอพรจากพระเจ้าของท่าน โมฮัมมัดเองนั้น ท่านได้ขอให้พระองค์โปรดเพิ่มความรื้ออยู่เสมอ ๆ ในพระมหาคัมภีร์กูรออันได้เน้นหนัก และสั่งสอนให้ผู้นับถือศาสนาอิสลามใช้

สติปัญญาในการศึกษาหาความรู้ให้มาก ๆ (โมฮัมมัด อับดุลกาเดร์ 2526 : 41) คำสอนของ ศาสนาอิสลามนั้นได้บ่งไว้แน่ชัดว่าการศึกษาริชาศาสนาอิสลามเป็นสิ่งที่มุสลิมทุกคนจะต้องศึกษา และปฏิบัติ ผู้ใดจะละเว้นเสียมิได้ (ผรงฤทธิ ศักดารผรงค์ 2531 : 9, 14) และนอกจาก ศาสนาอิสลามจะเน้นหนักในเรื่องศาสนาแล้วก็ยังได้ให้ความสำคัญของการศึกษาทั้งทางสามัญ และอาชีพ จึงเป็นหน้าที่ของมุสลิมที่จะต้องเอาใจใส่ศึกษาหาความรู้ในทุกด้านตามหลักการของ ศาสนา ดังมีคำกล่าวที่ว่า "ให้การศึกษาตั้งแต่ออยู่ในเปลจนถึงกระทั่งหลุมฝังศพ" และ "ให้ศึกษา ความรู้แม้ว่าจะเดินทางไกลถึงเมืองจีน" ผู้รู้ทางศาสนาโดยเฉพาะโต๊ะครูถือเป็นหน้าที่ของตน โดยตรงจะละเว้นเสียมิได้หากละเว้นแล้วถือว่าเป็นบาป นอกจากนี้ศาสนาอิสลามได้กำหนดหน้าที่ จะต้องปฏิบัติของบิดามารดาที่มีบุตรในการให้การศึกษาอบรมทางศาสนาเช่นกัน ฉะนั้น เพื่อให้ การตอบสนองต่อเจตนารมณ์ของศาสนา ที่เน้นให้มุสลิมทุกคนต้องศึกษาหาความรู้ในขณะเดียวกัน ก็เน้นการปฏิบัติด้วย แต่การที่จะปฏิบัติได้นั้นจักต้องเรียนรู้มาก่อนจึงปฏิบัติได้ถูกต้อง และปัญหา จึงเกิดตามมาว่าชาวมุสลิมจะเรียนรู้ศาสนาได้ที่ไหนและจากใคร ด้วยความตระหนักถึงหน้าที่ รับผิดชอบในการกิจดังกล่าว ผู้รู้ทางศาสนาจึงคิดหาทางออกของปัญหาและสนองเจตนารมณ์ของ ศาสนาและชุมชนด้วยการจัดการศึกษาอบรมในรูปแบบของปอเนาะ (ชกศการศึกษา 2531 : 1)

คำว่า "ปอเนาะ" ในภาษาอาหรับ แปลว่าที่หักแรม หรือกระท่อม ซึ่งหมายถึง กระท่อมหลังเล็ก ๆ ที่ผู้มาเรียนปลูกสร้างขึ้นเพื่ออยู่อาศัย จะได้สะดวกในการเรียนศาสนากับ โต๊ะครู (โมฮัมมัด อับดุลกาเดร์ 2519 : 1) ต่อมาได้มีการจัดการเรียนการสอนวิชาอื่น ๆ ด้วยซึ่งในช่วงแรกไม่มีการเก็บค่าธรรมเนียมใด ๆ (กระทรวงศึกษาธิการ 2524 : ไม่ปรากฏ หน้า) และในระยะต่อมาได้มีการเก็บค่าเทอมค่าธรรมเนียมบ้าง แต่ก็อยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำมาก และ บางโรงเรียนก็ไม่มีการเรียกเก็บแต่อย่างใด แต่ถ้าโรงเรียนใดเปิดสอนภาควิชาสามัญก็จะได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล (สมชัย วุฒิปรีชา 2519 : 32)

การจัดการศึกษาในรูปแบบของปอเนาะนั้น เป็นการศึกษาของชาวไทยมุสลิมที่ทำสืบเนื่อง กันมาแต่โบราณ เชื่อกันว่าปอเนาะเกิดขึ้นในประเทศอียิปต์ แล้วแพร่หลายเข้ามาในประเทศไทย มาเลเซียต่อมาจึงได้แพร่หลายเข้ามาในภาคใต้ของไทย กล่าวกันว่าปอเนาะในประเทศไทยมีมา ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา โดยเริ่มตั้งครั้งแรกที่จังหวัดปัตตานี ราว พ.ศ. 2442 ต่อมาปัตตานีก็ ได้กลายมาเป็นแหล่งการศึกษาทางศาสนาอิสลามที่มีชื่อเสียงที่สุดแห่งหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียง ใต้ (นพดล ไโรจนอุดมศาสตร์ 2529 : 26) ซึ่ง สุรินทร์ ทิศสุวรรณ ได้กล่าวสอดคล้องกันว่า

ในอดีตนั้นบิดาคานีนับได้ว่าเป็นแหล่งอารยธรรมอิสลาม (Crodle al Islam) ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เดียว (สุรินทร์ พิศสุวรรณ 2523 : 47) การที่เมื่อหลายร้อยปีมาแล้วชนชาวปัตตานีส่วมนานับถือศาสนาอิสลาม และไม่มีสถานศึกษาสำหรับหลักศาสนาด้วยเหตุนี้เองจึงมีผู้มีความรู้ทางศาสนาบางคน ซึ่งต้องการจะสั่งสอนอนุชนให้เป็นผู้สืบทอดและเผยแพร่ศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น จึงคิดจัดตั้งสถานศึกษาวิชาศาสนาขึ้น ครั้งแรกท่านเหล่านั้นจะใช้บ้านของตนเองเป็นสถานที่สอนศาสนามีเด็ก ๆ และผู้สนใจมาเรียนบ้างแต่ไม่มากนัก ใช้ห้องโถงบ้านเป็นห้องเรียนหรือบางทีก็ใช้ใต้ถุนบ้านเป็นห้องเรียน ครั้นต่อมาเมื่อผู้เรียนเพิ่มมากขึ้น มีทั้งอยู่ในหมู่บ้านและที่มาจากที่อื่นจึงทำให้มีนักเรียนไม่มีที่พัก พวกเขาต้องช่วยกันสร้างที่พักเล็ก ๆ แบบกระท่อมหรือศาลาพักขึ้น สำหรับที่สร้างไว้บริเวณบ้านของเจ้าของโรงเรียนหรือผู้สอนเรียกว่า "ป่อเนาะ" (ณรงค์ ศึกษารณรงค์ 2526 : 51) บางตำนานกล่าวถึงการจัดตั้งป่อเนาะว่า

การจัดตั้งป่อเนาะ จะเริ่มต้นจากโคะครุคนใดคนหนึ่งซึ่งประชาชนนับถือศรัทธาตั้งขึ้น โดยได้รับความร่วมมือจากท้องถิ่น การดำเนินการดังกล่าวเป็นการดำเนินการโดยอิสระ ไม่ต้องขออนุญาต และไม่ขึ้นอยู่กับผู้หนึ่งผู้ใด การใช้ชื่ออาจใช้ชื่อของโคะครุหรืออื่น ๆ ตามความเหมาะสม จากนั้นผู้ปกครองที่มีความศรัทธาในตัวโคะครุก็จะส่งบุตรหลานเข้าไปเล่าเรียน นักเรียนดังกล่าวเรียกว่า ปาเอร์ ต่อมาโคะครุหรือผู้ที่ไปเข้าเรียนก็จะสร้างกระท่อมเป็นที่พักรายล้อมบ้านโคะครุ โดยแยกชายหญิง เค็ดขาดกระท่อมหลังหนึ่งอาจจะมีปาเอร์พักอาศัยราว 2-3 คน หรือจะมากกว่านั้นก็ได้ตามความเหมาะสม (สมบูรณ์ คุปตภากร 2526 : 41)

สาเหตุที่สำคัญในการจัดตั้งป่อเนาะพอสรุปได้ดังนี้

1. สาเหตุทางศาสนา เนื่องจากพระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน ซึ่งเปรียบเสมือนหัวใจของศาสนาอิสลาม และชาวมุสลิมถือว่า คัมภีร์ดังกล่าวเป็นวจนะขององค์อัลลอฮ์ ที่จะนำผู้ปฏิบัติตามบัญญัติของคัมภีร์ ไปสู่ความดีงาม ความศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้นจึงมีความสำคัญยิ่งต่อมุสลิมทุกคนรวมทั้งเกี่ยวข้องกับกิจวัตรประจำวัน ตั้งแต่รุ่งอรุณลิมาคืนนอนในคอนเข้า จนกระทั่งหลับคานอนในคอนคำ (มุฮัมมัด อะฮฺนัษ 2512 : 18 - 20) ดังนั้นมุสลิมทุกคนจะต้องอ่านและท่องจำคัมภีร์อัลกุรอาน โดยถือเป็นหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งจะละเว้นเสียไม่ได้
2. สาเหตุทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นสาเหตุมาจากโคะครุ ซึ่งในความรู้สึกรักของคนทั่วไปแล้ว ยอมรับนับถือว่า เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถและมีอิทธิพลในท้องถิ่น (ประสิทธิ์ เวชสวรรค์ 2509 : 108) ดังนั้นทำให้บุคคลบางคนต้องการแสวงหาอิทธิพลจากทางศาสนาโดย

การจัดตั้งปอเนาะและตนเองดำรงตนเป็นโต๊ะครู ซึ่งจะทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลดังกล่าวดีขึ้น แม้โต๊ะครูจะไม่เรียกเก็บค่าเล่าเรียนหรือค่าธรรมเนียมใด ๆ ในการสั่งสอน แต่สามารถใช้แรงงานช่วงนักศึกษาและได้รับเงิน ซากัด ซึ่งเป็นเงินที่ได้รับจากการบริจาคประชาชน และนักศึกษาเพื่อตอบแทนบุญคุณด้วยความสมัครใจ (เขตกการศึกษา 2 2505 : 30) แต่การจัดตั้งในลักษณะดังกล่าว ถ้าผู้จัดตั้งขาดอิทธิพล ความรู้ความสามารถและมีความรู้ทางศาสนาอย่างแท้จริงก็จะไม่ได้รับความนิยมจากประชาชนในการส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษ จึงต้องล้มเลิกกิจการไปในที่สุด

๑. สาเหตุทางสังคม ด้วยมูลเหตุที่เกี่ยวพันกับศาสนา ซึ่งให้ความสำคัญต่อผู้เป็นโต๊ะครูมากกว่าคนอื่น ๆ ในชุมชน ดังนั้นผู้ที่ได้เป็นโต๊ะครูจึงเป็นผู้มีชื่อเสียง และได้รับความสำเร็จในชีวิต ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้ที่มีความรู้ทางศาสนาอิสลามจัดตั้งปอเนาะขึ้นมาเรื่อย ๆ นอกจากนั้นชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีค่านิยมเช่นเดียวกับมุสลิมอื่นทั่วโลก ที่ต้องขวนขวายหาความรู้ ความชำนาญในหลักศาสนา เพื่อที่จะได้รับการยอมรับนับถือจากสังคม และสถานที่ที่จะแสวงหาความรู้ดังกล่าวได้อย่างสะดวก ก็คือ ปอเนาะที่จัดตั้งขึ้นและผู้สำเร็จการศึกษาจากปอเนาะแล้ว จะได้รับการยอมรับนับถือจากคนทั่วไปอย่างกว้างขวาง (สมบุรณ์ คูปดากรกร 2526 : 42-43)

สำหรับการเรียนการสอนในระยะแรก ๆ ของปอเนาะไม่มีหลักสูตร ไม่กำหนดเวลาระเบียบกฎเกณฑ์ทั้งหมดขึ้นอยู่กับโต๊ะครู ถ้าโต๊ะครูมีความรู้ทางศาสนาดี มีความเสียสละและอุทิศตนเพื่อการอบรมสั่งสอนและเผยแพร่ศาสนาอย่างแท้จริง ก็จะได้รับความสำเร็จ มีลูกศิษย์ลูกหามาก โต๊ะครูมิได้มีรายได้จากการสั่งสอน เพราะถือว่าเป็นเรื่องราวของความศรัทธา แต่ก็อาจได้อาศัยแรงงานจากนักศึกษา ช่วยเหลือโต๊ะครูประกอบอาชีพในเวลาว่าง เช่น การทำสวนหรือการทำนา (สมบุรณ์ คูปดากรกร 2526 : 42) เกี่ยวกับเรื่องคำร่าที่ใช้ในการสั่งสอน ได้แก่ คัมภีร์อัลกุรอาน นักศึกษาคามปกคิมืออาอยู่ในวันรุ่งคืนแค่ 15 มีขึ้นไปมีทั้งชายและหญิง แต่ชายและหญิงแบ่งกลุ่มกันเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ 2531 : 26)

เป็นที่ทราบกันว่าการจัดการศึกษาในลักษณะของปอเนาะได้ดำเนินสืบทอด เจตนารมณ์ทางศาสนาและจัดการศึกษาเรื่อยมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในบางช่วงมีการเปลี่ยนแปลงใน

รายละเอียดเนื้อหาหลักสูตรวิธีการไปบ้างตามความเหมาะสม แต่ก็ยังคงรักษาหลักการของศาสนาเอาไว้ เพื่อความอยู่รอดของโรงเรียนต่อไป (เขตการศึกษา 2 2531 : 1) ปอเนาะในสมัยที่จะมีการปรับปรุงสอนแค่ศาสนาอิสลามแค่ออย่างเดียวและใช้ภาษาในการสอนเป็นหลักอยู่ 2 ภาษา คือ ภาษามลายู และภาษาอาหรับ ซึ่งเป็นภาษาของพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานโดยตรง

การที่ปัตตานีได้รับการยอมรับในวงการของผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาศาสนาอิสลามว่าเป็นแหล่งที่มีผู้รู้ทางศาสนาอิสลาม ได้แปลและเรียบเรียงคำรับคำร่าศาสนาอิสลามจากภาษาอาหรับเป็นภาษามลายูท้องถิ่นอย่างมากมายและนานมาแล้ว ด้วยเหตุนี้จึงได้มีมุสลิมในจังหวัดใกล้เคียง เช่น สงขลา พัทลุง นครศรีธรรมราช ภูเก็ต พังงา ตลอดจนส่วนกลาง เช่น กรุงเทพฯ อโยธยา สมุทรปราการ ฯลฯ ไปศึกษาวิชาศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานีกันมาก (รวมทั้งยะลา นราธิวาส) นอกจากบุคคลในประเทศแล้วยังมีมุสลิมจากต่างประเทศใกล้เคียงเข้ามาศึกษาด้วย เช่น มลายู หม่า เขมร ฟิลิปปินส์ เป็นต้น ทั้งนี้มีหลักฐานจนถึงปัจจุบันนี้ คำรับคำร่าศาสนาอิสลาม มีชาวปัตตานีเรียบเรียงหรือแปลนั้นยังเป็นที่นิยมและใช้สอนวิชาศาสนาอิสลามทั้งในคอนกลางภาคใต้ ตลอดจนประเทศเพื่อนบ้านอีกด้วย (โมฮัมมัด อับดุลกาเดร์ 2526 : 48 - 49)

สำหรับวิชาที่นิยมสอนกันทั่ว ๆ ไป ได้แก่

- การสอนอ่านพระมหาคัมภีร์ กุรอาน
- วิชาเคอฮิด หรือวิชาว่าด้วยเอกราชของพระเจ้า เรียนถึงคุณลักษณะของพระเจ้า

และของนบี

- วิชาทิกฮิ วิชาว่าด้วยข้อควรและไม่ควรปฏิบัติหรือข้อห้ามทางศาสนา พร้อมกับศึกษา

วิชาปฏิบัติศาสนากิจ

- วิชาไวยากรณ์ อาหรับและภาษาอาหรับ อันจะเป็นหนทางศึกษาความหมายของ

พระมหาคัมภีร์กุรอาน

- วิชาอื่น ๆ เช่น จรรยาธรรมทางอิสลามวิชาว่าด้วยครอบครัวและมรดกวิชาการแปล

พระมหาคัมภีร์กุรอาน การแปล และเข้าใจในวัจนะของท่านนบี ฯลฯ (โมฮัมมัด อับดุลกาเดร์ 2526 : 49)

รวมความแล้วในระยะแรก ๆ วิชาที่จัดการเรียนการสอนในปอเนาะเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามแต่เพียงอย่างเดียวไม่ได้มีการสอนวิชาสามัญและวิชาชีพเลย

ยุคเริ่มต้นพัฒนาฯ เปลี่ยนแปลงและแปรสภาพปอเนาะ 2504 - 2518

แม้ปอเนาะจะเป็นอาคารสถานที่ซึ่งมามีรูปร่างเป็นโรงเรียนแล้วก็ตาม แต่ก็ไม่ได้อยู่ในฐานะเขียนของกรมศาสนา จึงกลายเป็นสถานศึกษาแบบคามมีคามเกิดขึ้นอยู่กับสภาพของแต่ละโรงเรียน วิชาที่สอนมีเพียงวิชาศาสนาเท่านั้น ทศนคติและความเชื่อถือของชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้แตกต่างจากมุสลิมภาคอื่นและกับชาวไทยพุทธ คือ มีความเคร่งครัดต่อศาสนาและการดำเนินชีวิตก็ยึดมั่นในหลักศาสนาเป็นอย่างมาก (ผรงฤทธิ์ คักการผรงศ์ 2526 : 52) ค่อมปอเนาะได้เกิดขึ้นมากมายและมีปัญหาติดตามซึ่งนับวันจะเพิ่มปัญหามากขึ้นเนื่องจากการเรียนการสอนเมื่ออยู่ในแนวเดียวกันและผู้เรียนจะเรียนกันนาน ๆ ไม่ค่อยจบเป็นแหล่งรวมคนหนุ่มสาว (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี 2525 : 45)

นอกจากนี้คามปอเนาะซึ่งมักมีลัทธิทางการเมืองเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย แคมิไซ้เป็นเรื่องของการเมืองโดยตรง หากแคมิบุคคลบางกลุ่มได้ใช้ปอเนาะเพื่อแสดงท่าผลประโยชน์ทางการเมืองอ้างศาสนาเป็นเครื่องบังหน้า ทั้งนี้เพราะชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความแตกต่างเกี่ยวกับเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นทุนเดิมอยู่แล้วและส่วนมากเป็นผู้มีการศึกษา มีความเคร่งครัดในความเชื่อทางศาสนา จึงอาจตกเป็นเครื่องมือของนักการเมืองเหล่านี้ได้ง่าย ยิ่งถ้าปอเนาะให้ความร่วมมือด้วยแล้วก็จะทำให้ได้ผลรวดเร็วและรุนแรงมากขึ้น (ประสิทธิ์ เวชสวรรค์ 2509 : 104) บุคคลที่สำคัญที่สุดในปอเนาะก็คือโต๊ะครู หากโต๊ะครูปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของตนถูกต้องย่อมมีส่วนช่วยยกระดับการศึกษา การพัฒนาชุมชนและการสร้างบูรพาภาคของสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอย่างยิ่งแค่ในทางตรงข้ามก็อาจจะ เป็นอันตรายและกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของชาติได้ (จำลอง สวนคณานนท์ 2518 : 7) และนอกจากนี้ถ้าโต๊ะครูมีความเชื่อในวัฒนธรรมชนบธรรมเนียมประเพณีเก่า ๆ อยู่มากไม่ยอมพัฒนาตามความนิยมพยายามชักจูงให้ชาวบ้านให้ยึดของเก่าอย่างเหนียวแน่นในที่สุดชาวบ้านก็ถูกชักจูงอย่างง่ายดาย ถึงแม้ว่าจะมีโต๊ะครูที่ตัวทันสมัยบางคนจะพยายามปรับปรุงแก้ไขแต่สู้โต๊ะครูดังกล่าวไม่ได้ (หะสัน หมัดหมาน และคณะ 2517 : 12) การปล่อยให้คงสภาพปอเนาะไว้ต่อไปจึงมีแต่ผลเสียทั้งในด้านการศึกษาของชาวไทยมุสลิมเองและความมั่นคงของชาติ (มาโนชญ์ บุญฐานวัตร 2525 : 16)

รัฐบาลตระหนักในปัญหาดังกล่าวเป็นอย่างดี ดังนั้น เมื่อกระทรวงศึกษาธิการได้เริ่มพัฒนาการศึกษาตามโครงการพัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาค (พ.ศ.ภ.) พ.ศ. 2501 โครงการนี้ครอบคลุมพื้นที่ในเขตการศึกษา 2 ค่าย และได้เริ่มพัฒนาการศึกษาของจังหวัดภาคใต้เป็นภาคแรก (กระทรวงศึกษาธิการ 2505: 18) ต่อมาในปี พ.ศ. 2503 กระทรวงศึกษาธิการได้ร่วมกับกระทรวงมหาดไทยให้มีการประชุมสัมมนาเพื่อปรับปรุงปอเนาะในภาคการศึกษา 2 ชั้น ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยเจ้าหน้าที่กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย สำนักจุฬาราชมนตรี ศาโต๊ะยุติธรรม ผู้ว่าราชการจังหวัดคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและโต๊ะครู รวมทั้งสิ้น 96 คน (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ 2524: 35-36)

การประชุมครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ กล่าวคือ (โมหัมมัด อับดุลกาเดร์ 2526: 50)

1. เพื่อให้ปอเนาะจดทะเบียน อันหมายถึงการยอมรับแนวทางการปรับปรุงการศึกษาในปอเนาะ
2. เพื่อปรับปรุงอาคารสถานที่และบริเวณ จัดทำถนน เข้าสู่ปอเนาะ จัดทำป้ายชื่อปอเนาะ
3. ปรับปรุงการเรียนการสอน ปรับปรุงหลักสูตร จัดสอนให้เป็นชั้น จัดสอนภาษาไทย และจัดสอนวิชาชีพด้วยตามความต้องการและความพร้อม
4. จัดให้มีการประเมินผล การสอน ชั้นดีวาระโยคทางกระทรวงฯ จะมอบหมายให้จังหวัดและ เขตดำเนินการ

คณะกรรมการที่ปรึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการดำเนินการว่าควรจะได้ปรับปรุงพัฒนาปอเนาะอย่างจริงจัง เพื่อส่งเสริมการศึกษาทางศาสนาให้ได้ผลดียิ่งขึ้นคณะกรรมการจึงได้ดำเนินการโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญดังนี้

1. เพื่อสนองพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับการ เรียนรู้ภาษาไทย
2. เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย
3. เพื่อป้องกันการแทรกแซงทางการเมือง
4. เพื่อปลูกฝังความจงรักภักดีต่อชาติ และพระมหากษัตริย์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 2531-2534: 4)

ต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้ ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการ
ปรับปรุงส่งเสริม ปอ เนาะ ในภาคการศึกษา 2 พ.ศ. 2504 สารสำคัญของระเบียบนี้คือ
(เสริมศักดิ์ วิชาลากรณ. 2524: 36-40)

1. ปอ เนาะ ใดที่มีความสนใจที่จะปรับปรุงกิจการของปอ เนาะ ให้ยื่น เรื่องราวขอจด
ทะเบียนต่อทางราชการได้

2. ปอ เนาะ ใดที่จัดกิจการด้านการสอน ได้ดี จะได้รับการอุดหนุนจากกระทรวงศึกษาธิการ

อนึ่ง ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการฉบับนี้ ให้ปอ เนาะ ที่จดทะเบียนแล้ว จัดการเรียนการสอน
ให้เป็นไปตามหลักสูตรศาสนา วิชาภาษาไทย และวิชาชีพ และจะส่งเสริมให้ปอ เนาะ ปลูกฝังความ
สามัคคี ความสำนึกในความเป็นไทย และ เพื่อให้การจัดการศึกษาของปอ เนาะ สอดคล้องกับแนว
นโยบายของการจัดการศึกษาของชาติอื่น เป็นส่วนรวม (ภาคการศึกษา 2 ยะลา 2513: 1)

ในการปฏิบัติระยะแรก ๆ ก็มีปัญหาม้าง เกี่ยวกับการจดทะเบียนโรงเรียนปอ เนาะ
เนื่องจากทวงโตะครูมีความลังเล ทั้งไม่เข้าใจ และมีความสงสัยไม่แน่ใจว่าจะ เกิดผลดีหรือผล เสีย
ต้องมีการชี้แจงกันจนเหนื่อย มีการประชาสัมพันธ์โดยพิมพ์ เอกสารแจกมีทั้งภาษาไทยและภาษา
มลายู (แลโค 2526: 45) ซึ่งการปรับปรุงปอ เนาะ ตามแนวคิดกล่าว เป็นไปด้วยความสมัคร ใจของ
โตะครู หรือ เจ้าของปอ เนาะ ไม่มีการบังคับให้มีการจดทะเบียนแต่อย่างใด (สำนักงานศึกษาธิการ
เขต 2 2523: 6) แต่ปรากฏว่าถูกขัดขวางจากมุสลิมบางกลุ่มอย่างรุนแรงโดยกลุ่ม เหล่านี้
กล่าวหาว่ารัฐบาล เบียดเบียนศาสนาอิสลาม และจะกลืนชาติมลายู พวกเขาเข้าดำเนินการขอ
ทั้งในที่ลับและที่แจ้ง (อุทัย ธีรฤโค 2521: 20) เช่น จากใบปลิวโตะตอบว่า

การให้ปอ เนาะ เปลี่ยนสภาพ เป็นโรงเรียนราษฎร์ เป็นการนำเอาวัฒนธรรมอัน เหลวแหลก
เป็นการมอม เมาประชาชน เช่นการจัดให้มีงานรื่น เริงโดยครูนอกศาสนา เป็นต้น นับเป็นการ
สกัดกั้นการเรียนศาสนาอิสลามและภาษามลายู ซึ่งวิชาการดังกล่าวไร้สาระโดยสิ้นเชิง ทั้งยัง
เป็นการใช้ปอ เนาะ ทำลายเจตนารมณ์และ เป้าหมายของปอ เนาะ (สำนักงานศึกษาธิการ
เขต 2.2523: 6)

จะเห็นได้ว่าจากที่ได้อธิบายระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการนั้น มีทั้งกลุ่มที่ เห็น
ด้วยสนับสนุนให้ความร่วมมือและเกิดการคัดค้านไม่ยอมรับทั้งนี้ก็สืบเนื่องมาจากเป็น เรื่องใหม่ที่
รัฐบาลได้เข้ามาดำเนินการให้ความช่วยเหลืออย่างจริงจัง ทั้งนี้เพื่อจะเป็นมาแก้ไขปรับปรุง

การศึกษาของปอเนาะให้เหมาะสมกับสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมและวิทยาการและเพื่อจะได้ยกระดับการศึกษาในภูมิภาคนี้ให้สูงขึ้นทัดเทียมกับภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศ ถึงแม้ว่าการแก้ปัญหาการศึกษาของปอเนาะในขั้นต้นต้องประสบกับปัญหาอุปสรรคไปบ้าง แต่จากการใช้ความพยายามของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในทุกวิถีทาง ผลการดำเนินการปรากฏว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 ถึง พ.ศ. 2507 (โมฮัมมัด อับดุลกาเคร์ 2526 : 50) ซึ่งเป็นขั้นที่ 1 ของการดำเนินงานส่งเสริมปรับปรุงปอเนาะวางแนวทางปรับปรุงบริเวณอาคารสถานที่ ปรับปรุงหลักสูตรใหม่เป็นสัดส่วน เป็นชั้นเรียน มีการสอนภาษาไทย สอนวิชาชีพ และมีการวัดผล หลังจากนั้นก็ได้ดำเนินการขั้นที่ 2 คือไปโดย ในปี พ.ศ. 2508 (ขั้นที่ 2 ของการปรับปรุงปอเนาะ) ได้มีการปรับปรุงการเรียนการสอนขึ้นไปอีกขั้นหนึ่งคือ ปรับปรุงปอเนาะให้เข้าระดับและมาตรฐาน และได้เปลี่ยนชื่อจากปอเนาะมาเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม โดยจัดให้มีอาคารเป็นเอกเทศ มีการสอนวิชาสามัญระดับประถมปีที่ 5; 6 และ 7 ควบคู่กับวิชาศาสนาอิสลาม (โมฮัมมัด อับดุลกาเคร์ 2526 : 51) ซึ่งเป็นไปตามระเบียบของคณะรัฐมนตรีที่เสนอ และขอให้ดำเนินการให้เรียบร้อยภายใน 3 ปี คือ พ.ศ. 2507-2511 (สมาน ใจปราณี 2516 : 51) และคณะกรรมการพัฒนาภาคได้จัดให้เงินแก่ภาคการศึกษา 2 จำนวน 1000,000 บาท เพื่อนำไปส่งเสริมอุดหนุนปอเนาะที่จดทะเบียนเป็นโรงเรียนราษฎร์ (เขตการศึกษา 2 2531 : 21) เพื่อเป็นการสนับสนุนโครงการนี้ คณะรัฐมนตรีจึงได้ลงมติเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2509 ห้ามจัดตั้งปอเนาะขึ้นใหม่ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามข้อเสนอของสภาความมั่นคงแห่งชาติ หากมีผู้ฝ่าฝืนจะถูกลงโทษ ส่วนปอเนาะที่มีอยู่แล้วให้มาจดทะเบียนให้ถูกต้อง ภายในวันที่ 31 ธันวาคม 2509 และเปลี่ยนปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม โดยดำเนินการเป็นขั้นค่อน และให้เสร็จสิ้น ภายในวันที่ 15 มิถุนายน 2514 ถ้ามิได้ขอจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภายในกำหนดทำให้ถือปอเนาะนั้นล้มเลิกไปหากใครคนใดประสงค์จะเปิดสถานศึกษาขึ้นใหม่ ก็มีสิทธิยื่นเรื่องราวขอจัดตั้งตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 (มยุรี จารุปาน 2518 : 7 - 18)

ดังนั้นจะเห็นว่าในช่วงปี พ.ศ. 2508-2518 จึงเป็นระยะที่รัฐบาลได้สนับสนุน และส่งเสริมให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลามได้ขยายฐานมากขึ้น (นรงค์ฤทธิ์ ศักคารณรงค์ 2530 : 9, 14) จากข้อมูลและสถิติ ผลการดำเนินงานและการแก้ไขปัญหาของปอเนาะ นับตั้งแต่ปี 2504-2513 ปอเนาะหรือโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลามได้มีการปรับปรุงพัฒนา และได้รับการส่งเสริมอุดหนุนจากรัฐบาลมากขึ้นทุกปี เพราะเป็นระยะบุกเบิก เชิญชวนให้ปอเนาะจดทะเบียนและขอความร่วมมือในการแปรสภาพ ซึ่งก็ได้รับความสำเร็จตามเป้าหมายเป็นอย่างดี ซึ่งการแก้ปัญหาในลักษณะดังกล่าว นายแปลก ศิลปกรรมพิเศษ ศึกษาธิการภาค 2 ได้กล่าวว่า "ตามความเห็นของผม เห็นว่า ปอเนาะ เป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถใช้แทนวิธีการอื่น ๆ ซึ่งเคยล้มเหลวในอดีต เพื่อดึงประชาชนชาวไทยมุสลิมให้ได้เรียนภาษาไทย และวัฒนธรรมไทย เป็นการหล่อหลอมด้วยวิธีการอันอ่อนโยน (เขตการศึกษา 2 2530 : 20-21)

แม้ว่ารัฐบาลได้พยายามดำเนินการปรับปรุงปอเนาะมาตั้งแต่ พ.ศ. 2504 จนแปรสภาพมาเป็นโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลามแล้วก็ตาม การจัดการศึกษาในโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังอาจกล่าวได้ว่า ไม่ได้ผลเป็นที่น่าพอใจนัก จากการวิจัยของ เขตการศึกษา 2 ยะลา พบว่า ระหว่างปีการศึกษา 2508-2511 มีนักศึกษาที่ไม่สามารถสอบผ่านและตกค้าง เป็นจำนวนสูงมากถึงปีละ 22.35 % แสดงให้เห็นว่ายังมีความสูญเสียทางการศึกษาอยู่มากในปอเนาะ หรือ โรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลาม ทั้งนี้อาจจะ เป็นเพราะผู้บริหาร ขาดความรู้ เรื่องการวัดผล ขาดอุปกรณ์การเรียนการสอน ขาดการแนะแนว นักศึกษา ขาดเรียนมาก (ภาคการศึกษา 2 ยะลา 2513 : 10) ต่อมา เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 2512 คณะรัฐมนตรีมีมติกำหนดนโยบายด้านการศึกษาว่า (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 2531 : 6)

1. ส่งเสริมการศึกษาของเด็กไทยมุสลิมให้สูงขึ้น รวมทั้งการสนับสนุนในการศึกษาขั้นสูง แก่บุตรหลานของผู้มีอิทธิพลในกลุ่มศาสนาอิสลาม และควบคุมดำเนินงานของโรงเรียนปอเนาะเท่าที่กระทำได้ให้ได้ผลดียิ่งขึ้น และควรกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้ชาวไทยมุสลิม โดยเฉพาะจังหวัดยะลา นราธิวาส และปัตตานี หุดและใช้ภาษาไทยได้อย่างแพร่หลาย

2. ควรจัดทำโครงการปรับปรุงการศึกษา เฉพาะ 4 จังหวัดภาคใต้เป็นการด่วน แก้ไขมูลเหตุสำคัญบางอย่างที่ทำให้ประชาชนส่วนมากในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่นิยมพูดใช้และเรียนภาษาไทย เพื่อให้ไทยมุสลิมมีจิตใจเป็นคนไทยพูดและใช้ภาษาไทย โดยทั่วไปสนับสนุนส่งเสริมให้กรมประชาสัมพันธ์มีขีดความสามารถสูงยิ่งขึ้นในการดำเนินงานด้านประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง และแพร่หลายในพื้นที่ชายแดนภาคใต้

เมื่อได้ดำเนินการแปรสภาพพอเหมาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามแล้ว เมื่อสิ้นปี พ.ศ. 2512 ปรากฏว่ามีพอเหมาะจดทะเบียน 38 แห่ง และได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเพิ่มขึ้นอีก 99 โรงเรียน รวมพอเหมาะที่แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามแล้วทั้งสิ้น 221 โรงเรียน คงเหลือที่ยังไม่ได้แปรสภาพอีก 160 โรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชน 2531 : 6)

ในปี พ.ศ. 2513 กระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง เรียกว่า คณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาเสนอแนะให้คำปรึกษาแก่กระทรวงศึกษาธิการ เกี่ยวกับการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม และโอนงานดังกล่าวจากความรับผิดชอบของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ให้กรมวิสามัญศึกษา และในเดือนกันยายน 2513 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้โครงการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2513 เพื่อมุ่งส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาสามัญ และวิชาศาสนาอิสลามให้ได้ผลดี เหมาะสม สนองความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ และแผนพัฒนาภาคใต้ เพื่อส่งเสริมนักเรียนให้เป็นพลเมืองดีของชาติ และเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลกับประชาชน

โครงการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2513 ซึ่งมีกำหนดระยะเวลา และการให้การอุดหนุนคือ การดำเนินการตามโครงการนี้ ถือเป็นโครงการระยะแรกกำหนดตั้งแต่ปีงบประมาณ 2513-2516 เป็นการให้การอุดหนุนที่ไม่ผูกพัน เมื่อมีเหตุผลอันสมควร กระทรวงศึกษาธิการอาจบอกงดให้การอุดหนุนเมื่อใดก็ได้ แต่กระทรวงศึกษาธิการได้ขออนุมัติใช้โครงการนี้ต่อไปอีกในช่วงปี 2517-2519 และเชื่อมโยงกับโครงการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ของกระทรวงศึกษา พ.ศ. 2520-2524 (พรรคฤทธิ์ สักการณรงค์. 2530 : 9, 14)

ในระหว่างปี พ.ศ. 2513 - 2519 พอเหมาะหรือโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้พัฒนามากขึ้นกว่าระยะแรกทุก ๆ ด้าน ดังนี้ (สมชัย วุฒิปรีชา 2519 : 36-37)

1. ด้านอาคารสถานที่และอุปกรณ์ ได้มีการปรับปรุงก่อสร้างอาคารเรียนให้เป็นเอกเทศมีอุปกรณ์การเรียนการสอนดีกว่าเดิม เหมาะสมที่จะเป็นสถานที่ศึกษาและเรียนได้
2. การปรับปรุงการสอนมีการวางระเบียบในการสอน มีการวัดผลการศึกษาประจำปี

3. โต้ครูและนักเรียนมีความรู้ภาษาไทยดีขึ้น

4. ด้านการดำเนินงาน โต้ครูได้รับความช่วยเหลือจากครูที่ทางราชการส่งไปช่วยสอนวิชาสามัญเป็นอย่างดี และจะต้องทำความเข้าใจกับโต้ครูให้เห็นความสำคัญของวิชาสามัญและวิชาชีพ ตลอดจนช่วยติดต่อกับทางราชการในกิจการของโรงเรียน ซึ่งจะต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์นอกจากนี้แล้วหน้าที่ของโต้ครูที่แสดงออกที่เป็นไปในทาง เป็นมิตร และให้ความร่วมมือกับทางราชการดีขึ้น

5. หลักสูตรตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอ เนาะ หรือโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในภาคการศึกษา 2 ได้กำหนดหลักสูตรดังนี้

หลักสูตรปอ เนาะ แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนต้น (อับศิคาอ์)	เรียน 4 ปี
ตอนกลาง ชานาอ์	เรียน 3 ปี
ตอนปลาย อาลี	เรียน 2 ปี

เวลาเรียนในรายสัปดาห์กำหนดไม่น้อยกว่า 30 ชั่วโมง ส่วนที่จะสอนมากกว่านั้น ไม่กำหนดโดยแบ่งอัตราเวลาเรียนดังนี้

หลักสูตรวิชาศาสนา 27 ชั่วโมง สอนให้อ่านกุรอาน และศัควิชา เตาฮิก ฟิกฮ์ คาซาวุฟ คัฟซึรุ ฮาดิส ไวยากรณ์นาฮูซอรอฟ ประวัติศาสตร์ฟารอาเอ็ท ฯลฯ

หลักสูตรภาษาไทย 4 ชั่วโมง สอนการพูดและการฟัง การอ่าน การเขียน

หลักสูตรวิชาชีพ 4 ชั่วโมง สอนวิชาอาชีพหลักอย่างหนึ่งและวิชาประกอบอีกอย่างหนึ่ง

ในทางเกษตรกรรมและหัตถกรรม โดยเลือกวิชาหนึ่งเป็นวิชาหลัก

การที่ทางราชการจะเปลี่ยนแปลงหรือจัดระบบการศึกษาปอ เนาะ เสียใหม่นั้น ได้คำนึงถึงเรื่องศาสนาเป็นอย่างมาก กล่าวคือ การที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งใดซึ่งเกี่ยวข้องกับศาสนานั้นจำเป็นต้องทำอย่างช้า ๆ ใช้หลักแห่งความสุ่มรอบคอบ เป็นที่พึง ต้องค่อยเป็นค่อยไปและการที่ให้ปอ เนาะ จดทะเบียนและแปรสภาพ เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามนั้นจะมีแต่ เกิดผลดีกับโรงเรียนเอง คือจะได้รับการอุดหนุนในด้านต่าง ๆ เช่น เงินช่วยเหลือ ด้านครู อุปกรณ์และถ้าหากว่าจัดการเรียนการสอนดีก็จะได้รับรางวัลพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้วย และการที่ได้

มีการจัดการเรียนการสอนวิชาสามัญที่เรียกว่าภาษาไทยขึ้นก็ เป็นผลดีแก่ผู้เรียน คือ คนเรานั้นจะมีชีวิตอย่างสมบูรณ์แบบไม่ได้ถ้ามีความรู้ด้านศาสนาเพียงด้านเดียว ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเรียนและมีความรู้ทางด้านอื่น ๆ ด้วย ชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนก็ล้วนแต่เป็นคนไทยด้วยกันทั้งนั้น การที่คนเหล่านี้จะอยู่ในสังคมที่กว้างออกไปได้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง ฟัง พูด อ่านและเขียนภาษาไทยได้

จากการที่ทางรัฐบาลไคยีนมือ เข้าไปให้ความช่วยเหลือ ปอ เนาะหรือโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามนั้น ปรากฏว่าไคยีนมือมีทัศนคติจากบุคคลหลายฝ่าย เช่น ข้าราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การที่รัฐบาลปล่อยให้ไคยีนมือซึ่งเป็นผู้ที่ไม่มีความรู้ในวิชาการศึกษามาก่อนเลย จัดตั้งสถานศึกษาขึ้น เพื่อให้การศึกษาแก่ประชาชนนั้น เป็นภัยร้ายแรงแก่ประเทศชาติ (ภาคการศึกษา 2 2513 : 173) นอกจากนี้ยังมีความเห็นว่าตามที่ทางราชการไคยีนมือ เข้าไปให้ความช่วยเหลือหรือส่งเสริมการศึกษาในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม แม้จะเป็นเจตนาดี แต่เท่าที่ได้ดำเนินการมาแล้วนับได้ว่า เป็นการลงทุนที่ล้มเหลวมากที่สุด โครงการหนึ่งในบรรดาการลงทุนทางการศึกษา เพราะจะมีโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามอยู่เพียงประมาณ 10 % เท่านั้น ที่เปิดสอนตามนโยบายของทางราชการจริง ๆ และได้ผล นอกจากนี้เป็นการจดทะเบียนเพื่อต้องการเงินอุดหนุนกินเปล่าจากทางราชการเท่านั้น (รัฐมัลล 2529 : 15) นอกจากนี้ยังมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองบางคนเห็นว่า ในท้องถิ่นที่ล้าหลังราษฎรมักจะตกอยู่ใต้อิทธิพลของไคยีนมือคือไคยีนมือบางคนนิยมวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณีเก่า ๆ อยู่มากเกินไปไม่ยอมพัฒนาตามสมัยนิยม พยายามชี้ทางชาวบ้านให้ยึดของเก่าอย่างเหนียวแน่น ในที่สุดชาวบ้านก็ถูกชี้ทางอย่างง่ายดายแม้จะมีไคยีนมือบางคนพยายามจะแก้ไข ก็จะมีไคยีนมือดังกล่าวไม่ได้ (ทะเลสัน หมักทมาน และคณะ 2517 : 11) ในเรื่องเกี่ยวกับการสอนวิชาสามัญในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม มีผู้ให้ความเห็นว่าไคยีนมือบางคนขาดการเอาใจใส่มีก้มแต่สอนศาสนาอย่างเดียว บางคนเคร่งครัดศาสนาเกินไปถึงกับไม่เห็นด้วยที่จะสอนวิชาศีลธรรม เพราะเห็นว่า เป็นเรื่องพุทธศาสนา (รัฐมัลล 2529 : 14)

แม้จะมีความคิดเห็นจากบุคคลหลายฝ่าย แต่ถ้าพิจารณาการดำเนินการของรัฐบาลแล้ว จะเห็นว่ากระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมส่งเสริมแก้ไข ปอ เนาะจนสามารถ เป็นรูป เป็นร่างกลายเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม และเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในปัจจุบัน มีอาคารเรียน มีหลักสูตร ครู การสอนวิชาสามัญ วิชาชีพ และมีเด็กที่จบสามารถเรียนต่อระดับสูงมีไม่น้อย และที่สำคัญปอ เนาะหรือโรงเรียนเอกชน

สอนศาสนาอิสลามได้เข้ามามีส่วนช่วยยกระดับการศึกษา ศิลธรรม จริยธรรม และที่สำคัญคือช่วยแบ่งเบาภาระในเรื่องการรับเข้าเรียนต่อของรัฐบาลได้มากโดยเฉพาะระดับมัธยมศึกษา ดังนั้นจึงเห็นว่าโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามยังมีความจำเป็นคู่กับจังหวัดชายแดนภาคใต้ไปอีกนาน

โครงการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามฉบับนี้ใช้จนถึง พ.ศ.2519 และในปี พ.ศ.2520 ได้อนุมัติโครงการอุดหนุนขยายออกไปอีก 5 ปี จนถึง พ.ศ.2524 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการจัดกิจการต่าง ๆ ของโรงเรียน การสอนวิชาศาสนาสามัญ และวิชาชีพ ให้นักเรียนเป็นพลเมืองดี และส่งเสริมความเข้าใจอันดี โรงเรียนราษฎร์ที่จะได้รับการอุดหนุนตามโครงการนี้ จะต้องมีความสมัครมัตถ์ครบถ้วน ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดคกสนอุดหนุนแบ่งออกเป็น 5 ประเภทคือ

1. อุดหนุนด้วยการให้เงินช่วยเหลือ
2. อุดหนุนด้วยการจัดส่งครูไปช่วยสอนวิชาสามัญหรือวิชาชีพ
3. อุดหนุนโดยการให้อุปกรณ์การเรียนการสอน
4. อุดหนุนด้วยการให้สิทธิบางประการ
5. อุดหนุนด้านวิทยาคารสงเคราะห์

ผลการดำเนินงานปรากฏว่าโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามให้ความสนใจปรับปรุงกิจการดีขึ้น มีจำนวนนักเรียนสนใจเรียนวิชาสามัญควบคู่กับวิชาศาสนาเพิ่มจากเดิมทุกปี แต่ข้อสังเกตผลจากการปฏิบัติการจำนวนโรงเรียนที่ได้รับเงินอุดหนุนลดลงทุกปี แต่จำนวนเงินที่ได้รับจะเพิ่มขึ้น กระทรวงศึกษาธิการให้ปฏิบัติจนถึงปีงบประมาณ 2525 (เขตการศึกษา 2 2526 : ไม่ปรากฏหน้า)

จากข้อมูลในปี 2524 พบว่ารรคาโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามคาบตะเบียน 349 โรง ยังคงเปิดทำการสอนอยู่เพียง 199 โรงเท่านั้น นอกจากนั้นหยุดทำการสอน เพราะไม่มีเด็กสมัครเรียน และในจำนวน 199 โรงนั้นที่เปิดสอนวิชาสามัญควบคู่กับวิชาศาสนาถึง 122 โรง (ร้อยละ 61.00) ที่สอนศาสนาอย่างเดียวมีเพียง 77 โรง หรือร้อยละ 39.70 เท่านั้น แสดงว่าโรงเรียนที่เปิดสอนได้ต้องเป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพจริง ๆ โรงเรียนที่ขาดคุณภาพ ผู้ปกครองนักเรียนจะไม่สนับสนุนส่งบุตรหลานไปเรียนจนต้องหยุดทำการสอนไปเอง ในด้านจำนวนนักเรียนที่เรียนศาสนาอย่างเดียวมีแนวโน้มลดลง แต่นักเรียนที่เรียนศาสนาควบ

กับวิชาสามัญมีแนวโน้มมากขึ้นเรื่อย ๆ (มาโนชญ์ บุญญาวัตร 2525 : 21) ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสามัญตามโครงการอุดหนุนฉบับนี้ จัดหลักสูตรตามที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้โรงเรียนประเภทนี้เปิดสอน คือหลักสูตร 2521 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

- หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น
- หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย
- หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับ 3-4

ส่วนหลักสูตรวิชาศาสนา ใช้เวลาเพียง 10 ปี เหมือนเดิมไม่มีการใช้ภาษาไทยในการเรียนการสอนเลย ซึ่งข้อบกพร่องอันนี้อาจจะกลายเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนเกิดอคติและมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อภาษาไทย ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดปัญหาในการใช้ภาษาไทยได้

โรงเรียนใดจะเปิดสอนระดับใดขึ้นอยู่กับขนาด และความพร้อมเป็นประการสำคัญ ครูที่สอนภาษาวิชาศาสนาทางโรงเรียนจัดหามาเอง ส่วนครูที่ทำการสอนวิชาสามัญ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ส่งข้าราชการครูเข้าไปช่วยสอน และส่วนหนึ่งทางโรงเรียนต้องจัดหามาเองเหมือนกับครูสอนศาสนา ดังนั้นความล้มเหลวมิใช่จะขึ้นอยู่กับโต๊ะครูเจ้าของปอเนาะขาดความรู้ด้านการบริหารข้าราชการครูที่ถูกส่งเข้าไปก็ไร้ประสิทธิภาพเพราะขาดผู้บังคับบัญชา ผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ โต๊ะครู ผู้จัดการ ครูใหญ่ เป็นเอกชนไม่สามารถบริหารหรือบังคับบัญชาข้าราชการครูได้ ทางราชการก็ไม่สามารถตั้งข้าราชการครูให้เป็นผู้บริหารได้ เนื่องจากผิดขั้นค่อนเพราะเป็นโรงเรียนของเอกชน (ณรงค์ฤทธิ์ สักการณรงค์ 2527 : 10) แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อของย่อนหลังแล้วจากเดิมที่ไม่มีความพร้อมในทุก ๆ ด้าน การศึกษาอยู่ในวงจำกัด เรียนศาสนาอิสลามเพียงอย่างเดียวไม่มีอาคารหลักสูตรที่เป็นเอกเทศ และต่อมารัฐบาลเห็นความสำคัญของโรงเรียนประเภทนี้ได้เข้าไปให้ความช่วยเหลือปอเนาะและให้มีการจดทะเบียนที่ถูกต้องเมื่อมีความพร้อมระดับหนึ่งก็ส่งเสริมให้ปอเนาะได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ซึ่งในช่วงนี้รัฐบาลได้ให้ความช่วยเหลือมากขึ้นจนกระทั่งปี พ.ศ. 2525 โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามก็ได้เปลี่ยนชื่อใหม่ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชนพุทธศักราช 2525 เป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เพื่อให้สอดคล้องกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 2525 : 47) หลักฐานยืนยันถึงความก้าวหน้าของการศึกษาของโรงเรียนประเภทนี้คือจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานแก่เจ้าของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่จัดโรงเรียนได้ดี

เมื่อวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2521 ณ สนามกีฬาจังหวัดนครราชสีมา ตอนหนึ่งความว่า

บัดนี้เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า นักเรียนได้รับการศึกษาคณะแนวทางที่ปรับปรุงใหม่ ซึ่งได้รับการศึกษาอบรมอย่างเหมาะสมทั้งด้านวิชาความรู้ การปฏิบัติและจริยธรรมค่านิยมหลักศาสนา นั้น ได้รับความสำเร็จที่คึกเป็นอันมาก บางคนมีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนสูงขึ้นไปบางคนก็ตั้งตัวได้ เป็นหลักฐาน และเป็นหัวหน้าทำประโยชน์ในสังคม แสดงว่างานที่ท่านทั้งปวงได้พยายาม กระทำมาด้วยความเหนื่อยยากนั้นมิใช่จะทำให้เหนื่อยเปล่า หากแต่เป็นงานสำคัญซึ่งให้ผล ตอบแทนที่คุ้มค่าที่สุด (เขตกการศึกษา 2 2531: หน้าพิเศษ)

การที่พอเหมาะในเขตกการศึกษา 2 ได้เปลี่ยนมาเป็นโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลามนั้น ทำให้การจัดการเรียนการสอนเข้าระบบการศึกษาดีขึ้น มีการสอนวิชาสามัญควบคู่กับการเรียนวิชา ศาสนา จึงทำให้โรงเรียนประเภทนี้เข้าหลักการที่ว่า เป็นโรงเรียนที่สมบูรณ์แบบค่านิยมของ อิสลาม ดังพระวจนะของท่านศาสดาชาห์มัดที่ว่า "ผู้ใดที่ปรารถนาโลกนี้ต้องศึกษาเล่าเรียน และ ผู้ใดก็ตามที่ปรารถนาโลกหน้า ก็ต้องศึกษาเล่าเรียน และผู้ใดต้องการทั้งสองอย่างก็ต้องศึกษา เล่าเรียน" (สมาคมยุวมุสลิมแห่งประเทศไทย 2519: 11) อันเป็นสาเหตุให้การศึกษาทั้งทาง ด้านวิชาสามัญและวิชาศาสนาในโรงเรียนประเภทนี้ได้รับความนิยม และก้าวหน้าไปมาก โดยเฉพาะ เป็นแรงจูงใจให้นักเรียนไทยมุสลิมในภูมิภาคนี้ได้ศึกษาเล่าเรียนในชั้นมัธยมศึกษามากขึ้นเรื่อย เมื่อ เทียบกับเมื่อ 20 ปีก่อน (มาโนชญ์ บุญญาวัชร 2525: 40) และสาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งที่ นักเรียนนิยมเรียนวิชาสามัญมากขึ้นในโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลาม ก็ด้วยอิทธิพลของโต๊ะครู ในด้านการเป็นผู้นำชุมชน และรวมทั้งการแสดงออกของโต๊ะครูในแนวทางอันพึงประสงค์ของทาง ราชการมากขึ้น (จำลอง สวณะคณานนท์ 2518: 224-225) และโต๊ะครูต่างยอมรับว่ามีความพอใจ ที่ได้จัดสอนวิชาสามัญในโรงเรียนและยอมรับว่าโดยทั่วไปแล้ว โรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลาม มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ 2524: 152)

ต่อมาเมื่อ โครงการอุดหนุนใช้มาได้ระยะหนึ่งก็มีผู้ต่อว่ายังไม่สนอง เจตนารมณ์ของรัฐ ทั้งนี้เพราะมุ่งจะปรับปรุงส่งเสริมการเรียนการสอนทั้งวิชาสามัญ วิชาศาสนา และอาชีพ แต่เท่าที่ คำเนินการให้การอุดหนุนอยู่ ปรากฏว่ามิได้ให้การอุดหนุนการเรียนการสอนภาควิชาศาสนาแต่ อย่างใดคงให้การอุดหนุนเฉพาะทางภาควิชาสามัญ และวิชาชีพ เท่านั้น ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาเอกชน ได้จัดโครงการอุดหนุนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ปี พ.ศ. 2525-2529 ขึ้น (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ 2524: 44-46) ซึ่งเป็นโครงการอุดหนุนที่ถือว่ามีความสำคัญและมี บทบาทต่อการพัฒนาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมากที่สุด โดยมีลักษณะการอุดหนุน 5 ประเภท คือ ด้านการเงิน ด้านบุคลากร ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านวิทยาการสงเคราะห์ และด้านอื่น ๆ โครงการ

นี้ ได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีให้ขยายเวลาดำเนินการต่อไปในปีงบประมาณ 2530 ได้อีก 1 ปี (พ.ร.ก.ค.ศ. ส.ค.ร. 2530: 9) เห็นว่าโครงการนี้สอดคล้องกับแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่ตั้งที่ แผนการศึกษา 2 (2525: 25-26) กล่าวไว้

1. ดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลและแผนงาน หลักการพัฒนาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามภาคใต้ อันเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ
2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามารถจัดการเรียนการสอน ทั้งด้านวิทยาศาสตร์ วิชาสามัญ และหรือวิชาชีพให้ได้ผลดีตอบสนองวัตถุประสงค์ตามแผนพัฒนา เศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 5
3. เร่งพัฒนาการศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามภาคใต้ให้มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ
4. ส่งเสริมและสนับสนุนให้โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามให้มีบทบาทในการอบรมสั่งสอนปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เยาวชน และประชาชนในท้องถิ่น

โครงการอุดหนุนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2526-2529 ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางมีทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย สรุปได้คือ

1. การกำหนดคุณสมบัติของโรงเรียนที่ได้รับการอุดหนุนต้องมีนักเรียนชั้นดีวาระโยค และชั้นสูงสุด ภาคศาสนา ชั้นละ 25 คน มีปัญหาที่โรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนไม่ถึง 25 คน ทำให้บางโรงเรียนต้องยุบชั้นดีวาระโยค เพื่อให้มีนักเรียนชั้นดีวาระโยคกลายเป็นนักเรียนชั้นสูง เพื่อให้มีที่นั่งสอบ เกิน 25 คน และบางโรงเรียนใช้เกณฑ์เด็กเอาในภาคปลาย เพื่อให้ได้ที่นั่งสอบ เกิน 25 คน เป็นต้น ซึ่งเป็นการไม่ถูกต้อง
2. การประเมินมาตรฐานของเจ้าหน้าที่แต่ละจังหวัดมักจะดำเนินการไม่อยู่ในเกณฑ์เดียวกัน ส่วนใหญ่จะอยู่ในดุลยพินิจของคน ทำให้ขาดความเที่ยงตรง
3. การกำหนดคุณสมบัติให้มีครูสอนศาสนาต่อนักเรียน 1 ต่อ 40 นั้น ทางโรงเรียนมักไม่ปฏิบัติตาม บ่อยครั้งที่พบว่า จะทำการบรรจุก่อนรับการอุดหนุน เพียงไม่นาน
4. ผู้รับอนุญาตบางคน มักจะสนใจ เฉพาะวิชาศาสนาส่วนวิชาสามัญปล่อยให้ เป็นหน้าที่ของข้าราชการครู จึงขาดการประสานงานกันและจะทำให้เกิดปัญหาความไม่เข้าใจกันที่สุดใน

5. เกี่ยวกับการกระจายเงินสมนาคุณครูสอนศาสนา ร้อยละ 40 ของเงินอุดหนุนนั้น เกิดปัญหาเกี่ยวกับการจัดสรรแบ่งจ่าย บางแห่งจ่ายราย เดือนโดยนำเงินอุดหนุนนั้นมา เจลี่ย และ เมื่อเงินอุดหนุน เบิกจ่ายปลายปีงบประมาณมาถึงครูสอนศาสนา ก็ขอ เบิกจ่ายอีก ซึ่งทำให้เกิดปัญหา กับผู้บริหารได้

6. เงินพัฒนากิจการ 50 % ของเงินอุดหนุนทั้งหมดมักไม่มีหลักฐานการใช้จ่ายเงิน จึงไม่สามารถตรวจสอบได้

7. การอุดหนุนค่านุเคราะห์ เมื่อคำนวณตามเกณฑ์เอง การให้การอุดหนุนยังขาด ข้าราชการครูที่ทางรัฐบาลจะต้องจัดสรรและจัดส่งให้ทางโรงเรียนอีกมาก (๒รงค์ฤทธิ์ ศักดารณรงค์ 2530: 9)

ดังนั้น จะเห็นว่าสาเหตุด้านต่าง ๆ เหล่านี้เองที่ทำให้คุณภาพทางการเรียน การสอนวิสามัญ ศาสนา และวิชาชีพมีคุณภาพที่น่าเป็นห่วง จากการประชุมเพื่อศึกษาค้นคว้า ผลการ ปฏิบัติงานและการประเมินผลโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามภาคใต้ที่ปัตตานี เมื่อวันที่ 13-15 พฤษภาคม 2530 โดยระดมบุคคลที่เกี่ยวข้องของหลายฝ่าย เพื่อหาข้อคิดเห็นหรือแนวทางการจัดทำ แผนงานในการปรับปรุงและส่งเสริมโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ที่ประชุมได้ สรุปประเด็นได้ดังนี้

1. การกำหนดคุณสมบัติโรงเรียนที่สมควรได้รับการอุดหนุน ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534)
2. วิธีการให้การอุดหนุนในค่านระดับการศึกษาผู้ใหญ่ ระดับมัธยมศึกษาวิชาชีพ
3. วิธีการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินอุดหนุน
4. การสงเคราะห์ค่านสวัสดิการต่าง ๆ เช่น เงินทุนเลี้ยงชีพประเภทที่ 1 ประเภทที่ 2 ค่ารักษาพยาบาลและค่าเล่าเรียนบุตร
5. ค่านวิชาการได้นำเสนอรูปแบบของการจัดหลักสูตร วิธีการวัด และการประเมินผล ฯลฯ

นอกจากนี้ในการประชุมครั้งนั้น ผู้รู้หลายท่านได้แสดงความคิดเห็นว่าการ เรียนการสอน ในโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลาม ที่ผ่านมามีบางช่วงคอน เป็นการดำเนินนโยบายที่ผิดพลาด และหลงทิศทาง จนกระทั่งประชาชนที่มีถือศาสนาอิสลามแถบจังหวัดสุคณนิยมพูดภาษามลายู ทองถิ่นเพิ่มมากขึ้น สมัยก่อนพูดภาษาไทย แต่เดี๋ยวนี้อุคภาษามลายูเกือบหมด ซึ่งตรงกันข้ามกับ

นโยบายของรัฐบาลที่ให้โรงเรียนเอกชนจัดการเรียนการสอนวิชาสามัญขึ้นในโรงเรียนเอกชน เพื่อต้องการให้เขานิยมพูด และใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวันกลับกลายเป็นว่า อิทธิพลของการเรียนการสอนในโรงเรียนดังกล่าวกลับส่งเสริมภาษามลายูท้องถิ่นให้แพร่หลายไปยังภูมิภาคอื่น อย่างน่าเป็นห่วง (ณรงค์ฤทธิ์ คีกรการณรงค์ 2530: 14) ข้อเสนอนี้และความคิดเห็นต่าง ๆ ที่ได้ถกเถียงกันในการประชุม เมื่อวันที่ 13-15 พฤษภาคม 2530 ได้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผน กำหนดนโยบายในการพัฒนาส่งเสริมคุณภาพและแก้ไขข้อบกพร่องที่จะใช้ เป็นแนวทางสำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามต่อไป ซึ่งมีใจความสำคัญดังนี้

1. จะต้องเร่งรัดพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนทั้ง 3 สาย คือ ศาสนา สามัญ และ อาชีพให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพ
2. ปรับปรุงพัฒนาการของโรงเรียนโดยจัดทำเกณฑ์มาตรฐานรับรองวิทยฐานะ โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนได้ดีมีคุณภาพ
3. พัฒนาระบบการวัดผลและการประเมินผล ในแต่ละระดับของหลักสูตรให้เหมาะสม
4. พัฒนาระบบการบริหารให้สามารถสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เป็นหน่วยเฉพาะกิจกำหนดให้มีองค์กรที่รับผิดชอบ และจัดตั้งศูนย์ระดับกลุ่มโรงเรียน เพื่อให้มีการหมุนเวียนครู เพื่อทำการสอนวัดผลและการประเมินผล
5. ส่งเสริมและอุดหนุนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่เปิดสอนวิชาสามัญควบคู่กันไปกับวิชาสามัญหรือวิชาชีพที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดพัทลุง ภูเก็ต ระนอง ฯลฯ ในด้านการเงิน บุคลากร จัดหาสื่อการเรียนการสอนและค่านิเทศการส่งเคราะห์

นโยบายดังกล่าวนี้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ตลอดจนทบกรมต่างๆ ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ที่เกี่ยวข้องได้พิจารณาวางแนวทางร่วมกัน (ณรงค์ฤทธิ์ คีกรการณรงค์ 2531: 7)

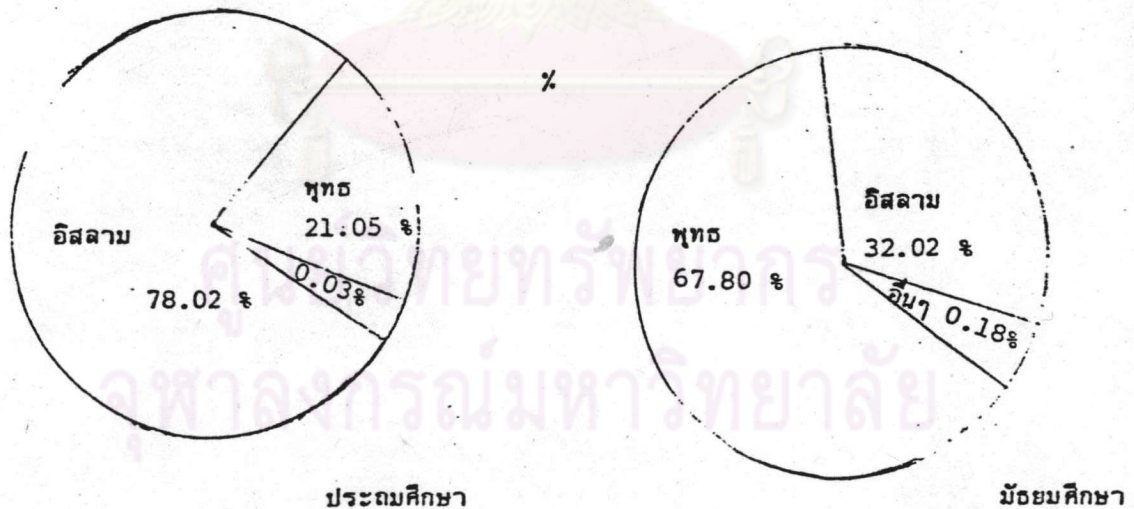
แนวนโยบายที่จะนำ เป็นแนวทางพัฒนาอุดหนุนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามต่อไป ในอนาคตถือว่าเป็นการพัฒนาที่มีแนวทางและหลักการที่แน่นอนมากกว่าที่ผ่านมา ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ คงจะได้รับการแก้ไขให้ผ่านพ้นไปได้ดี ซึ่งจะบังเกิดผลแก่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจะได้มีคุณภาพประสิทธิภาพเหมือนโรงเรียนประเภทอื่น ๆ ต่อไป ซึ่งจะเป็นผลดีคือผู้เรียน สังคมและจังหวัดชายแดนภาคใต้ และจะส่งผลดีต่อชาติโดยรวมซึ่งจะสนองแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ สร้างความมั่นคง ปลอดภัย กินคืออยู่ดี สบายไป

สภาพและปัญหาที่สำคัญของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า สภาพการศึกษาโดยทั่วไปของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังคงอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าภาคอื่น ๆ ของประเทศ ประชาชนขาดความสนใจตื่นตัวทางการศึกษา และที่สำคัญ คือ ใ้มีขมส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนของรัฐ แม้ว่าพระราชบัญญัติประถมศึกษา จะบังคับใช้ก็ตาม และดูเหมือนว่าพระราชบัญญัตินี้ไม่ค่อยมีผลต่อพื้นที่เท่าที่ควร ถึงแม้ว่าโรงเรียนประถมศึกษาจะกระจายอยู่ในพื้นที่อย่างทั่วถึงก็ตาม ส่วนในระดับมัธยมศึกษาซึ่งไม่มีการบังคับนั้น ยิ่งแทบไม่มีใครให้ความสนใจส่งเข้ารับการศึกษเลย คือ เข้ารับการศึกษาน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับอัตราจำนวนประชากรที่เป็นไทยมุสลิมที่มีประมาณ 80 % ของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังแผนภูมิที่แสดงไว้ คือ

แผนภูมิที่ 1 เปรียบเทียบจำนวนนักเรียนระดับประถมศึกษากับระดับมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 2 ทุกสังกัดจำแนกตามศาสนา (สำนักงานศึกษาธิการ เขต 2 2531 : 36)

จากแผนภูมิ 1 จะเห็นว่า จำนวนนักเรียนในระดับประถมศึกษากับมัธยมศึกษา ที่นับถือศาสนาพุทธกับศาสนาอิสลาม เป็นปฏิภาคผูกพันซึ่งกันและกัน กล่าวคือนักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลามในระดับประถมศึกษาจะมีจำนวนมาก (78.02 %) แต่ในระดับมัศึกษามีจำนวนน้อย (32.02%) และจำนวนนักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธในระดับประถมศึกษาจะมีจำนวนน้อย (21.05 %) แต่ในระดับมัศึกษามีจำนวนมาก (67.81 %)

ผลการศึกษาก็ย่อมไม่บรรลุผลตามจุดหมายของการศึกษาได้ ในเมื่อประชาชนหรือผู้ปกครองไม่เห็นความสำคัญและสนใจ ประกอบกับประชาชนบางกลุ่มมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการศึกษา วิชาสามัญ ผลทางด้านการศึกษา ก็จะยิ่งซ้ำร้ายหนักขึ้นไปอีก แต่ถ้าในด้านวิชาทางศาสนาอิสลาม ผู้ปกครองสนใจให้ความสำคัญและส่งเสริมหลาน เข้ารับการศึกษาอย่างดีและมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มเพิ่มมากขึ้นทุก ๆ ปี พอเนาะ เดิมคามที่ปรากฏคือไม่มีหลักสูตร ไม่มีชั้นเรียน ไม่มีการวัดผล การจัดการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับความพร้อมของโต๊ะครูเพียงคนเดียว ขาดการใช้อุปกรณ์ ทำให้การเรียนไม่เป็นระบบ ขาดการต่อเนื่อง ประกอบกับวัยของผู้เรียนส่วนใหญ่มีความแตกต่างกันมาก ครั้นเมื่อรัฐบาลยื่นมือเข้าไป เกี่ยวข้อง เพื่อให้ความช่วยเหลือ ในการจัดระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป ก็ได้เกิดปัญหาปัจจุบันคือความมาสิบ เนื่องมาจากปัญหา เดิม

1. คำนับริหารได้ประสบปัญหาต่าง ๆ เช่น

- 1.1 คำนับริหารการศึกษาของรัฐ บางคนไม่สามารถพูดและใช้ภาษาถิ่นได้ ทั้งไม่เข้าใจวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นดีพอ บางคนไม่เข้าใจถึงสภาพความเป็นจริงของโรงเรียนและขาดการติดตามผลอย่างใกล้ชิด การบริการด้านเอกสาร และการอบรมครู จัดให้ไม่ทันการคือสภาพการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตร (เขตการศึกษา 2 2530: 2, 7)
- 1.2 คำนับริหารโรงเรียน (โต๊ะครู ครูสอนศาสนา) ไม่มีความรู้ทางการบริหารธุรกิจ และทางวิชาการ ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการปรับปรุงวิชาสามัญน้อย
- 1.3 ผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ โต๊ะครู ผู้จัดการ ครูใหญ่เป็นเอกชนไม่สามารถบริหาร หรือบังคับบัญชาข้าราชการครูได้ ทางราชการก็ไม่สามารถตั้งข้าราชการครูให้เป็นผู้บริหารได้ เนื่องจากผิดขั้นตอน เพราะ เป็นโรงเรียนของเอกชน (วิทยา นุญสม 2521: ๑)
- 1.4 ผู้บริหารส่วนใหญ่มีวุฒิทางวิชาสามัญต่ำไม่เข้าใจระเบียบการจัดการบริหารสถานศึกษาในรูปแบบของโรงเรียน เอกชน ดังนั้นหน้าที่สำคัญของครูใหญ่ ทางด้านการบริหารวิชาการและธุรกิจ จึงต้องให้ครูที่สอนวิชาสามัญเป็นผู้ทำ ส่วนการบริหารงานด้านบุคคล คำนับริหารนักเรียน ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ผู้บริหารโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลามกระทำอยู่ในระดับที่น้อย หรือค่อนข้างน้อย (วิทยา นุญสม 2521: หน้า ๑) ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของศาสตราจารย์ เสริบศักดิ์ วิศาลาภรณ์ ที่พบว่า

ปัญหาของการบริหารที่สำคัญที่เกิดจากภาคเอกชนได้แก่ความไม่พร้อมของผู้บริหารที่จะจัดดำเนินการตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 ขาดความพร้อมในการบริหาร ขาดความพร้อมที่จะจัดดำเนินการสอนวิชาสามัญและวิชาชีพของโรงเรียน ปัญหาของการบริหารที่สำคัญที่เกิดจากภาครัฐบาลได้แก่ความไม่เหมาะสมในการกระจาย และการใช้ครูสอนวิชาสามัญ การบังคับบัญชาครูสอนวิชาสามัญ การตรวจนิเทศโรงเรียน การคิดค่าธรรมเนียมผลการใช้เงินอุดหนุน (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ 2524: 155)

1.5 ผู้บริหารที่ดำรงตำแหน่งหลายตำแหน่ง เช่น ครูใหญ่ควบคู่กับผู้จัดการ และเจ้าของ หรือผู้รับอนุญาตด้วยในคราวเดียวกันจึงเป็นการยากที่จะปฏิบัติงานให้สมบูรณ์ได้ (สมบูรณ์ คุปตาภากร 2526: 138)

2. ด้านหลักสูตรวิชาศาสนาอิสลาม ไม่มีหนังสือวิชาศาสนาตามหลักสูตรอิสลามศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ หนังสือเรียนใช้ภาษามลายูและภาษาอาหรับส่วนใหญ่จัดทำมาจากต่างประเทศ เนื่องจากหนังสือเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ยังไม่มี วิชาศาสนาอิสลามที่ไปทดแทนวิชาสามัญตามโครงการหลักสูตรมัธยมศึกษา สำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามยังไม่มีเนื้อหาสาระละเอียดวิชา (สำนักงานศึกษาธิการเขต 2527: 40-48)

3. ด้านผู้สอน ปริมาณครูกับนักเรียนแต่ละโรงเรียนไม่สมดุลกันบางโรงเรียนมีครูมาก บางโรงเรียนมีน้อย ตลอดจนวุฒิของครูไม่สัมพันธ์กับหลักสูตรที่เปิดสอน ทำให้การสอนขาดประสิทธิภาพ และการปฏิบัติงานของครูยังไม่ได้ผลเต็มที่ กล่าวคือครูไปทำการสอนไม่ตรงตามเวลาที่ทางราชการกำหนดไว้ สำหรับการบรรจุครูไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ตามโครงการอุดหนุน ครูมีจำนวนจำกัดบางโรงเรียนมีเพียงคนเดียว ไม่สามารถสอนให้ได้ผลดีได้ทุกวิชา ด้านสวัสดิการของผู้สอนยังไม่ดีพอเมื่อเปรียบเทียบกับกรมอื่น (สำนักงานศึกษาธิการเขต 2527: 48) และที่ร้ายที่สุดคือการเรียนการสอนวิชาสามัญดำเนินไปอย่างไม่ถูกระบบ คือส่วนมากมีแผนการเรียนเพียงแผนเดียว และหนัก เข้าไปอีกคือบุคลากรในโรงเรียนอยู่กันโดยปราศจากระบบ รัฐไม่สามารถส่งครูเข้าไปสอนได้ครบตามวิชา และทางโรงเรียนเองก็ไม่สามารถจัดจ้างครูบรรจุสอนได้ เนื่องจากบางโรงเรียนไม่เรียกเก็บค่าเล่าเรียนหรือเก็บก็เก็บในอัตราค่ามากไม่มีเงินจ้างครู จึงปล่อยให้ เป็นไปตามมีตามเกิด และครูโรงเรียนบางคนไม่ได้รับเงินเดือน หรือได้รับก็อยู่ในอัตราค่าจ้างหาทางออกโดยใช้คำว่าสอน เพื่อเป็นวิทยาทาน ขาดความมั่นคงและการเอาใจใส่สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นปัญหาหรือสิ่งที่แก้ไม่ตกของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม (อับดุลกอเคร์ เจ๊ะรายา 2527: 15) และปัญหาที่สำคัญคือโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามส่วนใหญ่ยังไม่ได้ทำการเรียนการสอนตามระดับที่จัดไว้เป็นขั้นตอน โดยมาก

มีการสอนตามที่เคยสอนมาแต่โบราณ ซึ่งขึ้นอยู่กับความพอใจหรือความคิดเห็นของโค้ครูผู้เป็นเจ้าของโรงเรียนเป็นหลัก ดังนั้นหลักสูตรที่วางไว้ก็ไร้ประโยชน์โดยสิ้นเชิง (ผรงฤทธิ์ สักการณรงค์ 2527: 10-15)

4. **ด้านผู้เรียน** เมื่อจบการศึกษาภาคบังคับแล้วส่วนมากจะเข้าเรียนต่อในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ทำให้โรงเรียนในระดับเดียวกันของรัฐบางแห่ง มีนักเรียนน้อย ฐานะทางครอบครัวส่วนใหญ่ของผู้เรียนยากจนนักเรียนให้ความสนใจต่อการเรียนวิชาสามัญน้อย ยกเว้นโรงเรียนใหญ่ ๆ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากไม่มีเป้าหมายในการเรียนวิชาสามัญ (สำนักงานศึกษาธิการ เขต 2 2527: 47-48) จึงทำให้นักเรียนมีอาการที่เรียกว่า เฉื่อยและต่อวิชาสามัญเป็นอย่างมาก ยิ่งในแต่ละโรงเรียนที่เปิดเรียนแผนการเรียนวิชาสามัญล้วนมุ่งที่จะเข้ามหาวิทยาลัยโดยตรง เพื่อการเรียนการสอนไม่มีคุณภาพ นักเรียนที่จบออกไปก็ไม่มีคุณภาพด้วย การสอบเข้ามหาวิทยาลัยจึงเป็นเรื่องห่างไกลและสุดเอือม นอกเสียจากการเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยเปิด และถ้ามีการสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้บ้าง ส่วนใหญ่เป็นคณะที่คนเรียนแล้วคางาน และเป็นจำนวนน้อยมากที่สอบได้ไม่คุ้มกับการที่รัฐทุ่มเงินพัฒนาแต่อย่างใดเลย (อัศกุลก่อเครี เจ๊ะรายา 2527: 16)

5. **ด้านอุปกรณ์และวัสดุการเรียนการสอนยังขาดวัสดุอุปกรณ์ตามหลักสูตร ทั้งระดับชั้นมัธยมศึกษาการศึกษาผู้ใหญ่ แบบ เบ็ดเสร็จ ระดับ 3-4 และหลักสูตรศาสนา อยู่อีกมากโดยเฉพาะอุปกรณ์วิทยาศาสตร์ต้องหลักสูตร สสวท. (สำนักงานศึกษาธิการ เขต 2 2527: 47-48)**

6. **ด้านการวัดและการประเมินผล** ครูส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจระเบียบและวิธีการวัดผลประเมินผลเท่าที่ควร (สำนักงานศึกษาธิการ เขต 2 2527: 47-48) ดังเช่นมีผู้กล่าวว่า ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิชาการของโรงเรียนประเภทนี้ที่ก้าวหน้าขึ้นมานั้น เป็นอย่างไร เพราะไม่สามารถวัดออกมาเป็น เปอร์เซนต์ หรือตัวเลขให้เห็น เป็นรูปธรรมได้ชัดเจนนอกจากค่าความแตกต่างหรือ เปอร์เซนต์ของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหรือการศึกษาแล้ว ยังไม่สามารถวัดผลเป็นตัวเลขออกมาให้เห็นได้ เป็นรูปร่างในด้านความเจริญก้าวหน้า (ผรงค์ฤทธิ์ สักการณรงค์ 2530: 14)

7. **ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน** ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามอยู่ในระดับค่าพัฒนาขึ้นบ้างก็อยู่ในระดับปานกลางส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดอยู่ในระดับค่าไร้คุณภาพ (เทอดศักดิ์ ระวีฉาย 2529: 33)

8. ปัญหาเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามด้วยเงินอุดหนุน โดยคิดค่าใช้จ่ายรายหัวต่อปี คือ หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้เงินค่าใช้จ่าย 1,370 บาท หลักสูตรมัธยมปลาย 1,720 บาท และหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบ เบ็ค เสร็จระดับ 3-4 เป็นเงิน 1,600 บาท ทำให้มีโรงเรียนบางแห่งแจ้งยอดจำนวนนักเรียนเท็จ เพื่อรับเงินอุดหนุนซึ่งเดิมผลเสียและเกิดความสูญเปล่าของทางรัฐบาล (พรรคฤทธิ ศักการพรรค 2527: 10-15)

9. การแต่งตั้งหัวหน้าครูหรือหัวหน้ากลุ่มครู ปัญหาที่สำคัญที่สุดในขณะนี้ และเป็นปัญหาทำให้การพัฒนาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร คือ ในการคัดเลือกหัวหน้าครูเป็นหน้าที่ของศึกษาธิการอำเภอ โดยเลือกจาก ข้าราชการครูที่มีคุณสมบัติดังนี้

1. เป็นครูที่ทางราชการส่งไปช่วยสอนในโรงเรียนมาแล้วไม่ต่ำกว่า 3 ปี การศึกษา
2. มีวุฒิทางการศึกษาไม่ต่ำกว่า ป.กศ.สูง หรือ เทียบเท่า
3. มีความรู้ความสามารถ มีคุณลักษณะที่ดีและมีความประพฤติดีเหมาะสมแก่หน้าที่

คุณสมบัติดังกล่าวอาจไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนกับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในปัจจุบัน ในทางปฏิบัตินั้น หัวหน้าครูส่วนใหญ่มักจะได้รับแต่งตั้งไปหลังก่อน เนื่องจากหาตัวบุคคลที่มีความสามารถเหมาะสมไม่ได้ ผลคิดตามมาที่เห็นได้ชัด คือ หัวหน้าครูขาดความรู้ ขาดความสามารถในการบริหารงานทั้งในด้านธุรการและวิชาการ และที่สำคัญคือยังไม่มีความรู้หรือเข้าใจหลักสูตรอย่างเพียงพอ ซึ่งจะเห็นได้จากการบริหารหลักสูตรในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีความล่าช้าเป็นอย่างมาก (พรรคฤทธิ ศักการพรรค 2531: 7)

แนวทางการแก้ไข

จากปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้น กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแนวทางแก้ไขปรับปรุง ส่งเสริม และพัฒนาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 2531: 23-25)

1. เร่งพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนทั้ง 3 สาย คือ วิชาศาสนา วิชาสามัญ และวิชาชีพ โดยปรับปรุงหลักสูตรทั้งวิชาศาสนาและวิชาสามัญให้มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกัน ตลอดจนสนับสนุนให้โรงเรียนสามารถจัดการเรียนการสอนวิชาชีพได้อย่างเหมาะสมกับท้องถิ่น

ตลอดจนจะต้องเร่งพัฒนาบุคลากรทุกระดับที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม โดยในระยะแรกต้องพัฒนาผู้บริหาร ใหญ่ และครู

2. เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนประเภทนี้ มีคุณภาพและอยู่ในมาตรฐานที่ใกล้เคียงกัน จึงต้องมีการพัฒนาระบบการวัดผล ประเมินผล และพัฒนาระบบการบริหาร โดยการจัดตั้งศูนย์เฉพาะกิจ ศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน ตลอดจนการกำหนดให้มีองค์กรที่รับผิดชอบงานโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ทั้งในระดับเขตการศึกษาจังหวัดและอำเภอ ที่โรงเรียนตั้งอยู่ ซึ่งมีผลต่อการแก้ปัญหาการบังคับบัญชาข้าราชการครูที่รัฐส่งไปช่วยสอนและจัดทำเกณฑ์มาตรฐานรับรองวิทยฐานะ เพื่อยกรฐานะโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามตามมาตรา 15 (2) เป็นโรงเรียนเอกชนตามมาตรา 15 (1) แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525

3. เพื่อให้การส่งเสริมและอุดหนุน เป็นไปตามนโยบายที่มุ่งเน้นที่จะส่งเสริม และอุดหนุนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่แปรสภาพจากปอเนาะเป็นสำคัญ จึงได้กำหนดกลุ่มเป้าหมาย และประเภทของการอุดหนุนในช่วงปีงบประมาณ 2531-2534 ดังนี้

3.1 กลุ่มเป้าหมายตามลำดับความสำคัญดังนี้

(1) โรงเรียนที่เปิดสอนวิชาศาสนาควบคู่กับวิชาสามัญและ/หรือวิชาชีพ ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

(2) โรงเรียนที่เปิดสอนวิชาศาสนาควบคู่กับวิชาสามัญและ/หรือวิชาชีพ ในจังหวัดพัทลุง นครศรีธรรมราช ภูเก็ต ระนอง กระบี่ และพังงา

3.2 ประเภทของการอุดหนุน

- (1) การอุดหนุนด้านบุคลากร
- (2) การอุดหนุนด้านการเงิน
- (3) การอุดหนุนด้านสื่อการเรียนการสอน
- (4) การอุดหนุนด้านวิชาการสงเคราะห์

จากแนวทางการแก้ไขของกระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามโดยครั้งนั้น ถ้าหากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกหน่วยได้ปฏิบัติตามแล้วปัญหาและอุปสรรคคงจะได้รับการแก้ไขและผ่านพ้นไปได้ดี ซึ่งผลดีย่อมจะเกิดกับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และประเทศไทยโดยรวม

บทบาทและทิศทางของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในอนาคต

ในเรื่อง เกี่ยวกับการแก้ปัญหาและทิศทางของโรงเรียน เอกชนในอนาคตนั้นมีบุคคล
ฝ่ายต่าง ๆ ได้เสนอแง่คิดไว้อย่างน่าฟัง ดังเช่น อับดุลกอเคร์ เจ๊ะรายา กล่าวว่า

การแก้ปัญหาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามรัฐจะต้องจับทบทวน และเร่งดำเนิน
นโยบายต่อไปอย่างคืบเนื่อง นั่นคือปล่อยให้โรงเรียนประเภทนี้ดำเนินการของตนเอง
ตามที่เขาคิดต้องการ รัฐควรเข้าไปเกี่ยวข้องเฉพาะส่วนควบคุม ตรวจสอบคุณภาพการศึกษา
เท่านั้นปฏิบัติให้เหมือนอย่างโรงเรียนเอกชนทั่วไป หลักสูตรวิชาสามัญควรจะ เปลี่ยนมา เป็น
วิชาชีพได้แล้วไม่จำเป็นต้องรีบทำในเรื่องนี้ แต่ควรลงมือทำโดยในระยะแรกควรให้มี
โรงเรียนทดลองในโครงการไปพลางก่อน เมื่อได้ผลก็ควรสนับสนุน และขยายวงกว้างออกไป
สำหรับวิชาสามัญ ถ้าโรงเรียนยังคงเปิดดำเนินการอยู่ต่อไปให้เป็นไปตามความต้องการ
แต่รัฐจะต้องให้การสนับสนุนโรงเรียนที่เปิดสอนวิชาชีพมากกว่า (อับดุลกอเคร์ เจ๊ะรายา.2527: 35)

ความจริงแล้วรัฐบาลควรที่จะสนับสนุนแผนการเรียนที่เน้นหนักด้านวิชาชีพมากกว่าเปิดสอน
ความแผนการเรียนที่มุ่งหรือ เน้นการเรียนค่อในระดับมหาวิทยาลัย (เทอคศีกดิ์ ะวีฉาย 2529: 35)
และคุณมบุญ ลาชโรจน์ ศึกษาธิการจังหวัดปัตตานี ได้กล่าวว่า

รัฐควรเน้นนโยบายในการสอนวิชาชีพมากขึ้น เพราะการเรียนวิชาสามัญ มีปัญหาติดตาม
มาก็คือ เด็กจบแล้วไม่มีงานทำ อาจทำให้นักเรียนเห็นว่าเรียนไปไม่มีประโยชน์ควรเน้น
วิชาชีพ ประเภทเทคโนโลยีกลาง ๆ เช่น การต่อไฟฟ้า ชลประทานขนาดเล็ก การปลูกพืช
หมุนเวียน การเพิ่มผลผลิต การเรียนรู้ธุรกิจสมัยใหม่ (สัมภาษณ์ นายมบุญ ลาชโรจน์
2529: 18) และนายมบุญ ลาชโรจน์ ได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า

สังคมใหม่ในทศวรรษหน้า ปัญหาต่าง ๆ จะเพิ่มพูนมากขึ้น ปัญหาอาเสหคิด ปัญหาโรงงาน
อุตสาหกรรมรบกวนความสงบสุขของครอบครัว และชุมชนควรจะทำให้เขาปรับปรุงตนเองคือสังคม
ใหม่ เช่นการตรงต่อเวลา รู้คุณค่าของเวลาใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ตลอดจน
ไม่ทำความรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น (สัมภาษณ์ นายมบุญ ลาชโรจน์: 18-19 และ

อับดุลรอเซฟ แวมูซอ ครูโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ได้แสดงทัศนะไว้ว่า

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามน่าจะจัดการศึกษาภาควิชาสามัญ เน้นสายอาชีพควบคู่
กับภาคศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นสายหลักจะทำได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับตัวแปรมากมาย
นับตั้งแต่หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และฝ่ายโรงเรียนเอง เพราะโดยหลักการของ
ศาสนาอิสลามแล้ว มุสลิมต้องเรียนรู้ทั้งศาสนา สามัญและวิชาชีพ (สัมภาษณ์
อับดุล รอเซฟ แวมูซอ 2529: 19-20)

สิ่งที่รัฐบาลควรสนับสนุนอย่างจริงจังในโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลาม คือหลักสูตรวิชาชีพ หลักสูตรดังกล่าวจะต้องสมบูรณ์เรียนแล้วสามารถนำไปประกอบอาชีพ ในชีวิตประจำวันได้ ภาวะการว่างงานในชนบทก็ไม่มีดีกว่าปล่อยให้เรียนจบไปแล้วกลับไปอยู่บ้านเฉย ๆ คือการที่คนเหล่านี้เป็นคนที่มีศีลธรรมในการดำรงชีวิต แต่ว่างงานโดยที่การศึกษาที่เล่าเรียนไม่สามารถช่วยอะไรได้เลย ซึ่งอาจจะเกิดผลร้ายติดตามมาก็ได้ (อับดุลกอเอร์ เจ๊ะรายา 2527 : 33-34) ซึ่งในการเรียนนั้น ทะย็อบดุลรอมนัน จะประกายา ได้แสดงทัศนะว่า "ถ้าเป็นไปได้อยากเปิดโรงเรียนทำการสอนให้ถึงระดับมหาวิทยาลัย หรือวิทยาลัย นักเรียนจะได้เรียนวิชาคู่กันทั้งศาสนาและสามัญ(ทะย็อบดุลรอมนัน จะประกายา 2529 : 20-21)

จากทัศนะของบุคคลหลายฝ่ายพอสรุปได้ว่า แนวโน้มและทิศทางในการจัดการศึกษาต่อไปในอนาคตควร เปลี่ยนไปจากเดิม คือโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามควรจัดสอนวิชาชีพ และวิชาสามัญมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากสภาพสังคมและการประกอบอาชีพแตกต่างไปจากเดิม บุคคลที่มีความรู้สามัญและวิชาชีพที่ดีเท่านั้นจึงจะสามารถที่จะดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข แต่วิชาศาสนาไม่ควรทอดทิ้งและควรให้ความสำคัญยิ่งกว่าเดิม เพราะสภาพจิตใจของบุคคลในอนาคตจะมีสิ่งยั่วยวนมากกว่าอาจจะทำให้หลงผิดได้ ศาสนาเท่านั้นที่จะสามารถเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวและเป็นเกราะป้องกันสิ่งเลวร้ายที่เข้ามาในชีวิตได้

สรุป

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เป็นสถาบันทางการศึกษาสถาบันหนึ่งที่ได้รับคามนิยมนจากชาวไทยมุสลิมอย่างยิ่ง เพราะเป็นสถาบันที่ตอบสนองความต้องการทางด้านศาสนา สังคม วัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อของชาวไทยมุสลิม โดยเฉพาะวิชาศาสนาซึ่งถือเป็นหัวใจในการดำเนินชีวิตของชาวไทยมุสลิม สถาบันดังกล่าวถือได้ว่าตอบสนองความต้องการได้ดี มีแนวโน้มว่าชาวไทยมุสลิมจะให้ความสำคัญกลับมาศึกษาเอาใจใส่ศาสนาอิสลามอย่างจริงจังอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากปัจจัยต่าง ๆ ที่ได้เข้ามาในสังคมมุสลิมทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ ทำให้ไทยมุสลิมเกิดความดั่งเลใจ ศักลนใจไม่ค่อยถูกว่าจะเลือกทางไหนดี แต่เนื่องจากว่ามุสลิมยึดถือศาสนาเป็นหนทาง ศาสนามีอิทธิพลในทุก ๆ ด้านมีความครอบคลุมวิถีชีวิตแทบทั้งสิ้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นจำเป็นอยู่เองที่ทำให้ชาวไทยมุสลิมต้องหันเข้าหาศาสนาอย่างจริงจัง

แต่เนื่องจากสังคมปัจจุบัน เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก สถาบันทางการศึกษาทางการศึกษาที่
ผู้ปกครอง เห็นว่า เหมาะสมสำหรับศิษยาบรมทางศาสนาที่ดีที่สุดก็คือ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนา
อิสลาม ซึ่งมีการเรียนการสอนในภาควิชาศาสนา วิชาสามัญ และวิชาชีพ และเนื่องจากปัจจุบัน
และในอนาคตนั้น ความรู้ทางด้านสามัญ และอาชีพ มีความจำเป็น สำคัญมากในการดำเนินชีวิต
ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากความ เจริญทางด้านวิชาการ และเทคโนโลยีได้เข้ามาเกี่ยวข้องในการดำรงชีวิต
และการประกอบอาชีพ เป็นอย่างสูง ซึ่งจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น ดังนั้น
ผู้ปกครองและผู้เรียนจึงพยายาม เลือก เข้า เรียนในโรงเรียน เอกชนที่คอบสนองในสิ่งนี้ เพราะมี
ความรู้ความ เข้าใจในวิชาสามัญ และอาชีพแล้วย่อมจะนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิตได้ แต่ความที่
ทราบกันอยู่การศึกษาและการจัดการศึกษาซึ่ง เป็นการสร้างคน เป็นงานใหญ่ต้องอาศัยปัจจัยส่งเสริม
หลายด้านไม่ว่าจะเป็นด้านการ เงิน บุคลากร การจัดการบริหาร จึงเป็นไปได้ยากที่โรงเรียน
เอกชนสอนศาสนาอิสลามซึ่งเป็นสถาบันที่ค้ำขึ้นด้วยบุคคล ถึงแม้ว่าจะได้รับความช่วยเหลือจากทาง
รัฐบาล แต่ก็ยังขาดแคลนอยู่ดี จึงเป็นการยากที่จะทำให้สถาบันนี้มีความ เป็นเลิศในด้านใดด้านหนึ่ง
เพราะตามความเป็นจริง โรงเรียนของรัฐบาลเองที่ทางรัฐให้การช่วยเหลืออุดหนุน เกือบร้อย
เปอร์เซ็นต์ก็มีปัญหาหนักนั้ประการ จึงเป็นการยากที่จะทำให้โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
ที่มีจุดมุ่งหมายในการก่อตั้งที่แตกต่างไปจากโรงเรียนของรัฐบาลคือไม่สามารถเรียกเรื่อง เงินในรูปแบบ
แบบต่าง ๆ เพื่อดำเนินกิจการได้ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามก่อตั้งขึ้นมาขึ้น เพื่อสนอง
จุดมุ่งหมายทางศาสนาถือ เป็นการกุศล เรียก เก็บ เงินทองบ้างก็เป็นส่วนน้อยมากและบางโรงเรียนก็แทบ
ไม่เก็บเลย ค้องอาศัยความช่วยเหลืออุดหนุนจากทางรัฐบาล ประชาชน และตัวผู้เรียนเองจึงเป็น
การยากที่จะหวังผลความเป็นเลิศ แต่ใช้ว่าจะไม่สามารถกระทำได้โรงเรียนและผู้เรียนก็นับว่ามี
โอกาสที่จะแก้และสร้างภาพพจน์ใหม่ขึ้นมาได้ ทั้งนี้ด้วยความร่วมมืออย่างจริงจังของรัฐบาล และ
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั่นเอง เชื่อว่าในอนาคตย่อมจะทำให้การศึกษาของจังหวัดชายแดนภาคใต้
คงจะทัด เทียบกับส่วนอื่นของประเทศ